

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos kultūros ministro

2025 m. įsakymu Nr.

UNESCO PASAULIO PAVELDO VIETOVĖS, VILNIAUS ISTORINIO CENTRO, VALDYMO PLANAS

Vilnius, 2025

TURINYS

I SKYRIUS. BENDROSIS NUOSTATOS	3
1.1. VALDYMO PLANO TEISINIS PAGRINDAS	3
1.2. VIZIJA, TIKSLAS, UŽDAVINIAI IR NUMATOMI REZULTATAI	4
II SKYRIUS. VILNIAUS SENAMIESČIO PRISTATYMAS UNESCO KONTEKSTE	6
2.1. IŠSKIRTINĖ VISUOTINĖ VERTĖ	6
2.1.1. Trumpas aprašymas	6
2.1.2. Kriterijai	9
2.1.3. Vertės ir vertingi elementai	9
2.1.4. Autentiškumas	13
2.1.5. Vientisumas	14
III SKYRIUS. TEISINĖ APSAUGA	16
IV SKYRIUS. ESAMA BŪKLĖ	19
4.1. VERTĖS IR VERTINGI ELEMENTAI: ESAMA BŪKLĖ	20
4.1.1. Vertė A: Miesto harmoningumas ir integralumas	20
4.1.2. Vertė B: Miesto planas ir erdvinė struktūra	22
4.1.3. Vertė C: Senų ir unikalių statinių (objektų) tankumas	24
4.1.4. Vertė D: Pastatų turtingumas ir kultūros istorija	33
4.1.5. Vertė E: Istorinė miesto gyvenimo sanauja	34
4.2. PAVELDO APSAUGOS VALDYMAS: ESAMA BŪKLĖ	35
4.2.1. Valdymas ir institucijų atsakomybė	35
4.2.2. Stebėseną ir ataskaitų rengimas	38
4.2.3. Tyrimai ir analitiniai duomenys paveldo valdymui	41
4.2.4. Rizikų valdymas	43
4.2.5. Finansavimas	45
4.2.6. Visuomenės dalyvavimas ir bendruomenės įsitraukimas į paveldo sklaidą	46
4.3. SSGG ANALIZĖ	47
4.4. ĮTAKĄ DARANTYS VEIKSNIAI	49
V SKYRIUS. VEIKSMŲ PLANO ĮGYVENDINIMAS	52
5.1. VEIKSMŲ PLANO STRUKTŪRA	52
5.2. ĮGYVENDINIMAS, STEBĖSENA IR PERŽIŪROS PROCESAS	53
5.3. VEIKSMŲ PLANO VEIKSMAI IR JŲ ĮGYVENDINIMAS	55
5.3.1. I sluoksnis: atsparumas	55
5.3.2. II sluoksnis: apsauga ir subalansuotas vystymas	57
5.3.3. III sluoksnis: bendruomenės	66
5.3.4. IV sluoksnis: gyvybingumas (<i>angl. - livability</i>)	71
VI SKYRIUS. VILNIAUS SENAMIESČIO VALDYMO STRUKTŪRA	78
6.1. PRIEŽIŪROS GRUPĖ	78
6.2. PATARIAMOJI TARYBA	80
6.3. VIETOS VALDYTOJAS	83
6.4. RYŠIAI TARP PATARIAMOSIOS TARYBOS, PRIEŽIŪROS GRUPĖS, VIETOS VALDYTOJO	84
6.5. BENDRUOMENĖS ĮTRAUKIMAS IR „VILNIAUS SENAMIESČIO DIALOGO PLATFORMA“	84

I SKYRIUS

BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. VALDYMO PLANO TEISINIS PAGRINDAS

Vadovaujantis 1972 m. UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) nuostatomis, sudarytas UNESCO Pasaulio paveldo sąrašas, skirtas išskirtinę visuotinę vertę (toliau – IVV) turinčių kultūros ir gamtos paveldo vertybių identifikavimui, apsaugai, pristatymui ir perdavimui ateities kartoms. Lietuvos Respublika, 1992 m. prisijungdama prie Konvencijos, įsipareigojo laikytis jos nuostatų ir užtikrinti savo teritorijoje esančių UNESCO Pasaulio paveldo statusą turinčių vertybių apsaugą.

Atsižvelgiant į tai ir remiantis Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2022 m. liepos 29 d. įsakymo Nr. ĮV-650 „Dėl Lietuvos pasaulio paveldo vietovės, Vilniaus istorinio centro, valdymo plano rengimo pradžios ir planavimo tikslų“ ir Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2022 m. rugpjūčio 24 d. sprendimo Nr. 1-1540 „Dėl pritarimo bendradarbiavimo susitarimo projektui dėl UNESCO Pasaulio paveldo sąraše esančio objekto, Vilniaus istorinio centro, valdymo plano“, nuostatomis, rengiamas UNESCO Pasaulio paveldo vertybės, Vilniaus istorinio centro, valdymo planas (toliau – Valdymo planas).

Valdymo planas yra skirtas į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įrašytam Vilniaus istoriniam centrui, kuris apibūdinamas kaip „Vilnius, nuo XIII a. iki XVIII a. pabaigos buvęs Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinis centras, padarė didžiulę įtaką Rytų Europos kultūrinei ir architektūrinei raidai. Nepaisant okupacijų ir dalinio sunaikinimo, jis išsaugojo įspūdingą gotikos, renesanso, baroko ir klasicizmo pastatų kompleksą, taip pat viduramžių planinę struktūrą ir gamtinę aplinką.“¹ Toliau Valdymo plane vartojama sąvoka „Vilniaus senamiestis“ kartu apibrėžia UNESCO Pasaulio paveldo statusą turinčią vertybę ir į nacionalinį Kultūros vertybių registrą (toliau – Registras) įrašytą vertybę.

Valdymo planas atitinka Konvencijos ir jos įgyvendinimo gairių (toliau – Gairės)² nuostatas, Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2020 m. lapkričio 16 d. įsakymu Nr. ĮV-735 „Dėl Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų plano tvirtinimo“, 1.2.4. veiksmą „Užtikrinti UNESCO materialaus ir nematerialaus paveldo valdymo efektyvumo didinimą“.

Valdymo planas, kurio sudėtinė dalis yra veiksmų planas, papildys esamą vietovės valdymo sistemą. Valdymo planas peržiūrimas ir atnaujinamas kas penkerius metus arba iškilus poreikiui.

Valdymo planą tvirtina Lietuvos Respublikos kultūros ministras. Patvirtinus planą, pasirašomas trišalis susitarimas tarp Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos (toliau – Kultūros ministerija), Vilniaus miesto savivaldybės (toliau – Vilniaus m. sav.) ir VšĮ „Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūra“ (toliau – VSAA) dėl plano įgyvendinimo ir kuravimo, analogiškai trišaliam susitarimui, sudarytam 2022 m. spalio 10 d., tarp minėtų institucijų dėl Valdymo plano parengimo.

Valdymo plane vartojamos sąvokos atitinka UNESCO Pasaulio paveldo vietovių Lietuvoje valdymo planų rengimo gairėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2022 m. gegužės 26 d. įsakymu Nr. ĮV-505 „Dėl UNESCO Pasaulio paveldo Lietuvoje valdymo planų rengimo gairių patvirtinimo“, Konvencijoje ir Gairėse, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatyme bei susijusiuose tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose vartojamas sąvokas. Valdymo planas

¹ Vilniaus istorinis centras UNESCO Pasaulio paveldo sąraše, prieiga: <https://whc.unesco.org/en/list/541/>.

² UNESCO Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo gairės (2023 m. redakcija), prieiga: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>.

suderintas su nacionaliniais strateginiais planavimo dokumentais – valstybės pažangos strategija „Lietuva 2050“ ir 2021–2030 metų nacionaliniu pažangos planu.

Valdymo plane numatyta išsami strategija, skirta išsaugoti Vilniaus senamiesčio IVV per bendradarbiavimo valdymo sistemą, kurioje dalyvauja įvairios suinteresuotosios šalys. Į šį procesą įtraukiamos valstybinės institucijos, vietos organizacijos, akademinės institucijos, bendruomeninės grupės ir nacionaliniai tarptautinių institucijų padaliniai. Bendruomenės, įtrauktos į šią veiklą, yra tos, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvauja vieno ar kelių kultūros paveldo objektų išsaugojimo ir perdavimo ateities kartoms veikloje bei laiko šiuos objektus savo paveldu.

Pagrindinės Valdymo plano įgyvendinimo procese dalyvaujančios institucijos ir įstaigos yra Kultūros ministerija, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija (toliau – Aplinkos ministerija), Vilniaus m. sav. ir VSAA. Taip pat reikšmingos institucijos yra Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos (toliau – Departamentas), Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcija (toliau – Rezervato direkcija), Vilniaus arkivyskupijos ekonomo tarnyba, savivaldybės viešoji įstaiga „Klimatui neutralus Vilnius“ ir kitos. Šios institucijos užtikrina nuolatinę komunikaciją ir koordinuoja kultūros paveldo apsaugos, darnaus vystymosi bei miestų planavimo veiklas, siekdamas užtikrinti, kad valdymo procesas būtų veiksmingas, skaidrus ir orientuotas į ilgalaikę paveldosaugos vertybių išsaugojimo strategiją.

Valdymo plano apimtyje svarbus vietos bendruomenių įtraukimas, jų atstovus skiriant iš pagrindinių vietos bendruomenės telkiančiųjų organizacijų – Vilniaus bendruomenių asociacijos ir Vilniaus bendruomeninių organizacijų sąjungos; taip pat aktualios mokslinių tyrimų institucijos, tokios kaip Vilniaus universitetas, VILNIUS TECH universitetas ir Vilniaus dailės akademija, kurios reikšmingai prisideda prie Vilniaus senamiesčio kultūrinio, istorinio ir socialinio pažinimo ir jo apsaugos aktualizavimo. Nacionaliniai tarptautinių institucijų padaliniai, tokie kaip „ICOMOS Lietuva“ asociacija ir Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, taip pat atlieka svarbų vaidmenį šiame procese.

1.2. VIZIJA, TIKSLAS, UŽDAVINIAI IR NUMATOMI REZULTATAI

1. Vilniaus senamiesčio, kaip UNESCO Pasaulio paveldo statusą turinčios vietovės, vizija suformuluota atsižvelgiant į konsultacijas su visuomene ir susijusiomis institucijomis bei įstaigomis: tai – tvari, saugi, vientisa ir autentiška urbanistinė vietovė, kurioje pagarba kultūros paveldo išsaugojimui darniai sąveikauja su šiuolaikiniais vystymo poreikiais. Valdymo procesai grindžiami įtrauktimi, apimančia institucijų, NVO, akademinės bendruomenės, profesionalų grupių, vietos bendruomenių ir verslo dalyvavimą, siekiant išsaugoti Vilniaus senamiesčio IVV dabarties ir ateities kartoms.

2. Valdymo plano tikslas – užtikrinti veiksmingą ir tvarų Vilniaus senamiesčio valdymą bei jo IVV išsaugojimą dabarties ir ateities kartoms – unikalios kultūrinės ir istorinės vertės apsaugą, tvaraus turizmo skatinimą, Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorijos gyvybingumo ir tvarumo didinimą.

3. Norint pasiekti šiuos Valdymo plano tikslus, būtina:

- a. įvertinti IVV ir jos esamą būklę bei pagrindines jai išsaugoti kylančias grėsmes, parengti rizikų valdymo priemones;
- b. didinti visų suinteresuotųjų šalių supratimą apie Vilniaus senamiesčio reikšmingumą pasaulio, nacionaliniame ir vietos kontekstuose, siekti sutarimo dėl ilgalaikių jo išsaugojimo prioritetų;
- c. siekti darnios plėtros, ekonominio gyvybingumo, socialinės lygybės, aplinkos kokybės ir klimato kaitos valdymo poreikių suderinamumo su Vilniaus senamiesčio išsaugojimo prioritetais ir pasiūlyti tam būtinas priemones;
- d. nustatyti valdymo planavimo, įgyvendinimo ir kitų priemonių ciklą ne daugiau nei 5 (penkerių) metų laikotarpiui;

- e. parengti Veiksmų planą, nurodant konkrečias priemones, įgyvendinimo rodiklius, terminus ir atsakingas institucijas; numatyti reikiamus finansinius ir žmogiškuosius išteklius jam įgyvendinti ir atnaujinti.

4. Valdymo planą sudaro šios dalys: bendrosios nuostatos, tikslai, uždaviniai, Vilniaus senamiesčio verčių apžvalga, apsaugos ir tvarkymo reglamentavimas, esama būklė ir veiklų rizikų valdymas, valdymo mechanizmas, Veiksmų plano priemonės, stebėseną ir atsakomybių paskirstymas.

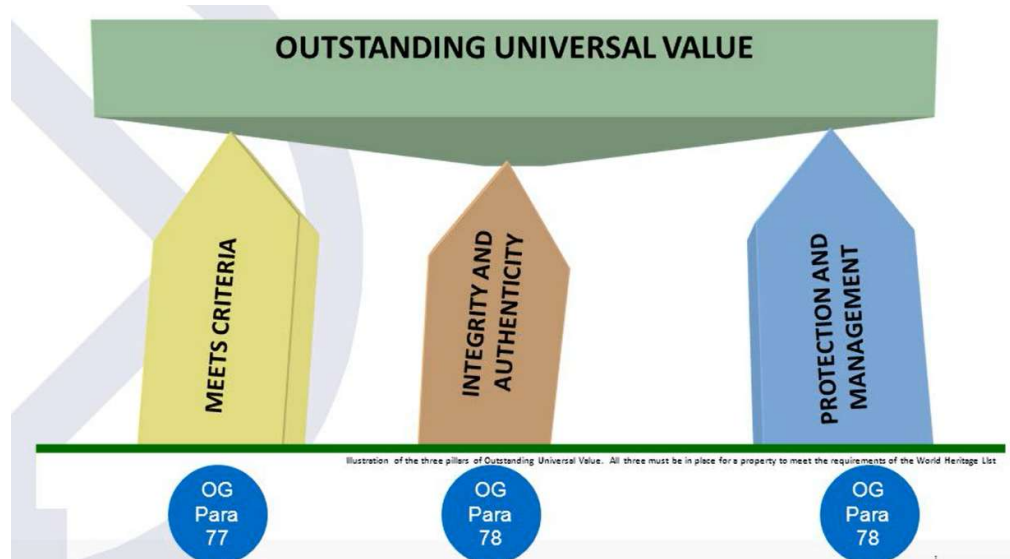
5. Valdymo plano rengimo procese svarbu užtikrinti visuomenės, nevyriausybinę organizacijų, valstybės ir savivaldybių institucijų, nekilnojamojo turto vystytojų, kultūros paveldo apsaugos ekspertų ir mokslininkų įsitraukimą. Veiksmų plane numatytos priemonės buvo suformuluotos po išsamių diskusijų ir apklausos rezultatų analizės.

II SKYRIUS

VILNIAUS SENAMIESČIO PRISTATYMAS UNESCO KONTEKSTE

2.1. IŠSKIRTINĖ VISUOTINĖ VERTĖ

Vadovaujantis Gairių nuostatomis, vertybės išskirtinį kultūrinį reikšmingumą apibrėžia IVV aprašas, kaip Pasaulio paveldo vertybės apsaugos ir valdymo pagrindas, kuriuo paaiškinama, dėl kokių priežasčių vertybė buvo įrašyta į Pasaulio paveldo sąrašą ir kaip reikia ją tvarkyti, kad IVV būtų išsaugota. Nuo 2007 m. Pasaulio paveldo komiteto sprendimu Nr. 31 COM 11D.1, visoms į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą 1978–2006 m. laikotarpiu įrašytoms vertybėms turi būti parengti ir patvirtinti IVV aprašai. Vilniaus senamiesčio **IVV aprašas** (toliau – IVV aprašas)³ yra patvirtintas 2013 m.

2.1.1. Trumpas aprašymas

„Vilnius – vienas labiausiai į rytus nutolusių Europos gotikos, renesanso ir baroko architektūros centrų. Plytų gotika, turinti bendrų bruožų su Šiaurės Lenkijos ir Šiaurės Vokietijos gotika, Vilnių pasiekė XIV a. viduryje ir tęsėsi iki XVI a. pabaigos. Tuomet Vilniuje susiformavo radialinio (spindulinio) gatvių tinklo struktūra, išlikusi iki mūsų dienų.

1503–1522 m. pastatyta Vilniaus miesto gynybinė siena su devyneriais vartais apsupo viduramžių miesto branduolį, seniausią miesto dalį. XVI a. pradžioje su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) valdovo, Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus, Žygimanto Senojo dvaru į Vilnių atkeliavę Šiaurės Italijos architektai davė pradžią renesanso stiliui. XVI a. Vilniuje persipynė gotikos ir renesanso stiliai. Baroko kultūros plitimas siejamas su Romos Katalikų Bažnyčios suklestėjimu, aktyvia jėzuitų veikla ir kova su reformacija XVII a. Vilniuje. Ankstyvojo baroko Šv. Kazimiero, Šv. Teresės bažnyčių planų ir fasadų pavyzdžiai atkeliavo tiesiai iš Romos. Italų architektai dirbo karalių Vladislovo Vazos ir Žygimanto Vazos dvare, juos samdė ir turtingi Lietuvos didikai Pacai, Sapiegos. Žymiausias Vilniaus baroko architektas – Janas Kristupas Glaubicas, po XVIII a. vidurio gaisrų rekonstravęs Šv. Jonų, Šv. Kotrynos, Misionierių ir daug kitų bažnyčių bei jų interjerų, sukūrė nuostabius

³ Retrospektyvinis išskirtinės visuotinės vertės aprašas, prieiga: https://www.unesco.lt/images/Vilniaus_istorinio_centro_IVV_LT.pdf.

Bazilijonų vienuolyno vartus. Jo kūrybos įtakoje susiformavo savita baroko atmaina – Vilniaus baroko mokykla, šis stilius išplito po visą buvusios LDK teritoriją: dabartinę Vakarų Baltarusiją, Šiaurės ir Vakarų Ukrainą, Rytų Lenkiją. Architektas Laurynas Stuoka Gucevičius, studijavęs Romoje ir Paryžiuje, sukūrė svarbiausius Vilniaus klasicizmo pastatus: Katedrą ir Rotušę.

XVIII a. pabaigoje – XIX a. viduryje klasicizmo stiliumi pastatyta bei rekonstruota daug didikų rūmų ir gyvenamųjų namų. Klasicizmo architektūros raidai didžiulę reikšmę turėjo Vilniaus universiteto Architektūros katedra, išugdžiusi apie 40 vietinių architektų. XIX a. viduryje Lietuvoje pradėjo reikštis architektai, baigę Peterburgo dailės akademiją. Ryškiausias rusiškojo ampyro pavyzdys – Prezidento rūmai, kuriuos projektavo architektas Vasilijus Stasovas. XIX a. antroje pusėje statomi romantizmo bei istorizmo (neogotikos, neorenesanso, neobaroko, neoklasicizmo) stiliaus pastatai turi daug bendro su kaimyninių šalių Lenkijos ir Rusijos architektūra. Tuomet Vilniuje dirbo daug Rusijoje architektūrą studijavusių architektų, nes uždarius Vilniaus universitetą vietinės architektus rengiančios mokyklos neliko.

XX a. pradžioje Vilnių pasiekė modernio (skirtingose šalyse vadinamo secesija, jugendu, *art nouveau*) stilius, kuris santūrumu ir formų geometriškumu skiriasi nuo Vakarų Europos, ypač nuo puošniojo Rygos modernio.⁴

Vilniaus senamiestis į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įrašytas kaip pastatų grupė. Jis atitinka istorinių miestų kategoriją, apibrėžtą 1994 m. Gairių 27(ii) punkte.

1987 m. Gairių priede „Tam tikrų kategorijų vertybių įrašymo į Pasaulio paveldo sąrašą gairės“, kuris galiojo Vilniaus senamiesčio įrašymo metu, **išskirti istoriniai miestai ir miestų centrai (urbanistiniai ansambliai)**. Juos sudarė trys pagrindinės kategorijos, tarp kurių (ii) kategorijai priskirti **istoriniai miestai, kuriuose tebegyvenama**, ir kurie dėl savo prigimties plėtojosi ir plėtosis toliau veikiami socialinių, ekonominių ir kultūrinių pokyčių. Ši (ii) kategorija suskirstyta į dar keturias smulkesnes grupes, kurių viena yra (c) – „istoriniai centrai“ (angl. *historic centres*), užimantys lygiai tokią pačią teritoriją kaip senovės miestai ir šiuo metu esantys šiuolaikinių miestų dalimi⁵. Tuo galima paaiškinti, kodėl Vilniaus senamiesčiui UNESCO Pasaulio paveldo sąraše suteiktas Vilniaus istorinio centro pavadinimas, nors 1994 m. nominacinėje byloje⁶ vartojamas terminas „Vilniaus senamiestis“. Nominacinėje byloje pateikta teritorija sutapo su Vilniaus senamiesčio regeneravimo projekte (1988–1992 m.) (toliau – Regeneravimo projektas) apibrėžtomis Vilniaus senamiesčio teritorijos ribomis.

Regeneravimo projekte buvo patikslintos Vilniaus senamiesčio teritorijos ribos, padidinant teritoriją iki 359,5 ha⁷, taip pat išplėsta „senamiesčio“ samprata, kai Vilniaus senamiesčiui priskirti ne tik istorinis branduolys gynybinės sienos ribose ir Vilniaus pilių teritorija, bet ir istoriniai priemiesčiai. Regeneravimo projekte Vilniaus senamiesčio teritorija buvo sudalinta į tris urbanistines zonas:

I zona – Vilniaus pilių teritorija;

II zona – Vilniaus senamiesčio branduolys, apjuostas gynybine siena;

III zona – buvę istoriniai priemiesčiai (istorinių priemiesčių: Totorių-Lukiškių, Vingrių, Rūdininkų-Aštriojo galo, Subačiaus-Paplaujos, Bernardinų sodo teritorijos, Užupio, Antakalnio P dalies, sudarytos iš Slušų-Antakalnio ir Antakalnio priemiesčių – zonos su joms būdinga planine struktūra).

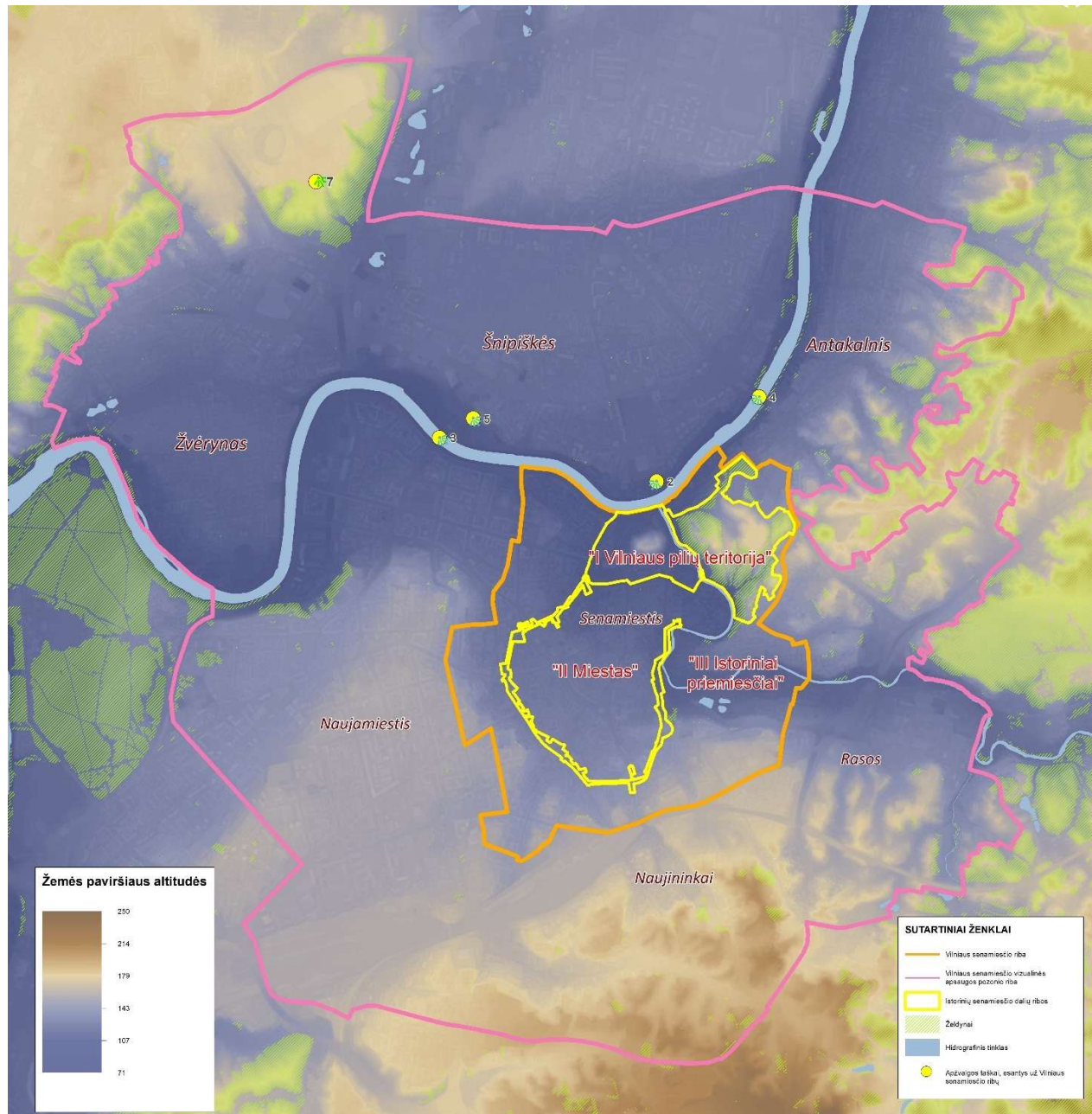
⁴ VŠĮ „Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūra“, prieiga: <https://www.vsa.lt/architekturos-stiliai.pdf>

⁵ Aprašant šią istorinių centrų grupę atkreipiamas dėmesys dėl būtinybės nustatyti tiksliai istoriškai susiklosčiusias vertybės ribas ir tinkamai tvarkyti jos artimiausią aplinką.

⁶ Vilniaus istorinio centro nominacinė byla, prieiga: https://unesco.lt/uploads/Nominacija_Vilnius_PP_EN_orig.pdf.

⁷ Vilniaus senamiesčio ribų tikslinimo logika, kad „senamiesčiui priskiriami tie kvartalai, kuriuose išlikę iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų visi trys pagrindiniai urbanistinio audinio elementai: gatvės (keliai), posesijinė sklypų struktūra su užstatymo linijomis bei pastatai ar atskiros jų dalys“; „jei bent vieno iš šių elementų kvartale nėra, arba jei toks kvartalas nėra prigludęs prie likusios Senamiesčio dalies, tai jis nelaikomas Senamiesčio kvartalu.“; AB „Paminklų restauravimo institutas“, Vilniaus senamiesčio regeneravimo projektas (1988–1992), samprata (konceptija) ir sklypų planas; 1997, Vilnius.

Šiuo metu Vilniaus senamiesčio teritorija apima 352,09 ha plotą su 1 912,24 ha apsaugos zona, nustatyta 2010 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu. Apibrėžiant apsaugos zonos ribas, patikslintos ir Vilniaus senamiesčio teritorijos ribos (7,41 ha sumažintas plotas). UNESCO Pasaulio paveldo komitetas 2012 m. sprendimu Nr. 36 COM 8B.61 pritarė šiems pokyčiams.

1 schema: iliustruoja Vilniaus senamiesčio teritorijos ribas, tris senamiesčio zonas ir apžvalgos taškus, esančius už senamiesčio ribų, taip pat reljefą, vandens telkinius, žaliąsias erdves.

2.1.2. Kriterijai

Vadovaujantis Gairių nuostatomis, Pasaulio paveldo komiteto sprendimu Nr. 18 COM XI, patvirtinta, kad Vilniaus senamiestis turi IVV ir atitinka **(ii) ir (iv) kriterijus**.

Gairėse nurodyti atrankos kriterijai	Vilniaus senamiesčio atitiktis Gairėse nurodytiems atrankos kriterijams (IVV aprašas, patvirtintas 2013 m.)
<p>(ii) vertybė „liudija svarbią žmonijos vertybių sklaidą, tam tikros epochos ar apibrėžtos kultūrinės erdvės įtaką kaitą architektūros ar technologijų, vaizduojamojo meno, miestų planavimo ar kraštovaizdžio raidos srityse“</p> <p>(iv) vertybė „yra išskirtinis pastatų, architektūrinio ar technologinio ansamblio arba kraštovaizdžio tipo pavyzdys, kuris iliustruoja svarbų žmonijos istorijos etapą (-us)“</p>	<p>(ii) Vilnius yra išskirtinis viduramžiais susiformavusio miesto pavyzdys, kelis šimtmečius turėjęs didelę įtaką architektūros ir kultūros raidai didelėje Rytų Europos dalyje</p> <p>(iv) Dėl miestovaizdžio ir išsaugotos didelės pastatų įvairovės, Vilnius yra išskirtinis Centrinės Europos miesto, natūraliai susiformavusio per penkis šimtmečius, pavyzdys</p>

2.1.3. Vertės ir vertingi elementai

Siekiant atskleisti Vilniaus senamiesčio reikšmingumą pasaulio ir nacionaliniame kontekste, remiantis IVV aprašu atlikta verčių ir vertingų elementų (angl. *attributes*) apžvalga, pabrėžiant Vilniaus senamiesčio išskirtinę visuotinę vertę ir susiejant šias vertes su (ii) ir (iv) kriterijais (1 lentelė). Antroje šios apžvalgos dalyje analizuojama šių verčių sąsaja su nacionaline teisine baze, susiejant jas su vertingosiomis savybėmis, nustatytais Vilniaus senamiesčio Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akte (toliau – Aktas) (2 lentelė).

Ši apžvalga svarbi siekiant užtikrinti, kad Vilniaus senamiesčio valdymas ir apsauga atitiktų tarptautinius paveldo standartus, leidžiančius veiksmingai išsaugoti vietovę ir palaikyti darnų miesto vystymąsi.

Lentelė 1. Kriterijai, vertės ir vertingi elementai remiantis 2013 m. IVV aprašu.

Kriterijus	Kriterijaus taikymas	Vertės ir jų aprašymas	Vertingi elementai (atributai)
(iv)	Centrinės Europos miesto, kuris organiškai vystėsi per šimtmečius, pavyzdys.	A. Miesto harmoningumas ir integralumas Miesto harmoningumas ir integralumas, kylantis iš žmogaus kūrybiškumo ir gamtinės aplinkos sąveikos.	<ul style="list-style-type: none"> - Gamtinė aplinka: Neries ir Vilnios šlaitai - Viduramžių radialinio gatvių tinklo planas - Įvairių laikotarpių pastatai ir jų istorinė aplinka - Vilniaus senamiesčio zonos ir jų priklausiniai: Vilniaus pilių teritorija, istorinis branduolys gynybinės sienos ribose, istoriniai priemiesčiai - Panoramos, siluetai.
(ii)	Žmonių vertybių sklaida	B. Miesto planas ir erdvinė	- Viduramžių radialinio

	architektūros ir miestų planavimo srityse.	struktūra Miesto planas ir erdvinė struktūra, atspindinti miesto evoliuciją nuo Lietuvos valstybės užuomazgų iki XX a. pradžios.	gatvių tinklo planas - Gatvių ir kvartalų erdvinė struktūra - Gotikos, renesanso, baroko, klasicizmo, romantizmo ir XIX a. pradžios architektūra: urbanistinės struktūros, pastatai ir jų ansambliai.
(iv)	Istorinės urbanistinės struktūros ir architektūrinių ansamblių išsaugojimas.	C. Senų ir unikalių statinių (objektų) tankumas Istorinių ir unikalių statinių (objektų) tankumas, jų ansamblių ir meno kūrinių tarpusavio sąveika.	- Išskirtinės pastatų grupės (6 pagrindiniai kompleksai) - Kiti (kasdieniai) pastatai, jų funkciniai ir erdviniai ryšiai - Muziejai (jų eksponatai).
(ii)	Vilnius kaip kultūros ir architektūros raidos centras.	D. Pastatų turtingumas ir kultūros istorija Pastatų turtingumas, kultūros istorija ir tautos bei visuomenės dvasia yra svarbios ne tik Lietuvos valstybei, bet ir visam Rytų Europos regionui.	- Svarbus politinis, mokslinis ir kultūrinis centras, turėjęs įtakos Rytų Europos kultūros ir architektūros raidai: vakarų vertybių sklaida LDK teritorijoje, Vilniaus universitetas, knygų leidyba (pirmoji knyga senąja slavų ir latvių kalbomis), svarbus religinis centras (didelė religinių pastatų gausa ir įvairovė) - Rytų ir Vakarų kultūrų sąveikos pavyzdys, vienas iš tolimiausių Rytų Europos viduramžių architektūros pavyzdžių, Vilniaus baroko mokykla.
(ii) & (iv)	Kultūrinių funkcijų tęstinumas ir urbanistinio gyvenimo išsaugojimas per šimtmečius.	E. Istorinė miesto gyvenimo tęstinumo sankaupa Istorinė svarbių administracinių, kultūrinių, religinių ir kasdienių objektų sankaupa yra ilgametės sostinės ir miesto centro pavyzdys.	E. Funkcijos ir tradicijos: pastatų, kompleksų grupių ir erdvių funkcijos ir tradicijos. F. Universalumas: Vilniaus senamiesčio išskirtinis bruožas yra jo universalumas – harmoningas įvairių savybių derinys. - Pastatų, kompleksų grupių ir erdvių funkcijos, tradicijos

			- Harmoningas įvairių istorinių laikotarpių architektūrinių savybių ir tradicijų derinys.
--	--	--	---

Lentelė 2. Vertės, vertingi elementai ir nacionalinė teisė.

Vertės ir vertingi elementai (angl. <i>attributes</i>)	Aprašas iš Akto	Vertingosios savybės iš Akto
<p>A. Miesto harmoningumas ir integralumas Miesto harmoningumas ir integralumas, kylantis iš žmogaus kūrybiškumo ir gamtinės aplinkos sąveikos.</p>	<p>Urbanistinės struktūros detalės, susisijusios su natūralia aplinka, taip pat lemia iki šių dienų išsaugotus savitus siluetus, panoramas ir perspektyvas.</p>	<p>reljefas hidrografinis tinklas želdiniai kultūrinis sluoksnis tūrinės erdvinės struktūros sandara panoramos siluetai perspektyvos artimiausios kultūros paveldo objektą ar vietovę supančios aplinkos kultūrinis kraštovaizdis</p>
<p>B. Miesto planas ir erdvinė struktūra Miesto planas ir erdvinė struktūra, atspindinti miesto evoliuciją nuo Lietuvos valstybės užuomazgų iki XX a. pradžios.</p>	<p>Vilniaus senamiestis išlaikė spindulinį viduramžiams būdingą gatvių tinklą. Erdvinė jo struktūra atspindi stilių kaitos ir regioną ištikusią politinių ir gamtos nelaimių nulemtą raidą. (...) vientisą gatvių tinklą be didesnių trūkumų. Gatvių trasos – buvę keliai į kitus LDK miestus, yra išlikusios nuo ankstyvojo miesto formavimosi pradžios. Vilniaus senamiesčio planas iš esmės yra sudėtinis – žiedinis, spindulinis, gatvės išdėstytos įvairiomis kryptimis nuo pirminės piliavietės. Kai kuriose centro dalyse netaisyklingas, mišrus. Gatvių struktūra būdinga viduramžių miestams – nedidelės gatvelės dalią jį netaisyklingus kvartalus, tačiau vėlesniais laikotarpiais buvo suformuotos didelės aikštės.</p>	<p>autentiškas planinės struktūros tinklas istorinių gatvių suformuoti kvartalai istorinės valdos (posesijos) gatvių trasos užstatymo tipai ir užstatymo bruožai atviros erdvės: aikštės, parkai, sodai, skverai, aikščių ir gatvių želdiniai (apželdinimo pobūdis) uždaros kiemų erdvės vietovei reikšmingo buvusio užstatymo ar jo dalių vietos</p>
<p>C. Senų ir unikalių statinių (objektų) tankumas, jų ansamblių bei meno kūrinių</p>	<p>Erdvinę miesto struktūrą ir aplinką užpildančios daugelio pastatų formos, medžiagos ir statybos technologijos yra</p>	<p>kultūros paveldo objektai, jų kompleksai ir grupės, kiti istoriniai pastatai, jų</p>

tarpusavio sąveika. Išskirtos pastatų, kompleksų grupės (6), kiti (kasdieniai) pastatai, jų funkciniai-erdviniai ryšiai, muziejai (jų eksponatai).

autentiškos. Vilniaus senamiestis, išlaikęs tokius **išskirtinių savybių objektus**: XVI a. Vilniaus universiteto pastatų ansamblis, Rotušė su aikšte, visų religinių konfesijų maldos namai ir kt.

Nuo pat viduramžių dominavusi krikščionybė ir išaugusi judaizmo svarba lėmė minėtų religinių bendruomenių **reprezentatyvaus materialiojo paveldo objektų, tarp kurių Šv. arkangelo Mykolo, Šv. Stepono, Šv. Kazimiero, Visų Šventųjų, Šv. Onos ir Šv. Teresės bažnyčios, atsiradimą.**

Po visokiausių nelaimių vėliau sėkmingai atstatyti pastatai suteikė miestui išskirtinių bruožų – tai tokie **statiniai kaip Katedra, Rotušė, Arsenalas, Tyzenhauzų, De Reusų (dar vadinami Šuazelių), Pacų ir Masalskių rūmai.**

Autentiškumu pasižymi <...>, **pastatų konstrukcijos ir erdvinis vidaus išdėstymas, išskirtiniai vidaus apdailos elementai, įranga, išorės sienų paviršiai, skirtinga fasadų, durų, langų, stogų apdaila, gatvių ir aikščių grindiniai, inžinerinių konstrukcijų bei transporto infrastruktūros elementai, taip pat per meną ir tradicijas išreikštas išlikęs nematerialusis paveldas.**

Daugybė pastatų išsaugojo kelis istorinius sluoksnius, nes kintant stilistikai jie buvo perstatyti įjungiant senus pastatus į naujus.

vertingosios savybės ir autentiški eksterjero ir interjero elementai, medžiagos, atlikimo technologijos, funkcijos gatvių dangos, funkcinė įranga dominantės vertingos išsklotinės

D. Pastatų turtingumas ir kultūros istorija Pastatų turtingumas, kultūros istorija ir tautos bei visuomenės dvasia yra svarbios ne tik Lietuvos valstybei, bet ir visam Rytų Europos regionui.

E. Istorinė miesto gyvenimo tęstinumo sanaupa Istorinė svarbių administracinių, kultūrinių, religinių ir kasdienių objektų sanaupa yra ilgametės sostinės ir miesto centro pavyzdys. Išskirtos pastatų, kompleksų grupių, erdvių funkcijos, tradicijos.

Svarbus politinis, mokslo ir kultūros centras, daręs įtaką kultūros ir architektūros plėtrai daug kur Rytų Europoje: Vakarų vertybių sklaida LDK, Vilniaus universitetas, knygų leidyba (pirmoji knyga senąja slavų kalba, latvių kalba), svarbus religinis centras (religinių pastatų gausa ir įvairovė).

Rytų ir Vakarų kultūrų sąveikos pavyzdys, vienas tolimiausių Rytų Europos viduramžių architektūros pavyzdžių, Vilniaus baroko mokykla. Vilnius išlaikė savo **politinį statusą, yra svarbus ekonominis bei kultūrinis šalies ir viso regiono centras, dabartinis jo pavidalas puikiai atspindi sudėtingą miesto istoriją.**

Miestas, išsaugojęs istorinį statusą ir funkcijas: sostinė, politinis, religinis ir mokslo centras

Istoriniai pastatai, jų autentiškos funkcijos

Įamžinti ženklai apie svarbias visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos asmenybes, įvykius, kurie susiję su vietovėmis

Tradiciniai renginiai (Dainų ir šokių švenčių tradicija Baltijos valstybėse įrašyta ir į UNESCO Reprezentatyviojo žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą, ir į Nacionalinį nematerialaus kultūros vertybių sąvadą).

2.1.4. Autentiškumas

1994 m. nominacinėje byloje, kuria grindžiamas Vilniaus senamiesčio įrašymas į Pasaulio paveldo sąrašą, autentiškumas apibrėžiamas per išlikusį istorinį urbanistinį audinį ir nesunaikintus autentiškus istorinius pastatus, jų kompoziciją, medžiagas, statybos technologijas ir aplinką (angl. *setting*). UNESCO Pasaulio paveldo komiteto sprendime nustatyti šie Vilniaus senamiesčio autentiškumo požymiai: viduramžiais suformuotas radialinis gatvių tinklo planas, 324 istoriniai statiniai su istorine erdvine aplinka, menantys gotikos, renesanso, baroko, klasicizmo ir XIX amžiaus romantizmo architektūros laikotarpius.

2013 m. IVV apraše autentiškumo apibūdinimas išplečiamas prijungiant ir nematerialias paveldo vertes, tokias kaip funkcijos, tradicijos, gyvenimo būdas. Materialaus paveldo svarba pabrėžiama per pastatų formas, medžiagas ir statybos technologijas:

„Dabartinis miestas yra išsaugojęs autentiškas materialiojo paveldo savybes ir procesų tęstinumą, meno ir gyvenimo būdo tradicijas, nulemtas audringos miesto bei šalies istorijos bei politinės, ekonominės ir kultūrinės raidos laikotarpių. Erdvinę miesto struktūrą ir aplinką užpildančios daugelio pastatų formos, medžiagos ir statybos technologijos yra autentiškos. Daugybė pastatų išsaugojo kelis istorinius sluoksnius, nes kintant stiliams jie buvo perstatyti įjungiant senus pastatus į naujus. Nuo karo gaisrų – ypač per Antrąjį pasaulinį karą – nukentėję pastatai buvo rekonstruoti pasitelkus tam laikui būdingus techninius sprendimus, o tradiciniai restauravimo metodai taikyti tik atkuriant paminklus ir ypatingos vertės detales. Apskritai autentiškumu pasižymi sklypų struktūra, pastatų konstrukcijos ir erdvinis vidaus išdėstymas, išskirtiniai vidaus apdailos elementai, įranga, išorės sienų paviršiai, skirtinga fasadų, durų, langų, stogų apdaila, gatvių ir aikščių grindiniai, inžinerinių konstrukcijų ir transporto infrastruktūros elementai, taip pat per meną ir tradicijas išreikštas išlikęs nematerialusis paveldas.“

Vilniaus senamiestyje išsaugoti nominacinėje byloje ir IVV apraše paminėti vertingiausi istoriniai pastatai, jų kompleksai ir grupės, įvairių konfesijų maldos namai ir visuomeniniai pastatai. Didėja kultūros paveldo objektų ir kompleksų tvarkymo darbų mastas ir apimtys, gerėja objektų fizinė būklė. Vykdamas tvarkybos darbus, atidengta ir restauruota daug vertingų istorinių polichromijos elementų, sienų tapybos fragmentų, papildančių šių objektų vertę. Neigiamą įtaką autentiškumui daro plokštuminiai stoglangiai, matomi iš apžvalgos taškų, pastatų išorėje sumontuoti

techniniai įrenginiai, autentiškų langų ar durų pakeitimas arba praradimas dėl jų prastos būklės ar dabartinio energinio efektyvumo reikalavimų neatitikimo, taip pat autentiškų vartų praradimas, langų, durų ir vartų medžiagiškumo, skaidymo tipo ir autentiškos furnitūros praradimai, atvejai, kai statybos ar tvarkybos darbai atliekami savavališkai arba nukrypstant nuo projekcinės dokumentacijos sprendinių. Taip pat pažeidimai, susiję su vykdomais žemės judinimo darbais, per kuriuos žalojamas archeologinis sluoksnius (Esama būklė plačiau pristatyta 4 skyriuje).

2.1.5. Vientisumas

2013 m. retrospektyviniame apraše įtvirtinta Vilniaus senamiesčio vientisumo sąvoka. Vertybės vientisumą perteikia tapatūs elementai, tačiau, jei apibrėžiant autentiškumą akcentuota jų materiali ar nemateriali išraiška (kokybinis kriterijus), tai apibūdinant vientisumą – išlikusi jų visuma (kiekybinis kriterijus):

„Vertybė yra 352 ha ploto ir apima visus vertingus elementus (angl. *attributes*), perteikiančius išskirtinę visuotinę vertę. Vilniaus senamiestis išlaikė viduramžius menantį radialinį gatvių tinklą. Jo erdvinė struktūra atspindi tiek stiliaus kaitos, tiek vietovę ištikusią politinių ir gamtos nelaimių raidą. Vertybė išsaugojo išskirtines savybes, tokias kaip XVI a. amžiaus Universiteto ansamblis, Rotušė su aikšte, visų religinių konfesijų maldos namai ir gatvių tinklas be reikšmingų trūkumų. Tik keliose vietose užfiksuota okupacijų ir karų metu padaryta žala, įskaitant Katedros aikštę, dengiančią Žemutinės pilies, nugriautos po 3-iojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo 1795 m., pamatus, tuščią Didžiosios sinagogos, nugriautos po II pasaulinio karo, vietą ir greta įrengtą plačios alėjos fragmentą Vokiečių gatvės dalyje (vok. *Deutsche Gasse*), taip pat kelias kitas aikštes ir šiuolaikinius pastatus, pakeitusius minėtu istoriniu laikotarpiu sunaikintus elementus. Šie išnykę ir pasikeitę bruožai tebėra istorijos šaltiniuose, kruopščiose archeologinių ir istorinių tyrimų ataskaitose, dailės ir taikomųjų menų kūriniuose, gyvosiose muzikos, teatro ir svetingumo tradicijose. Kai kurios erdvės, paskirtys ir veikla natūraliai keitėsi keičiantis socialiniams ir ekonominiams poreikiams, tačiau vertybės reikšmė išliko lengvai atpažįstama. Vilnius išlaikė savo politinį vaidmenį ir ekonominę bei kultūrinę reikšmę šalyje ir regione, o dabartinis pavidalas puikiai atspindi jo sudėtingą istoriją.“

Vilniaus senamiestyje išsaugotas viduramžius menantis mišrus, iš dalies radialinis gatvių tinklas gatvių ir kvartalų struktūra, istorinių valdų (sklypų) struktūra, užstatymo tipai bei aikščių tinklas.

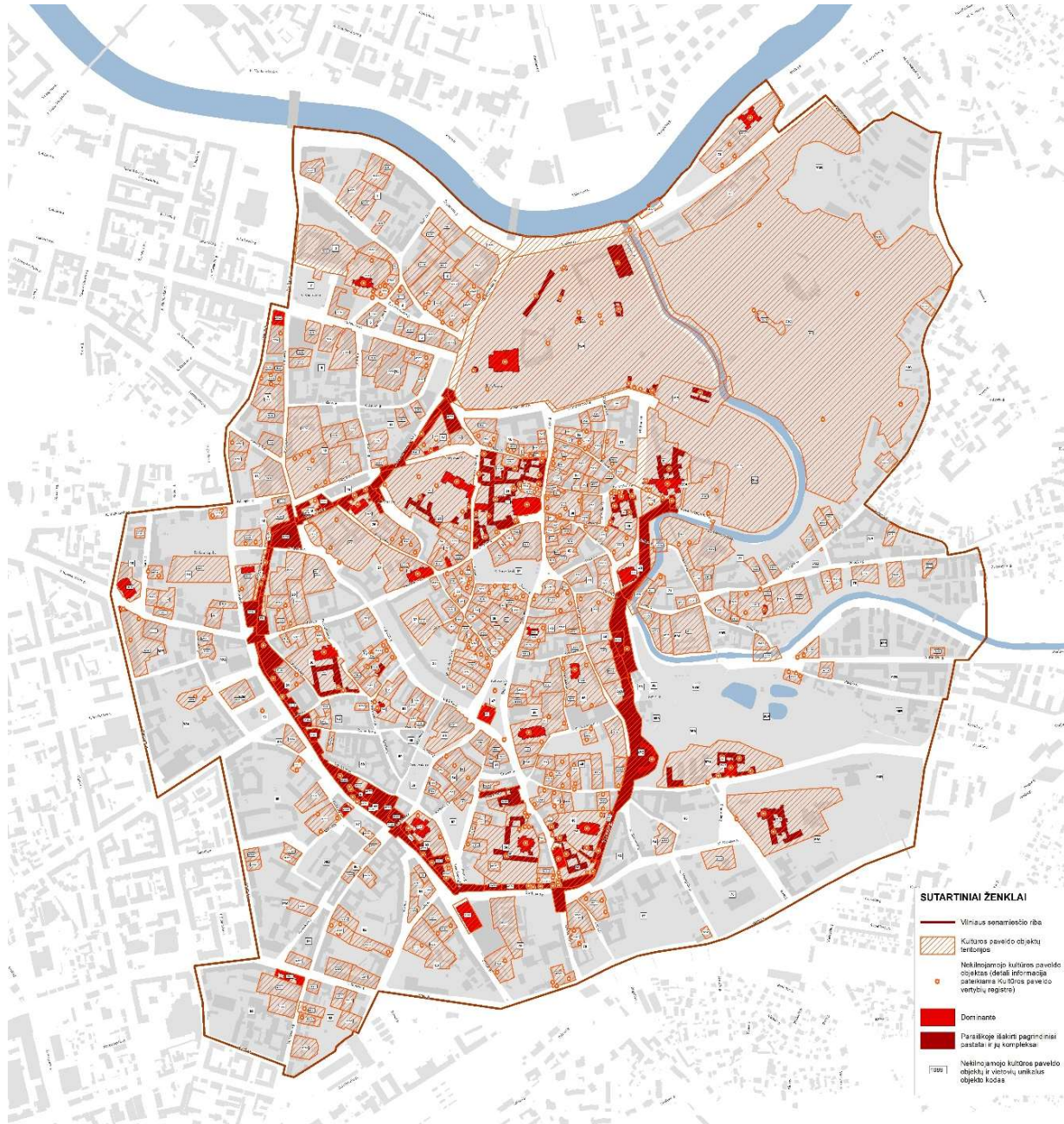
Išliko visi vertingiausieji pastatai: bažnyčios bei kitos šventovių, Vilniaus universiteto ansamblis, Vilniaus pilies su Katedra kompleksas, vienuolynai, Rotušė su aikšte ir gatvių tinklas. Nepažeistos pagrindinės panoramos, siluetai. Šiuo metu Vilniaus senamiesčio teritorijoje 2024 m. pradžioje, yra **865** pavieniai ir į kompleksus įeinantys kultūros paveldo objektai (1994 m. jų buvo **324**), t. y., teisinė apsauga ir griežtesni reikalavimai taikomi didesniai skaičiui objektų. Beveik visos IVV apraše minimos išgriautos, pažeistos Vilniaus senamiesčio vietos yra miesto branduolyje. Didžioji dalis šių erdvių tokios ir išliko, tvarkomos kaip želdynai. Pažeistas Vilniaus senamiesčio branduolio erdves, vertingas išklotines fragmentiškai bandyta „gydyti“ atstatant (atkuriant) kai kuriuos pavienius namus, jų grupes bei vieną visą nedidelį kvartalą.

Pastaraisiais dešimtmečiais Vilniaus senamiestyje vyko gausūs joje esančių nekilnojamojo kultūros paveldo ir kitų pastatų tvarkybos darbai, atsirado ir naujų architektūros bei urbanistinės struktūros pokyčių. Reglamentuota nauja statyba intensyviai tebevyksta istorinių priemiesčių teritorijose, naujos statybos ar rekonstrukcijos darbai fiksuojami pavieniuose sklypuose Vilniaus senamiesčio teritorijoje. Išimtis – Vilniaus pilių teritorija. Vilnios upės kairiajame krante šiuo metu vykdoma didelės apimties konversija ir statomi nauji gyvenamieji kvartalai – vystomas projektas „Architektūros parkas“ (buvusios „Skaiteks“ gamyklos teritorijoje) ir formuojamas naujas Paupio rajonas. 2013 m. vyko tarptautinė UNESCO/ICOMOS patariamoji misija, kuri pateikė teigiamas išvadas dėl projekto „Architektūros parkas“ idėjos.

Nedideli teigiami pokyčiai panoramose ir siluete: atstatytas vienas Vilniaus universiteto observatorijos bokštų, 2018 m. pagal atliktus tyrimus atkūrus Pacų rūmų (Didžioji g. 7 ir 9) stogų formas ir juos paaukštinus, teigiamai paveiktos Rotušės aikštės perspektyvos. Neigiamas aspektas – šalia Misionierių vienuolyno pastatų ansamblio dar XX a. pokario metais pastatytas (statybos metu nugriauta Vaikelio Jėzaus vaikų prieglaudos pastato dalis) ligoninės

korpusas, o XXI a. vietoje jo atsiradę gyvenamieji pastatai daro neigiamą įtaką charakteringai panoramai, žvelgiant iš Maironio ir Užupio g., ir kartu Subačiaus g. perspektyvų. Neigiamą poveikį daro ir per aukštas bei pernelyg masyvus 2003 m. rekonstruotas viešbučio „Novotel“ (Gedimino pr. 16) tūris.

Pastaraisiais metais buvo atnaujinta ne viena viešųjų želdynų teritorija, tačiau jų tvarkymas dažnai kėlė ginčus tarp specialistų ir visuomenės dėl pasirinktų ir įgyvendintų kraštovaizdžio dizaino sprendinių. Vizualinę taršą taip pat lemia netinkamas reklamos įrengimas pagrindinėse Vilniaus senamiesčio gatvėse (įskaitant ryškias plastikines gėlių kompozicijas ar kitokias fasadų dekoracijas) bei netinkamos eismo valdymo priemonės (žr. 4 skyrių).

2 schema: pagrindiniai pastatai ir jų kompleksai bei šiuo metu į Registrą įrašyti kultūros paveldo objektai.

III SKYRIUS TEISINĖ APSAUGA

Lietuva, būdama Konvencijos nare, įsipareigoja užtikrinti tinkamą teisinę ir valdymo struktūrą, kuri garantuotų UNESCO Pasaulio paveldo statusą turinčio objekto ar vietovės IVV apsaugą ir laikytųsi Gairių 53, 96, 97, 108 ir 109 punktų reikalavimų. Be to, tarptautiniai gidai, skirti UNESCO Pasaulio paveldo vietų valdymo planų rengimui⁸, pabrėžia, kad tokie objektai ar vietovės turi būti saugomi, o jų valdymas ir sprendimų priėmimas remtųsi nacionaline teise bei planavimu, atsižvelgiant į objekto ar vietovės apibrėžimą, svarbą, autentiškumą, vientisumą ir IVV.

Vilniaus senamiestis 1969 m. paskelbtas respublikinės reikšmės urbanistikos paminklu, 1998 m. – kultūros paminklu, o įsigaliojus naujamai Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijai, 2005 m. jis paskelbtas valstybės saugomu ir Registre jam suteiktas unikalus kodas: 16073. Vilniaus senamiesčio, kaip Pasaulio paveldo vietovės, urbanistiniai vertingi elementai (angl. *attributes*) (siejama su A-B vertėmis) atitinka Akte nustatytas vertingąsias savybes, kurios periodiškai peržiūrimos ir atnaujinamos (remiamasi Akto versija iki 2024 m. spalio mėn.); pastatai ir jų kompleksai (siejama su C verte) minimi nominacinėje byloje, į Registrą įrašyti atskirai kaip kultūros paveldo objektai. Jiems priskirtos individualios vertingosios savybės, kurių apsauga nustatoma nacionaliniais teisės aktais.

Šiuo metu Vilniaus senamiesčio teritorija apima 352,09 ha plotą su 1 912,24 ha apsaugos zona, nustatyta 2010 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu⁹. Apibrėžiant apsaugos zonos ribas, kartu patikslintos ir Vilniaus senamiesčio teritorijos ribos (7,41 ha sumažintas plotas). Šiems pokyčiams pritarė UNESCO Pasaulio paveldo komitetas 2012 m. sprendimu Nr. 36 COM 8B.61¹⁰. Vilniaus senamiesčio apsaugos zoną (angl. *buffer zone*) sudaro ir vizualinį bei funkcinį vientisumo suvokimą formuoja šios urbanistinių vietovių teritorijos: Vilniaus miesto istorinių dalių, vad. Naujamiesčiu, Antakalniu, Rasų kolonija, Žvėryno pietvakarine dalimi, Žvėrynu, teritorijos, taip pat Šnipiškių dalis, vad. Piromontu ir Skansenu.

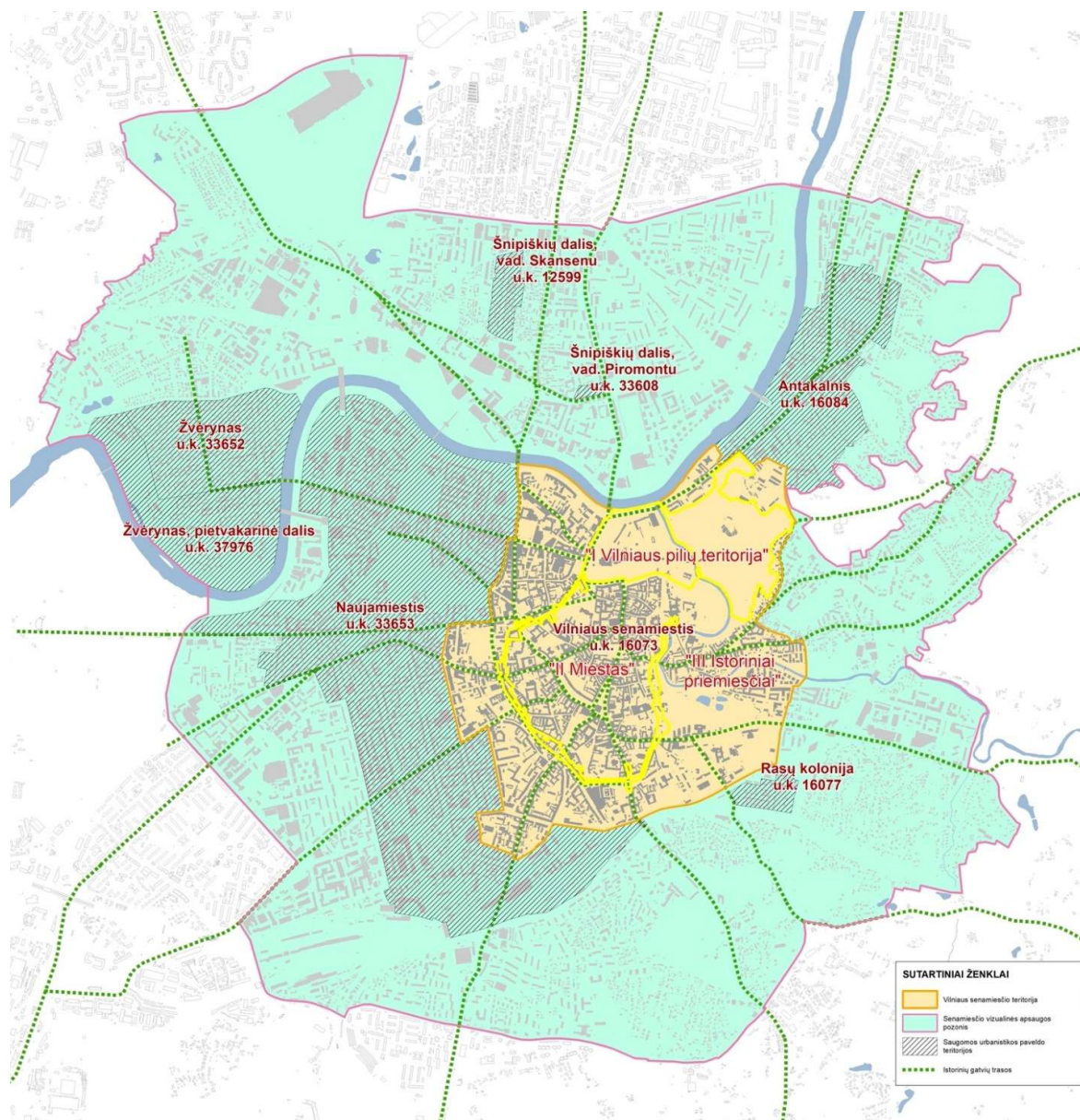
Vilniaus senamiesčio teritorija apima didelę dalį Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (u. k.: 25504)¹¹ teritorijos. Šeštadalį Vilniaus senamiesčio teritorijos (54,8 ha) apima Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato (toliau – Rezervatas) teritorija. Rezervatas įsteigtas 1997 m., siekiant išsaugoti Lietuvos istorinį valstybės ir dvasinės kultūros centrą – Vilniaus pilis, pilių teritoriją ir joje esančius kultūros ir gamtos objektus, organizuoti jų mokslinius tyrimus, reikiamai juos tvarkyti ir naudoti. Rezervato teritorija apima dviejų kultūros paminklų teritorijas 1) Vilniaus piliakalnio su papiliais ir gyvenvietės teritoriją, ir 2) Arkikatedros bazilikos, Žemutinės ir Aukštutinės pilių pastatų, jų liekanų ir kitų statinių komplekso teritoriją.

⁸ Dr. Birgitta Ringbeck, Management Plans for World Heritage Sites, German Commission for UNESCO, Bonn, 2008 (ISBN: 978-3-940785-02-2), ir Methodology for the development of Management Plans for Urban World Heritage Sites. Faculty of Engineering of the University of Porto | CITTA Research Centre for Territory, Transports and Environment Municipality of Porto. January 2020, prieiga: http://www.atlaswh.eu/files/publications/20_1.pdf

⁹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2010 m. spalio 18 d. įsakymas Nr. IV-512 „Dėl Vilniaus senamiesčio (unikalus kodas Kultūros vertybių registre: 16073) nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo plano – teritorijos ir apsaugos zonos ribų plano patvirtinimo“, prieiga: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.77F3A2A4A84A>

¹⁰ UNESCO Pasaulio paveldo komiteto 2012 m. sprendimas Nr. 36 COM 8B.61, prieiga: <https://whc.unesco.org/en/decisions/4832>.

¹¹ Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinė vietovė Kultūros vertybių registre, prieiga: <https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-detail/AA03197E-B1E6-4079-A341-612D0C3E42EE>true>

3 schema: iliustruoja Vilniaus senamiestio urbanistinį kontekstą, vizualinio apsaugos pozonio teritoriją, joje esančias kitas saugomas urbanistines vietas ir istorinių gatvių tramas, kurios sieja senamiestį su visu miestu, taip pat čia parodytos trys senamiestio zonos.

Vilniaus senamiestio ir jo apsaugos zonos teritorijoje užstatymo kaita reglamentuojama teritorijų planavimo ir apsaugos reglamentais: Vilniaus miesto bendroju planu (toliau – Bendrasis planas), Vilniaus senamiestio apsaugos reglamentu, patvirtintu Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2003 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. IV-490, (toliau – Vilniaus senamiestio reglamentas)¹² ir Vilniaus senamiestio apsaugos zonos laikinuoju apsaugos reglamentu, patvirtintu Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos direktoriaus 2005 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. I-167 (toliau – Apsaugos zonos laikinasis reglamentas)¹³, parengtais nekilnojamojo kultūros paveldo inventorių, vertinimo tarybos aktų, nustačiusių šių vietovių vertingąsias savybes ir saugotinus elementus, pagrindu.

¹² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.227063/asr>

¹³ <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F753E485205F>

Bendrasis planas yra pagrindinis Vilniaus miesto teritorijų planavimo dokumentas, numatantis svarbiausius miesto erdvinės struktūros vystymo tikslus, kurie įgyvendinami rengiant kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, sektorines programas ir studijas, strategijas ar kitas priemones. Juo siekiama išsaugoti Vilniaus miesto savitumą, neatsiejamą nuo kultūros paveldo (senamiesčio, istorinių priemiesčių) ir gamtinės aplinkos, pirmenybę teikti kompaktiškam miestui vystyti centrinėje (įeina Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorijos) ir vidurinėje miesto zonoje, panaudojant vidinės plėtros rezervus (antrinis teritorijų panaudojimas, modernizavimas, nebaigtų formuoti kvartalų užstatymas).

Vilniaus senamiesčio reglamentas yra pagrindinis Vilniaus senamiesčio apsaugos dokumentas (nustatyta jo viršenybė Bendrojo plano sprendinių atžvilgiu). Jame nustatyti reikalavimai visoms Vilniaus senamiesčio sudėtinėms dalims. Dokumentą sudaro šešios dalys¹⁴. Dėl teisės aktų pokyčių šiuo metu dalis reglamento nuostatų jau yra įgyvendintos arba netekusios galios.

Apsaugos zonos laikinojo reglamento nuostatos taikomos naujai statybai ir rekonstravimui, kitos statybos rūšys šiame dokumente neapibrėžtos. Joje esančios vertybės bei jų vertingosios savybės saugomos vadovaujantis Nekilnojamojo kultūros paveldo įstatymu ir kitų kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais.

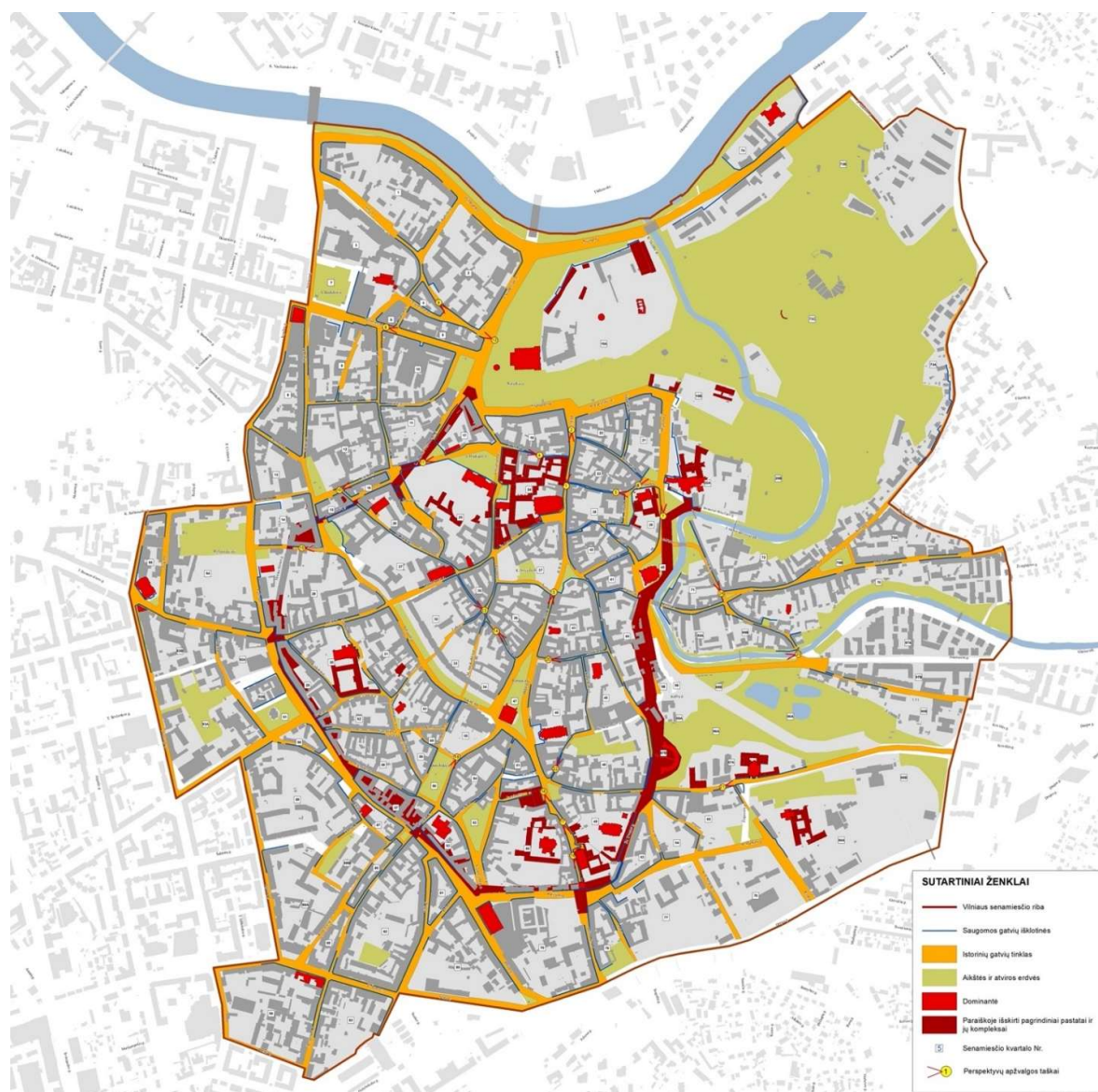
Vadovaujantis teisės aktais, Bendruoju planu paveldosaugos reikalavimai apsaugos zonai nenustatomi, jie bus nurodyti 2023 m. pradėtame rengti specialiajame teritorijų planavimo dokumente – Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos tvarkymo plane. Juo bus pakeistas Vilniaus senamiesčio reglamentas ir Apsaugos zonos laikinasis reglamentas ir jis taps pagrindiniu Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorijų specialiojo planavimo dokumentu, reglamentuojančiu Vilniaus senamiesčio išsaugojimą, statybos, želdynų tvarkymo darbus ir kt. veiklas konkrečiose minėtos teritorijos dalyse, šių darbų prielaidas bei paveldo apsaugos sąlygas.

Vilniaus senamiesčio nematerialiosios vertės, pvz., Dainų ir šokių švenčių tradicija Baltijos valstybėse, įrašytos ir į UNESCO Reprezentatyviojo žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą bei Nacionalinį nematerialaus kultūros vertybių sąvadą. Šios tradicijos yra papildomai saugomos pagal Lietuvos Respublikos Dainų švenčių tradicijos įstatymą, užtikrinant jų tęstinumą ir išsaugojimą.

¹⁴ Atskiros bylos (knygos): 1. Bendroji dalis. Bendrosios nuostatos. Senamiesčio vertė, sudėtis, apimtis ir kiti apskaitos duomenys. Senamiesčio apsaugos reglamento sudėtis; 2. Pirmoji dalis. Bendrieji Senamiesčio apsaugos reikalavimai. Reguluojamos veiklos Senamiesčio teritorijoje; 3. Antroji dalis. Specialūs apsaugos reikalavimai paskiroms istorinėms dalims (pirmoji Senamiesčio zona – Vilniaus pilys; antroji Senamiesčio zona – Istorinis Vilniaus branduolys; trečioji Senamiesčio zona – Istoriniai priemiesčiai); 4. Trečioji dalis. Reikalavimai atskiroms Senamiesčio istorinėms dalims (10 Senamiesčio teritorijos zonų), vidaus erdvėms ar jų sekoms saugoti, naudoti bei tvarkyti; 5. Ketvirtoji dalis. Reikalavimai pavieniems objektams, jų sudėtinėms dalims bei kitoms Senamiesčio sudėtinėms dalims. Ši dalis nuolat papildoma, atsižvelgiant į pakeitimus, nustatytus Senamiesčio stebėsenos metu, įvykdžius konkrečių objektų tvarkymo darbus, parengus individualius statinių, statinių kompleksų ir ansamblių nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos reglamentus, pakitus želdinių struktūrai; 6. Penktoji dalis. Nuolat papildoma tiriant kultūrinį sluoksnį (A1610), parengus šios nekilnojamosios kultūros vertybės individualų apsaugos reglamentą, tiriant požemines statinių dalis, pastatų liekanas, kitus teritorijos elementus, nustačius jų kultūrinę vertę.

IV SKYRIUS ESAMA BŪKLĖ

Esamos būklės apžvalgoje ir Stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (toliau – SSGG) analizėje remtasi Valstybinės kultūros paveldo komisijos (patariamoji ekspertinė institucija kultūros paveldo apsaugos klausimais Seimui, Vyriausybei ir Prezidentui) sprendimais¹⁵, Departamento ir Rezervato, kurio teritorija patenka į Vertybės teritoriją, direkcijos stebėsenos ataskaitomis, kita aktualia medžiaga, šio plano parengimui samdytų skirtingų sričių ekspertų įžvalgomis (2023 m. vid. – 2024 pr. laikotarpiu). bei specialios gyventojų apklausos internetu rezultatais.

4 schema iliustruoja Vilniaus senamiesčio vidinį miestovaizdį, kurį charakterizuoja gatvių trasos, gatvių ir aikščių tinklas, istorinių gatvių suformuoti kvartalai, gatvių perspektyvos, todėl šioje schemoje yra parodytos tos pačios dominantės, ansamblai ir papildomai rodomas gatvių ir aikščių tinklas, senamiesčio kvartalai ir saugomos gatvių išlotinės bei gatvių perspektyvų apžvalgos taškai.

¹⁵ Valstybinė kultūros paveldo komisija, prieiga: <https://vkpk.lt/veikla/tyrimai/#>.

4.1. VERTĖS IR VERTINGI ELEMENTAI: ESAMA BŪKLĖ

4.1.1. Vertė A: Miesto harmoningumas ir integralumas

Vertė	Vertingi elementai (angl. <i>attributes</i>)
Miesto harmoningumas ir integralumas	<ul style="list-style-type: none"> - Gamtinė aplinka: Neries ir Vilnios šlaitai - Viduramžių radialinio gatvių tinklo planas - Įvairių laikotarpių pastatai ir jų istorinė aplinka - Vilniaus senamiesčio zonos ir jų priklausiniai: Vilniaus pilių teritorija, istorinis branduolys gynybinės sienos ribose, istoriniai priemiesčiai - Panoramos, siluetai.

Vilniaus senamiesčio, kaip UNESCO Pasaulio paveldo vietovės, harmoningumas ir integralumas didžiąja dalimi išsaugoti dėl kruopštaus pagrindinių panoramų, perspektyvų ir siluetų valdymo. Nepaisant reikšmingų restauravimo ir konservavimo pastangų, urbanistinės plėtros keliamas poveikis kelia iššūkius senamiesčio vizualiniam vientisumui ir integralumui.

Gamtinė aplinka ir žaliosios erdvės

Gamtinė aplinka, suformuota Neries ir Vilnios upių, atlieka svarbų vaidmenį palaikant Vilniaus senamiesčio istorinį kraštovaizdį. Nuo 2015 iki 2024 m. imtinai vykdomi Neries upės krantinių atnaujinimo darbai: keičiama danga, tvarkomi šlaitai, viršutinės krantinės terasos bei viešosios erdvės šalia upės. Įrengiami ir atnaujinami dviračių ir pėsčiųjų takai, laiptai, pandusai (rampos), apšvietimas, terasos, mažoji architektūra, želdynai, tvarkomi lietaus nuotekų tinklai ir pan. Atgaivinta smulkioji pramoginė laivyba, įrengtos lauko kavinės, miestiečiams sugrąžintos prieigos prie upės aktyviam ir pasyviai poilsiui. Atlikti tvarkybos darbai nedaro neigiamos įtakos Vilniaus senamiesčio IVV.

Vilniaus miesto savivaldybės administracija įgyvendino projektą „Vilnios pakrančių tvarkymas Pietinėje tikslinėje teritorijoje“ (ES, valstybės ir savivaldybės lėšomis). Projektas apima pėsčiųjų ir dviračių takų, žaidimo aikštelių, Polocko ir Kranto gatves jungiančio tiltelio, Vilnios šlaito viešosios erdvės, apšvietimo, lietaus nuotekų, mažosios architektūros ir želdynų įrengimą, ženklinimą.¹⁶ Įgyvendinant projektą, Bernardinų kapinėms įrengtos lietaus nuotekos, taip apsaugant jas nuo erozijos; dešinysis Vilnios kranto šlaitas sutvirtintas prieš įrengiant takus ir želdynus. Tačiau dalis visuomenės žiniasklaidoje atvirai kritikavo vykdomus pakrančių tvarkymo ir pritaikymo poilsiui darbus, teigdama, kad galimai pakeistas krantinių reljefas, nukasti Vilnelės šlaitai, įrengti pernelyg dideli laiptai, kurie gali pažeisti istorinių Bernardinų kapinių apsaugos zoną. Visuomenės kritika taip pat buvo skirta krantinės takų aptvėrimui ir priimtinam tilto dizainui.

Kitos okupacijų ir karų pažeistos vietos šiuo metu neliečiamos arba tvarkomos kaip viešieji želdynai (vienos jau įgyvendintos, kitos – planavimo stadijoje) Vilniaus senamiesčio teritorijoje: Geto aukų aikštė, Šv. Onos bažnyčios skveras, Aušros vartų teritorija, Vokiečių g. rekonstrukcija, Šiuolaikinio meno centro (ŠMC) skveras, Reformatų parkas, Vingrių šaltinių skveras, Misionierių sodai; apsaugos zonoje: Šnipiškėse, Tauro kalno parkas su Liuteronų sodais.

Vilniaus senamiesčio teritorijoje želdinių sodinimas derinamas su Departamentu, gaunami leidimai. Pasiūlymų praktika atliekant sodinimo darbus kviešti archeologą, kuris vietoje vertina tyrimų poreikį. 2023–2024 m. atnaujinta Vilniaus senamiesčio seniūnijoje esančių želdynų inventorizacija (prieš tai vykusio inventorizacija atlikta 2013–2014 m.). Didesnis dėmesys bus skiriamas viešųjų erdvių tvarkymo projektinių pasiūlymų viešinimui ir

¹⁶ 07.1.1-CPVA-R-904 „Didžiųjų miestų kompleksinė plėtra“ Vilnios pakrančių tvarkymas Pietinėje tikslinėje teritorijoje: <https://investicijos.vilnius.lt/projects/vilnios-pakranciu-tvarkymas-pietineje-tikslineje-teritorijoje>

visuomenės supažindinimui, be to, visa informacija apie želdynų tvarkymą ar planuojamus atnaujinimo darbus viešinama laisvai prieinamame interaktyviame žemėlapyje, kuriame nurodyti einamieji ir planuojami projektai, techninių projektų sprendiniai, želdiniai, t.t. Nuo 2023 m. vidurio Vilniaus m. sav. diegia viešųjų erdvių kokybės vertinimo sistemą VEKS.

Atkreiptinas dėmesys, kad plėtojant nekilnojamojo turto projektus, dėl senamiesčio vertingųjų savybių specifikos, plėtos metu kompensuojamieji želdiniai perkeliama į jau susiformavusius istorinius želdynus, taip pažeidžiant jau susiformavusias ekosistemas. Siekiant spręsti šią problemą būtinas papildomas medžių sodinimo kompensavimo tvarkos vertinimas ir tikslinimas. 2021–2023 m. sutvarkyta dalis Rezervato teritorijoje esančio Kalnų parko (Bekešo kalno, Didžiosios griovos, Altanos kalno, Gedimino kapo kalno, Trijų Kryžių kalno, Karigailos kalno, Altanos kalno bokštelio), įrengti takai, laiptai, apžvalgos ir atokvėpio aikštelės, vietos edukaciniams užsiėmimams, automobilių stovėjimo aikštelė ir kt. 2021 m. baigti tvarkyti Kalnų parko estrados suolai ir konstrukcijos. Šioje estradoje vyksta į UNESCO Reprezentatyvųjų žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą įrašytos Dainų šventės renginiai.

Bernardinų sodas po 2012–2013 m. sutvarkymo darbų su atkurta XIX a. aplinka yra gausiai lankomas miestiečių, vyksta kultūriniai ir edukaciniai renginiai.

Visgi nuosekli Vilniaus miesto ar Vilniaus senamiesčio želdynų vystymo ir (ar) tvarkymo strategija nėra parengta, projektai įgyvendinami fragmentiškai, pagal poreikį. Dažnai viešųjų erdvių tvarkymo sprendimai ir želdinių įrengimo, priežiūros klausimai sulaukia nevienareikšmių visuomenės vertinimų dėl pasirinkto dizaino sprendimų ir naudojamų medžiagų. Kokybiškai sutvarkytų ir pritaikytų želdynų teritorijoje vis dar trūksta. Pastebima, kad visuomenė vis aktyviau siekia saugoti želdinius, tačiau pasitaiko atvejų, kai konfliktų kyla ir dėl pavienių augalų, objektyviai darančių neigiamą poveikį paveldo statiniams ar jų liekanoms (pvz., auga virš archeologinių liekanų, auga per arti statinių ir pan.).

Vizualinis integralumas

Vilniaus senamiesčio harmoningumas ir integralumas didžiąja dalimi išsaugotas, atsakingai prižiūrint pagrindines panoramas, perspektyvas ir siluetus. Svarbūs restauravimo darbai, tokie kaip Vilniaus universiteto observatorijos bokštų atkūrimas ir 2018 m. Pacų rūmų stogų rekonstrukcija, pagerino vaizdines perspektyvas nuo Rotušės aikštės. Neigiamas aspektas – šalia Misionierių vienuolyno pastatų ansamblio dar XX a. pokario metais pastatytas (statybos metu nugriauta Vaikelio Jėzaus vaikų prieglaudos pastato dalis) ligininės korpusas, o XXI a. vietoje jo atsiradę gyvenamieji pastatai daro neigiamą įtaką charakteringai panoramai, žvelgiant iš Maironio ir Užupio g., ir kartu Subačiaus g. perspektyvų. Neigiamą poveikį daro ir per aukštas bei pernelyg masyvus 2003 m. rekonstruotas viešbučio „Novotel“ (Gedimino pr. 16) tūris.

Vilniaus senamiesčio, kaip UNESCO Pasaulio paveldo vietovės, integralumas ir harmoningumas susiduria su urbanistinio vystymo spaudimu apsaugos zonoje. Planuojama aukštybinė statyba netoli Konstitucijos prospekto ir aplinkinėse teritorijose kelia susirūpinimą dėl jų poveikio miesto vizualiniam vientisumui ir siluetui. Šios problemos buvo pabrėžtos 2017 m. UNESCO Patariamiosios misijos ataskaitoje, kurioje pažymėta, kad bet kokie reikšmingi vizualiniai pokyčiai gali turėti neigiamos reikšmės senamiesčio istoriniam charakteriui. Be to, „Rail Baltica“ geležinkelio koridoriaus integracija, kuris yra Europos Sąjungos Transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) dalis, pareikalaus kruopštaus infrastruktūros projektavimo, kad būtų išsaugotas Vilniaus istorinis siluetas.

„Architektūrinės kalvos“ koncepcija

Aukštybinių pastatų vystymas dešiniajame Neries upės krante vykdomas pagal „Architektūrinės kalvos“ koncepciją. Pradėta įgyvendinti 1964 m., ši koncepcija pastaraisiais metais gerokai išsiplėtė ir kai kurie projektai šioje teritorijoje kelia iššūkių dėl aukščio atitikimo ir autentiškumo išsaugojimo. Ši plėtra mažina Vilniaus senamiesčio matomumą iš pagrindinių įvažiavimo traktų ir daro neigiamą įtaką vizualiniam integralumui. Reikšmingas pavyzdys yra aukštybinis pastatas Konstitucijos pr. 18A, kuris neigiamai veikia miesto siluetą, nepaisant Bendrajame plane nustatytų reikalavimų. 2022 m. Kultūros paveldo departamento stebėsenos ataskaitoje

pabrėžiamas skubus poreikis peržiūrėti ir išplėsti Bendrajame plane nurodytų kontrolinių apžvalgos taškų sąrašą, siekiant išvengti būsimos statybos, kuri galėtų užstoti svarbiausias miesto panoramas ir perspektyvas. Reikalingas griežtesnis reguliavimas siekiant sušvelninti tokių projektų poveikį ir išsaugoti Vilniaus senamiesčio istorinį bei vizualinį integralumą.

Dėl Vilniaus senamiesčio ir jį supančios aplinkos geomorfologinių savybių, svarbių apžvalgos taškų, panoramų, perspektyvų, matomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų yra toli už nustatytos Vilniaus senamiesčio apsaugos zonos ribų. Pirma, tai – neurbanizuotas unikalus gamtinis Liepkalnio, Pavilnių, Antakalnio kalvynų, Karoliniškių ir Šeškinės šlaitų horizontas, ypač matomas ir veikiantis nuo Pilies kalno, Tauro kalno, taip pat Viršuliškių kryptimi. Ypač svarbu, kad ant šio Medininkų aukštumų ribos kraštovaizdžio, žvelgiant iš miesto, neiškiltų jokie statinių pavidalai. Būtina nustatyti išlikusius (papildomai) svarbius apžvalgos taškus iš Vilniaus senamiesčio vidaus, kur panoramos, perspektyvos ir kiti architektūros bei urbanistikos parametrai būtų saugomi. Taip pat nustatyti papildomus apžvalgos taškus į Vilniaus senamiestį (pvz., neįvertinta apžvalga leidžiantis J. Basanavičiaus gatve).

Tebeįvertinamas Vilniaus senamiesčio vizualinis ir funkcinis ryšys su Verkių rūmų kompleksu, Trijų Kryžių kalnu, Šv. Kazimiero bažnyčios kupolu ir Liepkalnio šlaitais. Atsižvelgus į tai, tikslinga peržiūrėti ir papildyti Bendrojo plano kontrolinių apžvalgos taškų sąrašą, įvertinus apžvalgas iš Naujininkų, Liepkalnio, Markučių–Pavilnių, Verkių–Jeruzalės, Viršuliškių, kartu nurodant, kas konkrečiai dar privalėtų likti apžvelgiama ir neužstota vystant teritorijas.

Taip pat matoma būtinybė rengiamuose tvarkymo planuose nustatyti aiškius paveldosaugos reikalavimus vizualiai su Vilniaus senamiesčiu susijusių svarbiausių priemiesčių kompleksų aplinkai: Šv. apaštalo Petro ir Povilo bažnyčios ir Laterano kanauninkų vienuolyno, Sapiegų rezidencijos ir Viešpaties Jėzaus (Trinitorių) bažnyčios ir vienuolyno, Petro Vileišio rūmų ansamblio, Vilniaus Šv. Kryžiaus Atradimo (Kalvarijų) bažnyčios ir Dominikonų vienuolyno, Šv. arkangelo Rapolo bažnyčios ir Jėzuitų vienuolyno, Šv. apaštalo Pilypo ir Jokūbo bažnyčios ir Dominikonų vienuolyno bei ligoninės, Šv. Stepono bažnyčios bei lydinčių pastatų.

4.1.2. Vertė B: Miesto planas ir erdvinė struktūra

Vertė	Vertingi elementai (angl. attributes)
B: Miesto planas ir erdvinė struktūra	<ul style="list-style-type: none"> - Viduramžių radialinio gatvių tinklo planas. - Gatvių ir kvartalų erdvinė struktūra, - Gotikos, renesanso, baroko, klasicizmo, romantizmo ir ankstyvojo XIX a. architektūra: urbanistinės struktūros, pastatai ir jų ansambliai.

Viduramžius menantis mišrus, iš dalies radialinis gatvių tinklas, gatvių ir kvartalų struktūra, istorinių valdų (sklų) struktūra, užstatymo tipai bei aikščių tinklas yra išlikę.

Pagrindinių Katedros, Simono Daukanto ir Vilniaus universiteto aikščių, išskyrus Rotušės, fizinė būklė gera. Katedros aikštė aktyviai naudojama kultūriniais ir reprezentaciniais renginiais. Simono Daukanto aikštę supa Prezidento rūmai, Vilniaus universiteto ansamblis, De Reusų (dar vadinami Šuazelių) rūmai. 2021 m. nuimtos aikštę juosiosios dekoratyvinės XX a. grandinės, siekiant ją pritaikyti žmonėms su negalia ir padidinti aikštės prieinamumą. Rotušės aikštėje stovintis svarbiausias pastatas – Rotušė ir pati aikštė šiuo metu naudojami reprezentaciniais tikslais, čia vyksta miesto ir valstybiniai kultūriniai bei politiniai renginiai. 2005–2007 m. atlikta aikštės rekonstrukcija. Vilniaus universiteto centrinių rūmų prieigose (vad. Bibliotekos kiemas) įrengta stovėjimo aikštelė universiteto reikmėms, tačiau išlieka poreikis šią teritoriją dar labiau pritaikyti žmonių reikmėms. Fiksuojama, kad Rotušės aikštės ir jos prieigų akmenų danga prastos būklės, nes yra vietų, kuriose akmenys išjudinti.

Vilniaus senamiesčio centrinėje dalyje buvo atkurtos šios struktūros:

1) Visa Mėsinių g. išsklotinė nuo Vokiečių g. iki Ligoninės g. šiaurinės dalies ir greta jos tuo pačiu buvusios pokarinės dykvietės vietoje visiškai atkurtas Mėsinių g., Ašmenos g., Dysnos g. ribojamas trikampio plano nedidelis kvartalas, Dysnos g. ir Ašmenos g. erdvės ir iš dalies perspektyvos. Atkurta ir visa buvusi Mėsinių g. perspektyva nuo Vokiečių g. pietų kryptimi;

2) Atstatant du namus ir jų posesijų užstatymą, Stiklių g. 5 ir 7, buvo restauruota (galutinai užpildyta) Stiklių gatvės šiaurinė išsklotinė, atkurtos jos vidaus kiemų erdvės;

3) Atstatant du namus Didžiojoje g. 8 ir 10, atkurti ir visi Didžioji g. 8 posesijos kiemelio pastatai bei jo erdvė, restauruota (galutinai užpildyta) Didžiosios g. rytinė išsklotinė nuo Šv. kankinės Paraskevės (Piatnicos) cerkvės ir Chodkevičių rūmų iki Savičiaus g., atkurta Rotušės aikštės šiaurinės dalies erdvė bei vaizdas;

4) Iš dalies atkurta ir baigta formuoti L. Stuokos-Gucevičiaus g., esančios Vertybės istorinio branduolio teritorijoje, erdvė bei užstatymas, pasitelkiant šiuolaikinės architektūros priemones (jos šiaurinėje pusėje esama ir visiškai naujų namų, o pietinėje – „Kempinski“ viešbučio priestatas);

5) Panašiu į buvusį užstatymu buvo panaikinta Lydos / Kėdainių g. kampe atsiradusi dykvietė.

Reglamentuota nauja statyba intensyviai tebevyksta istorinių priemiesčių teritorijose, naujos statybos ar rekonstrukcijos darbai fiksuojami pavieniuose sklypuose Vilniaus senamiesčio teritorijoje. Vilnios upės kairiajame krante šiuo metu vykdoma didelės apimties konversija ir statomi nauji gyvenamieji kvartalai – vystomas projektas „Architektūros parkas“ (buvusios „Skaiteks“ gamyklos teritorijoje) ir formuojamas naujas Paupio rajonas. 2013 m. vyko tarptautinė UNESCO/ICOMOS patariamoji misija, kuri pateikė teigiamas išvadas dėl projekto „Architektūros parkas“ idėjos. Naujais pastatais užpildyti užstatymo perimetrai ir suformuotos išsklotinės Vilniaus senamiesčio su Naujamiesčiu besiribojančiose Teatro, iš dalies Mindaugo g. Taip pat Šaltinių / Aguonų g. suformuota daugiabučių gyvenamųjų namų uždara perimetrinė struktūra. Svarbūs yra Verslo centro Jogailos g. 4 / Vilniaus g. 17 ir „Novotel“ viešbučio Gedimino pr. 16 kompleksai, pastatyti išlaikytoje perimetrinėje gatvių erdvių struktūroje. Viename šių projektų, Vilniaus g. 17 atveju gatvės išsklotinėje, nepavykus išsaugoti, buvo pastatytos ir į kompleksą įkomponuotos trijų XIX–XX a. sandūros namų fasadų kopijos. Minėtinas stambus Paupio / Aukštaičių / Kranto g., rekonstruotos kvartalų struktūros užstatymo kompleksas ir greta, kitapus Vilnios, Polocko g. 17, šios gatvės perimetrą užbaigianti daugiabučių namų grupė Užupyje. Naujų pastatų esama ir Žygimantų, Subačiaus, Sodų, Šv. Stepono, Vanagėlio g. ar jų aplinkoje. Dauguma (išskyrus Vanagėlio g. 4, 6) atvejų, tęsiamos ar papildomos uždaro perimetrinio užstatymo struktūros. Visiškai atskiras precedentas – keturių naujų daugiabučių namų grupė Misionierių bažnyčios ir vienuolyno ansamblyje, nenumatyta nei Regeneravimo koncepcijoje, nei leistina Reglamente.

Apsaugos zona

Fiksuojama naujų pavienių ir kompleksinių gyvenamosios ir komercinės paskirties pastatų statyba, pavyzdžiui, gyvenamosios, komercinės paskirties pastatų statyba Olimpiečių g., Rinktinės–Šeimyniškių kvartalas (buvusio „Žalgirio stadiono“ teritorija), Rinktinės g. 2, Aukštaičių–Paupio g. teritorija ir kt.

Apsaugos zonoje kultūros renginiams įveiklintas tik 2019 m. pagal pirminę funkciją uždarytas Lukiškių izoliatorius-kalėjimas – XX a. pradžios kultūros paveldo kompleksas, viena seniausių įkalinimo įstaigų Lietuvoje. Po ilgus metus trukusių diskusijų, 2024 m. pradžioje Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė galutiniam siūlymui reikšmingame kultūros paveldo objekte, Vilniaus koncertų ir sporto rūmų apsaugos zonoje, įkurti memorialą žydams. Iki 2025 metų lapkričio ketinama parengti Šnipiškių žydų kapinių memorialo galimybių studiją. Tarptautinis konkursas memorialui įkurti planuojamas 2027-ųjų vasario 1 dieną. Įkurtas memorialas bus perduotas Lietuvos nacionaliniam muziejui.

Migracijos ir būsto kainų įtaka

Erdvinės segregacijos rodikliai nuo 2011 iki 2021 metų rodo segregacijos didėjimą centrinėse Vilniaus miesto dalyse. Būsto kainos Vilniaus senamiestyje stipriai išaugo, viršydamos kainas kitose miesto dalyse. Nepaisant šio

kainų kilimo, didelė dalis teritorijos vis dar pasižymi prastos būklės būstu su žema energinio efektyvumo klase ir dideliu renovacijos poreikiu.

Per pastaruosius metus Vilniuje stipriai išaugo socialinė segregacija, ypač Vilniaus senamiesčio teritorijoje. Remiantis 2011–2021 m. surašymo duomenimis, gyventojų skaičius Vilniaus senamiestyje išaugo 12%, o tai yra gerokai didesnis augimo tempas nei kitose miesto dalyse. Tačiau šis augimas nebuvo tolygus pagal amžiaus grupes: sumažėjo jaunų suaugusiųjų (20–29 metų) ir senjorų (70+ metų) skaičius. Tai rodo, kad būstas senamiestyje tampa mažiau prieinamas šioms grupėms, greičiausiai dėl didėjančių nekilnojamojo turto kainų ir gentifikacijos procesų. Tuo tarpu tokiose teritorijose kaip Naujamiesčio ir Šnipiškių rajonai gyventojų skaičius smarkiai išaugo, o tradiciškai žemesnių pajamų rajonuose, kaip Naujininkai, gyventojų skaičius sumažėjo, dar labiau didinant socialinę segregaciją tarp turtingesnių ir mažiau pasiturinčių Vilniaus rajonų.

Ekonominiai iššūkiai verslui

Vilniaus senamiestyje trūksta įvairių prieinamų paslaugų ir smulkiojo verslo įmonių, kurios dažniausiai negali generuoti didelių pajamų. Gyventojai, kurie negali sau leisti gyventi Vilniaus senamiestyje, gali naudotis šia teritorija tik paslaugų vartojimui. Dėl smulkiųjų verslų išstūmimo teritorija tampa patraukli tik aukštesnes pajamas gaunantiems gyventojams. Paslaugų (ir kitos ekonominės veiklos) teikimas kultūros paveldo pastatuose reikalauja papildomų išlaidų. Šie pastatai dažnai netinka šiuolaikinėms ekonominėms veikloms, tokioms kaip biurai, o jų pritaikymas ir priežiūra yra brangesni. Šios išlaidos tenka veiklas vykdančioms įstaigoms ar įmonėms. Privačių paslaugų atveju šios išlaidos atsispindi paslaugų kainose.

Dėl didėjančios segregacijos ir gentifikacijos kyla galimas pavojus prarasti vertingus kultūros paveldo objektus. Naujų gyventojų atvykimas yra ekonomiškai motyvuotas, tačiau kartu didina nekilnojamojo turto prieinamumo problemas, dėl kurių gali sumažėti paslaugų įvairovė.

4.1.3. Vertė C: Senų ir unikalių statinių (objektų) tankumas

Vertė	Vertingi elementai (angl. attributes)
Senų ir unikalių statinių (objektų) tankumas	<ul style="list-style-type: none"> - Išskirtinės pastatų grupės (6 pagrindiniai kompleksai) - Kiti (kasdieniai) pastatai, jų funkciniai ir erdviniai ryšiai - Muziejai (jų eksponatai).

Senų ir unikalių statinių (objektų) tankis Vilniaus senamiestyje yra vienas svarbiausių IVV elementų. Tai prisideda prie senamiesčio architektūrinio turtingumo, atspindinčio įvairias kultūrinės įtakas, kurios per amžius formavo Vilniaus miesto veidą. Didėjantis saugomų kultūros paveldo objektų skaičius ir jų teisinė apsauga pabrėžia Vilniaus senamiesčio autentiškumo ir integralumo išlaikymo svarbą.

Vilniaus senamiesčio vertingiausieji pastatai ir jų kompleksai (išskyrus po Antrojo pasaulinio karo sunaikintą Vilniaus Didžiosios sinagogos kompleksą) yra išlikę: 20 Romos Katalikų bažnyčių, 4 stačiatikių cerkvės, po vieną evangelikų liuteronų bei reformatų ir vieną unitų (graikų apeigų katalikų) bažnyčią, dvi sinagogos, 21 vienuolynas, daugiau nei 20 rūmų, Rotušė, Mažoji gildija, ir kt. Iš esmės didėja kultūros paveldo objektų ir kompleksų tvarkymo darbų mastas ir apimtys. Restauruota Vilniaus sinagoga Gėlių g. bus pritaikyta kultūrinei veiklai.

Vykdamt vienuolynų ir rūmų tvarkybos darbus, atidengta ir restauruota daug polichromijos elementų. Namų fasaduose atidengiami sienų tapybos fragmentai liudija apie barokinio miesto spalvų intensyvumą. 2007–2015 m. vykdyti kultūros paveldo objektų ir vietovių, esančių Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonoje, vertingųjų savybių patikslinimai, atlikti paveldo apsaugos tyrimai ir parengti projektiniai dokumentai. Vilniaus m. sav. iš dalies įgyvendino užsibrėžtus tikslus tvarkyti ir pritaikyti viešajai paskirčiai vertingiausias Vilniaus senamiesčio kultūros paveldo objektus, sudaryti sąlygas kultūriniam turizmui. 2023 m. įvyko Vilniaus senamiesčio centrinėje dalyje

stovinių, tačiau ilgas metus apleistų Kirdiejų rūmų, sutvarkymo ir įveiklinimo architektūrinės idėjos konkursas, išrinktas laimėtojas ir darbus šiame komplekse numatoma pradėti 2025 m., siekiant čia perkelti Vilniaus miesto muziejų. 2023 m. išrinktas Jonušo Radvilos rūmų pastatų komplekso ir jo prieigų Vilniaus g. 24 tarptautinio atviro architektūrinio projekto konkurso laimėtojas ir projektui gautas Vilniaus m. sav. pritarimas. Darbus numatoma užbaigti 2027 m.

Nors ir ne kultūros paveldo objektas, tačiau 2022 m. sutvarkytas nuo 1992 m. neveikęs ir apleistas Gedimino kalno papėdėje įrengtas vasaros paviljonas (buvusi kavinė „Rotonda“), kuriame šiuo metu veikia parko restoranas. Šio paviljono sutvarkymas teigiamai reikšmingas visai teritorijai.

Projektuotojų, savininkų ir pastatų administratorių konsultacijas dėl pastatų ir aplinkos priežiūros, medžiagų ir technikų individualiai teikia Departamento Vilniaus teritorinis padalinys, Vilniaus m. sav. ir VSAA. Visgi išlieka atliekamų tvarkybos darbų kokybės klausimas, nes esama viešųjų pirkimų sistema valstybėje lemia, kad privaloma rinktis tvarkybos darbų pasiūlymus už žemiausią kainą.

Pastebimas didesnės vykdomų tvarkomųjų statybos darbų ir tvarkybos darbų kontrolės trūkumas bei aktyvesnės ir platesnio masto Vilniaus senamiesčio gyventojų ir pastatų bei patalpų valdytojų konsultavimas dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir statinių, esančių senamiesčio teritorijoje, priežiūros. Pasitaiko atveju, kad tvarkomieji statybos darbai, taip pat tvarkybos darbai atliekami savavališkai arba nukrypstant nuo projektinės dokumentacijos sprendinių. Statybos darbai, kurių nėra privaloma užbaigti organizuojant Statybos užbaigimo komisiją (paprastasis remontas, kapitalinis remontas ir kt.), atliekami ne pagal suderintus projektų sprendinius (pvz., tūrinių ir sutapdintų „Velux“ tipo stoglangių įrengimo atvejai). Neigiamą įtaką daro nemaskuojami plokštuminiai stoglangiai, kurie ypač išryškėja žiūrint nuo apžvalgos taškų, gatvių ir aikščių. Vilniaus senamiesčio pastatų išorę keičia techniniai įrenginiai, montuojami ant pastatų išorės, t. y., kondicionieriai, markizės, ventiliaciniai vamzdžiai ir pan. Fiksuoja pažeidimai susiję su vykdomais žemės judinimo darbais, kurių metu žalojamas archeologinis sluoksnis.

Vienas išskirtinis didelio masto projektas yra Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų rekonstrukcija. Pastatyti XV–XVII amžiuje, rūmai stovi Žemutinės pilies vietoje, ant išlikusių archeologinių liekanų. 18 metų trukęs restauravimo ir rekonstrukcijos projektas, kurį inicijavo ir finansavo Lietuvos Respublikos Seimas ir Vyriausybė, buvo baigtas 2018 m. Rūmai dabar yra svarbi valstybės ir kultūros renginių vieta, o 2009 m. įkurtas Nacionalinis Valdovų rūmų muziejus yra vienas lankomiausių muziejų Lietuvoje, žinomas dėl aktyvios edukacinės veiklos. LDK Valdovų rūmų atstatymą autentiškumo atžvilgiu visuomenė iki šiol vertina nevienareikšmiškai. Visgi rūmų simbolinio vaidmens reikšmė valstybei kartu su gausia kultūrine ir reprezentacine veikla sumažino diskusijų dėl autentiškumo aktualumą.

Iki šiol nesutvarkytos buvusio vertingo užstatymo vietos:

- buvusios Pijorų kolegijos pastato vieta, Dominikonų g. 4;
- Vilniaus Didžiosios sinagogos ir mikvių pastato liekanų komplekso ir jo aplinkos teritorija. 2022 m. dėl šios teritorijos buvo pasirašytas bendradarbiavimo memorandumas tarp žydų bendruomenės ir Vilniaus m. sav.. Dokumente numatyta suformuoti Vilniaus Didžiosios sinagogos memorialinį skverą su Žydų bendruomenės centru, pristatančiu Vilniaus Didžiosios sinagogos istoriją ir reikšmę plačiajai visuomenei. Memorandumo nuostatas įgyvendinti vėluojama, tačiau jos išlieka aktualios.

Iššūkiai ir modernios intervencijos

Vilniaus senamiestyje ir ypač jo apsaugos zonoje dar yra gausiai išlikusios medinės miesto architektūros. 2006 m. Vilniaus m. sav. vykdė „Medinės architektūros paveldo apsaugos strategijos įgyvendinimo programą“. Informacijos apie medinės architektūros svarbą ir priežiūrą vykdo 2022 m. duris atvėręs Medinės miesto architektūros muziejus.

2006 m. Vilniaus m. sav. vykdė Vilniaus miesto gynybinės sienos paveldotvarkos programą iki 2009 m.,

pavieniai restauravimo ir viešinimo darbai atlikti 2014 m. ir 2016 m. Dalinio finansavimo priemonėse, skirtose medinei miesto architektūrai, nėra išskirta medinės architektūros specifika, pvz., daugiausia pagalbos pastatų savininkams reikia gelbėjant pastatų konstrukcijas, tai yra brangiausia objektų tvarkymo dalis, o jai finansavimas neskiriamas. Būtina atnaujinti Miesto gynybinės sienos išsaugojimo programą pagal naujausius tyrimus ir tęsti gynybinės sienos liekanų restauravimo ir pristatymo visuomenei darbus.

Daugelyje pastatų yra nemažai išlikusių daugiausia XIX pabaigos – XX a. pradžios durų arba jų fragmentų, tačiau autentiškų vartų tik vienetai. Autentiškų durų išsaugojimas yra iššūkis, ypač kai jos nelaikomos vertingosiomis savybėmis, o pastatų fasadai nėra saugomoje išsklotinėje. Dažnai susidėvėjusios durys pakeičiamos metalinėmis alternatyvomis. Iki 2024 m. įgyvendintos tik kelios gyventojų iniciatyvos naudojantis finansine Vilniaus m. sav. parama restauruoti duris (pvz. Lvovo g. 17A) ir vartus (pvz., Basanavičiaus g. 16). Nuo 2024 m., patvirtinus naująją Vilniaus m. sav. Paveldotvarkos programą, šis skaičius, tikėtina, ženkliai išaugs. Autentiškų langų išlikę mažai. Jų išsaugojimas savininkams kelia kliūtis dėl energijos taupymo reikalavimų ir didelių restauravimo išlaidų. Saugomas langų medžiagiškumas, skaidymas, konstrukcija, furnitūra.

3 Lentelė. Vilniaus senamiesčio šešių pagrindinių kultūros paveldo kompleksų apžvalga, pabrėžiant jų istorinę reikšmę, esamą išsaugojimo būklę ir vykdomus restauravimo darbus.

Kompleksas	Aprašymas	Esama būklė
<p>1. Pilis – Katedra</p>	<p>Tai – miesto formavimosi branduolys, vieta, kurioje kūrėsi miesto valdovai (Aukštutinė ir Žemutinė pilys) ir pirmosios religinės bendruomenės (Katedra), čia aptikti seniausi mieste mūrinių ir medinių statinių fragmentai. Katedros požemiai yra nematoma pastato dalis – pristato šventovės, stovinčios vienoje seniausiai gyvenamų Vilniaus vietų, istoriją, pastato kaitą, čia palaidotus Lietuvos valstybei ir Katalikų Bažnyčiai nusipelnčius asmenis. Kriptose ir koridoriuose įrengta ekspozicija supažindina su laidojimo tradicijomis, archeologiniais radiniais, atveria karališkąjį mauzoliejų.</p> <p>Šioje teritorijoje esančiuose istoriniuose pastatuose įsikūręs Lietuvos nacionalinis muziejus (Gedimino pilies bokšte, Senajame ir Naujajame arsenaluose) ir pastaraisiais metais aktyviai tvarkomi bei įveiklinami kiti komplekso pastatai. Senajame arsenale (rytų korpuse) veikia Lietuvos dailės muziejaus padalinys, Taikomosios dailės ir dizaino muziejus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Katedra, varpinė, Naujasis arsenalas ir Pilininko namas išlaikė autentiškumą ir yra geros būklės. 2011–2013 m. išskirtus medžius Gedimino kalno šlaituose, visuomenėje kilo diskusijos dėl pasikeitusio vaizdo, tačiau pripažinta, kad grąžintas istorinis kraštovaizdis. Dėl šlaitų erozijos ir siaurės vakarų šlaito nuošliaužos 2017 m. buvo paskelbta ekstremali situacija. Atlikus tvarkymo darbus, Gedimino kalnas atvertas lankytojams. 2024–2027 m. numatoma tęsti jo tvarkymo darbus, stiprinant kalno šlaitus ir tvarkant Aukštutinės pilies liekanas. Numatytas keltuvas į Gedimino kalną atnaujinimas, o likusių šlaitų tvirtinimas numatytas 2027–2032 m. • Restauruojamos Katedros koplyčios, kurios buvo uždarytos kelis dešimtmečius, taip pat tampa prieinamos lankytojams. Ekskursijos rengiamos ir į Katedros varpinės bokštą (1994 m. tai dar buvo neįmanoma). • Palyginti su 1994 m., šioje pastatų grupėje padaugėjo lankyti pritaikytų pastatų. Naujai tvarkant pastatus, laikomasi darnaus judumo principų.
<p>2. Bernardinų–Šv.</p>	<p>Bernardinų, Šv. Onos bažnyčių ir</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bernardinų bažnyčia: šis kultūros

**Onos–Šv. Mykolo–
Švč. Mergelės
Marijos Ramintojos
bažnyčios**

bernardinų vienuolyno statinių ansamblis yra vienas svarbiausių gotikos stiliaus architektūros paminklų visoje Lietuvoje. Kartu su Šv. Onos bažnyčia, kuri buvo pastatyta netoliese 1495–1500 m. ir dažnai vadinta koplyčia, Bernardinų ansamblis XVI a. pradžios Vilniuje išsiskiria dydžiu ir puošnumu. Savitą architektūrą pabrėžia ir konventui parinkta vieta – prie pat Žemutinės pilies pakraštyje iškilę pastatai tarsi įsijungė į miesto gynybinių įrengimų grandinę. Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia – svarbus renesanso architektūros paminklas.

Švč. Mergelės Marijos Ramintojos (Augustijonų) bažnyčia šioje grupėje išsiskiria, nes pastatyta labai atokiai ir reljefo atžvilgiu yra gerokai aukščiau. Ši bažnyčia yra vienintelė Lietuvoje vienabokštė vėlyvojo baroko bažnyčia ir paskutinis Vilniaus baroko mokyklos paminklas. Priklausė vienuoliams augustinams. Sovietmečiu, XX a. viduryje buvo pertvarkyta, pritaikant ją daržovių sandėliui: sumontuotos papildomos perdangos, įrengti aukštai ir suskaidyta į atskiras patalpas.

paminklas yra tikinčiųjų ir turistų gausiai lankomas. XXI a. I deš. atlikus jo restauravimo darbus, atvertas unikalus polichrominis dekoras, lankyti pritaikytos bažnyčios varpinė ir palėpė, iš kurios atsiveria nuostabi Vilniaus senamiesčio panorama. Lankyti pritaikytos buvusios laidojimo kriptos ir Šventųjų laiptų (lot. *Scala Sancta*) koplyčia, statyta sekant Romos Laterano bazilikos Šventųjų laiptų pavyzdžiu. Bernardinų bažnyčios restauravimo darbai tęsiasi ir dabar. Pastato struktūros būklė **stabili**, nereikalauja reikšmingų restauravimo darbų.

- **Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčia:** Restauruota 2009 m., ši renesansinė bažnyčia dabar veikia kaip Bažnytinio paveldo muziejus, kuriame saugoma didžiausia Lietuvoje religinio meno kūrinių kolekcija. Muziejus rengia nuolatines ir laikinas parodas, edukacines programas bei kultūrinius renginius. Pastato struktūros būklė yra **stabili**, struktūra gerai išsilaikiusi, o pastatas yra prieinamas lankytojams.
- **Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčia:** Nuo 2016 m. šioje bažnyčioje vykdomas projektas „Ramintoja. Meno sandėlis“, kuriame eksponuojamos šiuolaikinio meno instaliacijos. 2020 m. parengtas tvarkybos darbų projektas, tačiau iki šiol neįgyvendintas. Pastato būklė yra **prasta**, reikalinga reikšminga priežiūra ir pritaikymo darbai. Bažnyčia iš dalies prieinama kultūriniais renginiais, religinėms funkcijoms, tačiau, norint atkurti jos barokinį spindesį, būtini restauravimo darbai.

**3. Šv. Jonų
bažnyčia–
Universitetas–
Prezidento rūmai**

Vilniaus universiteto su Šv. Jonų bažnyčia ir varpine ansamblis, jų architektūra, fizinis mastelis pabrėžia, kad tam tikru metu Vilnius buvo reikšmingas centras Rytų Europos regione. Vilniaus universiteto pastatų kompleksas yra ryškus įvairių stilių architektūros ansamblis, įkurtas XVI a., sklindant renesanso ir reformacijos idėjoms. Jis yra vienas seniausių

- **Vilniaus universitetas:** Vykstančių stogų ir fasadų restauravimo darbų metu atidengti XVII–XVIII a. sienų tapybos fragmentai, kurie praturtina universiteto istorinius sluoksnius. Universiteto komplekso pastatų struktūros būklė **gera**, nėra būtinybės atlikti reikšmingų tvarkybos darbų, ansamblis išlaiko savo autentiškumą ir vientisumą.
- **Šv. Jonų bažnyčia:** Bažnyčia yra Vilniaus

	<p>universitetų Vidurio ir Rytų Europoje.</p> <p>Barokinė Šv. Jonų bažnyčia pastatyta 1426 m., o 1571 m. ji atiteko Jėzuitų ordinui ir laikoma Vilniaus universiteto komplekso dalimi. Šv. Jonų bažnyčios varpinė yra aukščiausias bokštas Vilniaus senamiestyje (68 m.) ir yra matomas daugelio gatvių perspektyvose ir panoramose.</p> <p>XIX a. pradžios dviaukščiai reprezentaciniai, šiuo metu Prezidento, rūmai, pabrėžia šios vietos istorinę svarbą. Pirmoji šioje vietoje pastatyta rūmų paskirtis – Vyskupų rūmai (XVI a.), aplink kuriuos plytėjo didžiulis sodas. Paskutinis rūmuose gyvenęs vyskupas buvo Ignatas Masalskis (1730–1762), kurio užsakymu kai kuriuos rūmų ansamblio rekonstravimo darbus atliko architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius. XVII–XVIII a. rūmai degė, buvo niokojami per karus ir suirutes. Lietuvai atsidūrus carinės Rusijos sudėtyje, Vyskupų rūmų ansamblis tapo laikina rusų imperatoriaus, kunigaikščių ir kitų didikų buveine. 1812 m. čia gyveno rusų caras Aleksandras ir prancūzų imperatorius Napoleonas.</p>	<p>universiteto ansamblio dalis. Jos varpinė atvira lankytojams, iš kurios atsiveria panoraminiai Vilniaus senamiesčio vaizdai. Struktūra yra stabili, o restauravimo darbai padėjo išlaikyti jos autentiškumą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prezidento rūmai: Dviejų aukštų rezidencija, pastatyta XIX amžiuje, yra geros būklės, konstrukciškai tvirta ir išlaikiusi savo autentiškumą bei integralumą. Šie rūmai ir toliau atlieka svarbų kultūrinį ir politinį vaidmenį Lietuvoje.
<p>4. Aušros vartai–Šv. Teresės bažnyčia–Šv. Dvasios cerkvė–Švč. Trejybės (Bazilijonų) bažnyčia– Nacionalinė filharmonija</p>	<p>Šis pastatų kompleksas turi didelę kultūrinę ir istorinę reikšmę, apimdamas religinius ir visuomeninius paminklus. Stačiatikių Šv. Dvasios vienuolyno statinių ansamblis ir Bazilijonų vienuolyno statinių ansamblis buvo svarbūs stačiatikių bei unitų religinės kultūros centrai (mokyklos, bibliotekos, spaustuvės), Basųjų karmelitų vienuolyno pastatų ansamblis su Šv. Teresės bažnyčia ir Aušros vartų koplyčia yra viena reikšmingiausių piligriminių vietų visoje Lietuvoje.</p> <p>Aušros vartai yra vieninteliai išlikę miesto gynybinės sienos vartai. Aušros vartų pastatas sujungtas su Šv. Teresės bažnyčia, sudaro vieną kompleksą. Aušros Vartų gatvė ir jos aplinka liudija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aušros vartų pastatas kartu su Šv. Teresės bažnyčia yra gausiai lankomi kultūros paveldo objektai. • Tęjami Vilniaus Švč. Trejybės Graikų apeigų katalikų (Bazilijonų) bažnyčios interjero konservavimo ir restauravimo darbai. • 2019–2020 m. atlikta Nacionalinės filharmonijos (buv. Miesto salės rūmai) Didžiosios salės renovacija (atnaujintos grindys, vėdinimo sistema, apšvietimas, pakeistos kėdės ir durys, atlikti salės sienų ir skliautų konservavimo bei restauravimo darbai). Filharmonijos Pasažo skersgatvis, kurio pirmuosiuose aukštuose įsikūrusios kelios parduotuvės, turi potencialo būti aktyviau naudojamas. • Problematiškas yra aikštės anapus Aušros

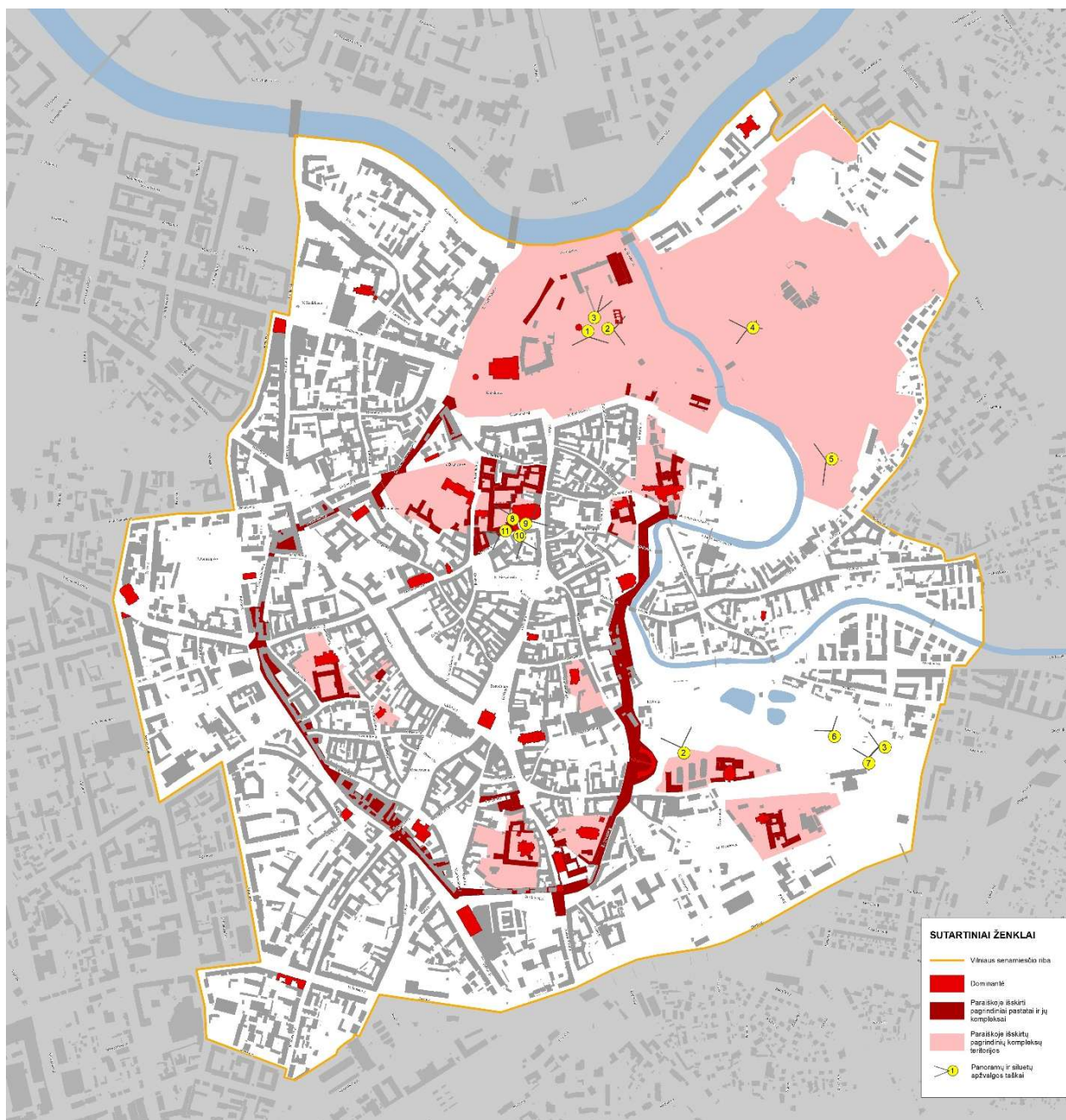
	<p>Vilniaus senamiesčio daugiakultūriškumą ir daugiakonfesiškumą. Švč. Trejybės bažnyčia ir bazilijonų vienuolyno ansamblis du šimtus metų priklausė Rytų apeigų krikščionims, kurie priėmė uniją su Romos Katalikų Bažnyčia. Tai – unikalus Vilniaus baroko mokyklos paminklas, kuriam būdingas ypatingas formų plastiškumas, skulptūriškumas. Švč. Trejybės varpinės bokštas kartu su kitais varpinių bokštais iki šiol dominuoja Vilniaus senamiesčio panoramoje.</p> <p>Dabartinė Nacionalinė filharmonija įkurta 1900–1902 m. istorizmo stiliumi perstatytame pastate. Iki tol nuo XVI a. pradžioje pastatas buvo rusų pirklių namai, vėliau jis virto Vilniaus svečių namais, per daugelį metų ne vieną kartą rekonstruotas. 1905 m. čia vyko Didysis Vilniaus seimas, kurio metu iškelta Lietuvos nepriklausomybės idėja. 1906 m. čia pristatyta pirmosios lietuviškos operos „Birutė“ premjera. Per Pirmąjį pasaulinį karą pastate veikė ligoninė, o nuo 1940 m. čia įsikūrė Lietuvos nacionalinė filharmonija, viena didžiausių Lietuvos koncertinių salių klasikinės ir šiuolaikinės muzikos koncertams.</p>	<p>vartų pavidalas. Šiuo metu tai primityviai, tik technologiškai įrengta Daukšos, Bazilijonų, Aušros Vartų, Lapų ir Šv. Dvasios g. transportinė sankryža. Pastaraisiais laikais nutiesus pralaidžią transportinę Drujos gatvę ir ją sujungus su Geležinkelio gatve, ši sankryža prie Aušros vartų nebeturi didžiosios dalies buvusio transportinio krūvio ir laukia tinkamo sutvarkymo.</p>
<p>5. Šv. Mikalojaus–Pranciškonų–Liuteronų bažnyčios</p>	<p>Ši bažnyčių grupė atspindi skirtingus Vilniaus istorinius laikotarpius. Šv. Mikalojaus bažnyčia, pastatyta XIII a., yra vienas seniausių išlikusių miesto statinių, istoriškai susijęs su Pranciškonų bažnyčia, esančia vienoje pirmųjų katalikiškų Vilniaus vietovių. XVI a. pastatyta Liuteronų bažnyčia atspindi Vilniaus daugiakultūrį paveldą, ypač miesto ryšius su vokiečių pirklių bendruomene.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Urbanistiniam kompoziciniam ryšiui tarp Šv. Mikalojaus ir Pranciškonų bažnyčių neigiamos įtakos turi naujos statybos gyvenamasis namas Lydos / Pranciškonų / Šv. Mikalojaus gatvių sankirtoje. Aplinką dako ir architektūriniu požiūriu nedera vaikų darželio pastatas Lydos g. 5 ir naujai pastatytas gyvenamųjų pastatų kompleksas „Pranciškonų parkas“ Pranciškonų g. / Pylimo g. • Pranciškonų bažnyčia šiuo metu restauruojama. Neseniai baigta restauruoti (restauravimo darbai truko 10 metų) unikali lubų tapyba. • Liuteronų bažnyčios struktūros būklė yra gera ir iki šiol saugo savo architektūrinę

		bei istorinę reikšmę.
<p>6. Vizičių–Misionierių bažnyčios</p>	<p>Įsikūrusios viename iš aukščiausių Vilniaus taškų, Vizičių ir Misionierių bažnyčios siūlo panoramines miesto vaizdų apžvalgas. Misionierių bažnyčios statyba pradėta 1695 m., jos bokštai ir frontonas užbaigti 1722 m., o bažnyčia konsekruota 1730 m. Tolesni renovacijos darbai, vykę 1750–1756 m., kuriems vadovavo architektas Jonas Kristupas Glaubicas, suteikė pastatui rokoko elementų ir išaukštino bokštus, tapusius Vilniaus baroko mokyklos pavyzdžiu. Tuo tarpu Vizičių bažnyčia, pastatyta 1729–1756 m., yra vienintelė centrinio plano katalikų bažnyčia Vilniuje ir retas baroko architektūros paminklas. Abu vienuolynai atliko svarbų vaidmenį miesto religinėje veikloje. Po 1863 m. sukilimo Vizičių vienuolynas buvo uždarytas, o bažnyčia paversta stačiatikių cerkve. Po uždarymo ir kitokio panaudojimo laikotarpių, įskaitant buvimą pataisos įstaiga, pastatai 2018 m. buvo grąžinti Katalikų Bažnyčiai.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vizičių ir Misionierių bažnyčios nenaudojamos pagal pirminę paskirtį ir šiuo metu nėra prieinamos plačiam visuomeni. Nuo 2021 m. vyksta Misionierių bažnyčios ir vienuolyno komplekso tvarkybos darbai, vienuolyne planuojama įkurti piligrimų namus ir viešbutį, o bažnyčios erdvė po rekonstrukcijos bus pritaikyta renginiams, taps koncertų ir konferencijų centru. Šiuo metu restauruotas pietinis bažnyčios fasadas ir abu bokštai. • Vizičių bažnyčios ir vienuolyno ansamblio teritorijoje ilgą laiką veikė įkalinimo įstaiga ir tik 2018 m. nuosavybė galutinai perduota Vilniaus arkivyskupijai. Pastarojo komplekso būklė prasta. Iki 2026 m. Vilniaus arkivyskupijai vystant „Vilniaus kaip Gailestingumo miesto“ koncepciją, numatoma pradėti Vizičių ansamblio tvarkybos darbus ir kartu su šalia esančia Misionierių bažnyčia bei vienuolynu įveikinti šiuos reikšmingus pastatus ir atgaivinti Išganytojo kalvą. Šalia Vizičių bažnyčios ir vienuolyno teritorijos veikia įkalinimo įstaiga, už jos į pietus nuo pietinio miesto apvažiavimo yra istorinės Rasų kapinės ir Vilniaus miesto istorinė dalis, vadinama Rasų kolonija. Istorškai svarbi Rasų g. ašis neišlikusi, bet šalia esantys pastatai žymi jos buvusią trasą. Priešais Vizičių bažnyčią 2023 m. pabaigoje išduotas leidimas naujos statybos dviejų namų kompleksui „Sanguškų parkas“. Projektas turės įtakos vietos vaizdui, nes šioje vietoje niekada nebuvo reikšmingo užstatymo, aplink vyravo dirbami laukai. • Vilniaus senamiesčio panoramoms neigiamą įtaką daro Misionierių bažnyčios ir vienuolyno komplekso teritorijoje 2017–2021 m. pastatyta „Misionierių sodų“ daugiabučių namų grupė. • 2017 m. vykusios Tarptautinės UNESCO/ICOMOS patiriamosios

misijos išvadose¹⁷ konstatuota, kad nauja statyba galima, tačiau kartu pateiktos griežtos rekomendacijos dėl vieno iš korpusų aukštingumo, taip pat kompleksinių tyrimų nebuvimo, dialogo su visuomene stokos ir pan.

- Vilniaus m. sav. 2019 m. parengė Misionierių sodo, esančio Misionierių bažnyčios ir vienuolyno komplekso šiaurinėje pusėje, atnaujinimo projektą, kuriame numatoma atkurti sodų sistemą, restauruoti istorinius želdinius ir reljefą su autentišku kraštovaizdžiu. Čia atsiras edukacinės ir kultūrinės erdvės. Projektas dar nepradėtas įgyvendinti.

¹⁷ Tarptautinės UNESCO/ICOMOS Patariamiosios misijos ataskaita, prieiga:
https://www.unesco.lt/images/Straipsniu_dokumentai/misionieriai_misija_ataskaita_v2.pdf

5 schema iliustruoja Vilniaus senamiestio išorinį miestovaizdį, kuris suvokiamas iš išorės ir jį charakterizuoja matomos miesto panoramos ir siluetai iš apžvalgos taškų, esančių viršutinėse terasose ar visuomeninių pastatų viršutiniuose aukštuose, todėl šioje scheme yra parodytos dominantės, ansambliai ir minėti apžvalgos taškai.

4.1.4. Vertė D: Pastatų turtingumas ir kultūros istorija

Vertė	Vertingi elementai (angl. attributes)
Pastatų turtingumas ir kultūros istorija	<ul style="list-style-type: none"> - Svarbus politinis, mokslinis ir kultūrinis centras, turėjęs įtakos Rytų Europos kultūros ir architektūros raidai: vakarų vertybių sklaida LDK teritorijoje, Vilniaus universitetas, knygų leidyba (pirmoji knyga senąja slavų ir latvių kalbomis), svarbus religinis centras (didelė religinių pastatų gausa ir įvairovė) - Rytų ir Vakarų kultūrų sąveikos pavyzdys, vienas iš tolimiausių Rytų Europos viduramžių architektūros pavyzdžių, Vilniaus baroko mokykla.

Vilniaus senamiestis yra išskirtinis architektūros ir kultūros istorijos liudijimas. Išlikę pastatai ir kompleksai, apimantys įvairius stilius ir laikotarpius, atspindi miesto kultūros įvairovę ir architektūros evoliuciją, sujungiančią Rytų ir Vakarų Europos tradicijų įtakas. Išskirtinė bažnyčių, vienuolynų, gyvenamųjų namų ir visuomeninių pastatų sankaupa formuoja ilgalaikį miesto, kaip valdymo, švietimo, dvasinio gyvenimo ir kultūrinių mainų centro įvaizdį.

Vilniaus senamiesčio architektūros paveldo turtingumas atsiskleidžia per reikšmingus pastatus ir jų kompleksus (žr. 2 schemą).

Ryškiausi religinės architektūros pavyzdžiai, tokie kaip Katedra, Šv. Onos bažnyčia, Bernardinų bažnyčia ir Šv. Jonų bažnyčia, išryškina Vilniaus kaip dvasinio centro reikšmę. Šie pastatai, kartu su svarbiausiais visuomeniniais objektais, tokiais kaip Rotušė ir Vilniaus universitetas, prisideda prie senamiesčio architektūrinio turtingumo. Įvairių architektūros stilių įvairovė – nuo gotikos ir renesanso iki baroko ir klasicizmo – atspindi miesto kaip kultūrinio centro Rytų Europoje istorinę svarbą.

Religinės paskirties paveldo išsaugojimo iššūkiai

Pastebima, kad vis mažesnė visuomenės dalis dalyvauja socialinėse praktikose, susijusiose su religinėmis tradicijomis, todėl kyla rizika, kad religiniai pastatai gali būti nepakankamai naudojami ir apleisti. Yra pavyzdžių, kai religinio paveldo objektų funkcijos buvo pakeistos ir nebegalima sugrąžinti jų į pradinę būklę, tačiau pastatams nebuvo priskirta nauja socialinė funkcija (pvz., buvusi kalėjimo vieta – Vizičių bažnyčia, šiuo metu apleisti šalia Šv. Dvasios bažnyčios esantys vienuolyno pastatai prie Dominikonų ir Šv. Ignoto gatvių). Tokie objektai gali būti pritaikyti kitoms Vilniaus m. sav. reikalingoms socialinėms funkcijoms manais už investicijas į pastatų priežiūros darbus, kartu užtikrinant jų apsaugą. Gerosios praktikos pavyzdžiai – Bažnytinio paveldo muziejus Vilniaus Šv. Mykolo arkangelo bažnyčios komplekse, kultūriniais renginiais pritaikyta Šv. Kotrynos bažnyčia.

Lietuvos Katalikų Bažnyčia, kurios nuosavybėje yra sutelkta didžioji reikšmingų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų Vilniaus senamiesčio teritorijoje, yra parengusi savo investicijų planą, kokiu eiliškumu investuoja į tvarkybos darbus. Finansų institucijos konservatyviai vertina Bažnyčios galimybes skolintis lėšų tokiems darbams, todėl tvarkybos darbų apimtys yra ribotos, galimai mažesnės, nei galėtų būti. Katalikų Bažnyčiai, norint perduoti savo nekilnojamojį turtą panaudai mainais į investicijas tvarkybos darbams, trūksta informacijos, kokio tipo funkcijoms tinkantis turtas būtų paklausus, tad tokio tipo mainus turėtų inicijuoti savivalda. Šiuo metu Lietuvos Katalikų Bažnyčia plėtoja projektą „Vilnius – Gailestingumo miestas“, siekdama sukurti naujas religinių praktikų formas ir pritraukti tarptautinius piligrimus į Vilnių.

Kitų konfesijų religinės bendruomenės susiduria su panašiais turto valdymo iššūkiais. Visgi jos valdo žymiai mažiau turto, tad dėmesį sutelkia į dabartinius bendruomenės poreikius, taip pat savo paveldo aktualizavimo bei memorializacijos klausimus.

Vilnius taip pat garsėja savo žydų paveldu, tačiau po Antrojo pasaulinio karo senamiesčio teritorijoje beveik neliko ryškesnių šio paveldo ženklų. Labiausiai šiuo požiūriu senamiesčio vertei neigiamą įtaką padarė Vilniaus Didžiosios sinagogos sunaikinimas ir jos teritorijos transformacija. Bendras sutarimas tarp bendruomenės ir vietos valdžios dėl šios teritorijos ateities yra pasiektas, bet vėluojama jį vykdyti.

Aktualizuojant religinių bendruomenių paveldą dažnai susiduriama su tokiomis standartinėmis kliūtėmis kaip atkuriamo paveldo objekto sklypo bei statinio paskirčių nustatymas, keičiamos paskirties sklypo naujai funkcijai tinkamų ribų nustatymas.

Literatūra ir leidyba

2021 m. Vilniui suteiktas UNESCO literatūros miesto statusas UNESCO kūrybinių miestų tinkle. Atitinkamai Vilniaus senamiesčio teritorijoje įsteigta Vilniaus m. sav. pavaldi viešoji įstaiga „Vilnius – UNESCO literatūros miestas“. Jos aktyvi ir intelektualiai turininga veikla gali reikšmingai prisidėti aktualizuojant Vilniaus senamiesčio nematerialųjį kultūros paveldą, ypač knygų leidybos, literatūros, kultūrinės ir meninės sklaidos srityje, UNESCO aspektu.

4.1.5. Vertė E: Istorinė miesto gyvenimo sankaupa

Vertė	Vertingi elementai (angl. attributes)
Istorinė miesto gyvenimo sankaupa	<ul style="list-style-type: none"> - Pastatų, kompleksų grupių ir erdvių funkcijos ir tradicijos - Harmoningas įvairių istorinių laikotarpių architektūrinių savybių ir tradicijų derinys.

Buvusi LDK sostinė tapo vieta, kur susiliejo Vakarų ir Rytų vertybės ir tradicijos. Ši dinamiška sąveika sukūrė turtinę urbanistinę aplinką, kurioje išryškėjo daugiakultūriškumo, daugiakonfesiškumo ir intelektualinių mainų pėdsakai, ženkliai paveikę miesto architektūrą, viešąsias erdves bei gyvąsias tradicijas. Pastatų, kompleksų grupių ir viešųjų erdvių funkcijos bei tradicijos išliko neatskiriami Vilniaus urbanistinės struktūros dalimi. Įvairūs istoriniai sluoksniai Vilniaus urbanistinėje struktūroje iliustruoja miesto, kaip intelektualinio, kultūrinio ir religinio gyvenimo židinio tęstinumą ir raidą.

Kultūros paveldas ir švietimo svarba

Miestas išlieka mokslo, politikos ir meno centru, kurio gyvenimą palaiko įvairios mokslo ir švietimo įstaigos bei religinės bendruomenės. Šių įstaigų veikla nuolat prisideda prie miesto kultūrinio gyvybingumo, paversdama jį intelektualinių ir kultūrinių mainų židiniu.

Vilniuje taip pat vyksta daug reikšmingų šiuolaikinio meno ir tradicinės kultūros renginių, pvz., į UNESCO Reprezentatyvųjį žmonių nematerialaus kultūros paveldo sąrašą įtrauktos Baltijos dainų ir šokių šventės. Šie renginiai aktualizuoja bendras Lietuvos, Latvijos ir Estijos tradicijas, stiprindami Vilniaus kaip kultūrinio centro reikšmę. Vilniaus senamiesčio tradicinei gyvensenai, papročiams, daugiatautiškumui ir kt. aktualizuoti yra skirta nuo 2001 m. Vilniaus m. sav. finansuojama „Dailių amatų, etnografinių verslų ir mugių programa“. 2021 m. ji buvo pratęsta iki 2030 m. Programoje numatyti įvairūs finansiniai instrumentai padėjo į Vilniaus senamiesčio teritoriją pritraukti tradicinių miesto amatų meistrų, kurtis jų dirbtuvėms, galerijoms. Vykdomos edukacijos dirbtuvėms, supažindinama su miesto amatais tradicinėse miesto mugėse (Kaziuko, Šv. Baltramiejaus ir kt.), įgyvendinami tarptautiniai projektai, dalinamasi žiniomis apie amatus, praktikai priimami Vilniaus dailės akademijos studentai. Visgi 2021 m. pratęstoje „Dailių amatų, etnografinių verslų ir mugių programoje“ yra padidinti nuompinigiai už patalpas miesto amatų meistrų dirbtuvėms ir galerijoms Vilniaus senamiestyje bei edukaciniai įsipareigojimai, todėl fiksuojamas dirbtuvių, galerijų skaičiaus sumažėjimas nuo 19 (2013 m.) iki 11 (2024 m.).

Lietuvos teisės aktuose neišskiriami miesto ir tautinio paveldo amatų tipai trukdo kurti senųjų miesto amatų naratyvą. Būtina palaikyti vietos bendruomenes, siekiančias įtvirtinti miesto amatų tapatybę. Fiksuojama, kad miesto amatų meistrų yra mažai. Vilniaus senamiesčiui ypač svarbūs su architektūra susiję amatai: akmenskaldystė, dailidystė, drožyba, kalvystė, mūrininkystė, plytininkystė, stiklo apdirbimas, stalystė, stogdengystė, tačiau šių amatų sertifikuoti meistrai sudaro tik apie 4 proc. nacionaliniame „Tautinio paveldo produktų sąraše“. Vietos gyventojams stinga su pastatų tvarkyba susijusių amatų mokymo ir praktinių konsultacijų centro.

Siekiant spręsti šias problemas, rekomenduojama įsteigti „Miesto amatų centrą“, kuris veiktų kaip mokymo ir konsultavimo centras, suteiktų technines sąlygas miesto amatų meistrams ir skatintų vietos bendruomenės įsitraukimą į paveldo priežiūrą („pasidaryk pats“ ir kitos iniciatyvos). Pastangos integruoti tradicinius amatus į paveldo išsaugojimo strategijas yra labai svarbios siekiant išlaikyti miesto aplinką. Tai pavyzdžiai iliustruoja 2022 m. atidarytas Medinės miesto architektūros muziejus, kuris padidino visuomenės supratimą apie unikalų Vilniaus medinės architektūros paveldą senamiesčio apsaugos zonoje. Nepaisant šių iniciatyvų, esami finansavimo mechanizmai yra nepakankami, kad patenkintų šių trapių struktūrų poreikius. Reikia papildomų išteklių, siekiant užtikrinti tvarų šių objektų valdymą.

Iššūkiai ir ateities perspektyvos

Vilniaus senamiesčio raidai kylantys iššūkiai rodo, kad, nors miesto materialusis kultūros paveldas yra apsaugotas, didesnis dėmesys turi būti skiriamas nematerialaus kultūros paveldo dokumentavimui ir išsaugojimui. Didėjantis Vilniaus, kaip turistinio centro, populiarumas reikalauja atidaus valdymo, kad kultūros paveldas išliktų prieinamas, tačiau dėl to jam nebūtų daroma žala.

Dabartiniai migracijos srautai iš Baltarusijos ir Ukrainos suteikia galimybę atvykėliams susipažinti su LDK paveldo vertybėmis, skatinant stipresnę tapatinimąsi su Vilniumi. Vilniaus senamiesčio kultūrinį ir religinį turtingumą atskleidžia įvairūs maldos namai ir jų gausa. XVII a. pr. Vilniuje gyveno 17 tautybių atstovai, kurie vertėsi 100 amatų; 2011 m. Vilniuje gyveno 128 tautybių atstovai, prisidedantys prie materialaus ir nematerialaus paveldo kūrimo per gastronomiją ir tokius renginius kaip mugės, parodos, koncertai.

Vidinė ir išorinė migracija didina gyventojų, kurių asmeninės istorijos santykis su Vilniaus senamiesčiu yra ne toks artimas. Jie turi mažiau jo naudojimo patirties, galimai ir mažiau žinių apie jį. Be to, daugėja nuomininkų, kurių santykis su vieta neišplėtotas dėl nesaugios padėties ir prekariškų nuomos sutarčių sąlygų. Vilniaus senamiesčio gyventojams, ypač jauniems suaugusiems ir senjorams, sunkiau mobilizuotis sudėtingiems namų priežiūros darbams ir tai kelia konfliktų.

Fiksuojama, kad skirtingų tautinių bendruomenių pristatymas Vilniaus senamiesčio kontekste išlieka fragmentiškas, trūksta nuoseklaus reprezentavimo ir informacinių ženklų atskleidimo. Integracijos pastangos gali sustiprinti Vilniaus senamiesčio, kaip daugiatautės ir daugiakultūrės vietos, tapatybę.

4.2. PAVELDO APSAUGOS VALDYMAS: ESAMA BŪKLĖ

4.2.1. Valdymas ir institucijų atsakomybė

Vilniaus senamiesčio kultūros paveldo apsauga yra pavesta kelioms institucijoms nacionaliniu ir vietos lygiu. Nepaisant institucijoms priskirtų funkcijų, vis dar susiduriama su koordinavimo, teisinio ribojimo ir atsakomybių pasidalinimo iššūkiais. Šiame skyriuje apžvelgiamos paveldo institucijų veiklos sritys ir funkcijos, susijusios su Vilniaus senamiesčio paveldo apsaugos valdymu.

Atsakomybės nacionaliniu lygiu

Nacionaliniu lygiu Lietuvoje už Vilniaus senamiesčio apsaugą yra atsakinga Kultūros ministerija. Ministerija užtikrina, kad būtų laikomasi nacionalinės paveldo apsaugos politikos ir tarptautinių standartų, įskaitant UNESCO

nustatytus reikalavimus. Kultūros paveldo politiką nacionaliniu lygiu įgyvendina prie Kultūros ministerijos veikianti įstaiga – Departamentas. Vilniuje veikia šios įstaigos teritorinis padalinys – Departamento Vilniaus teritorinis skyrius.

Atsakomybės vietos lygiu

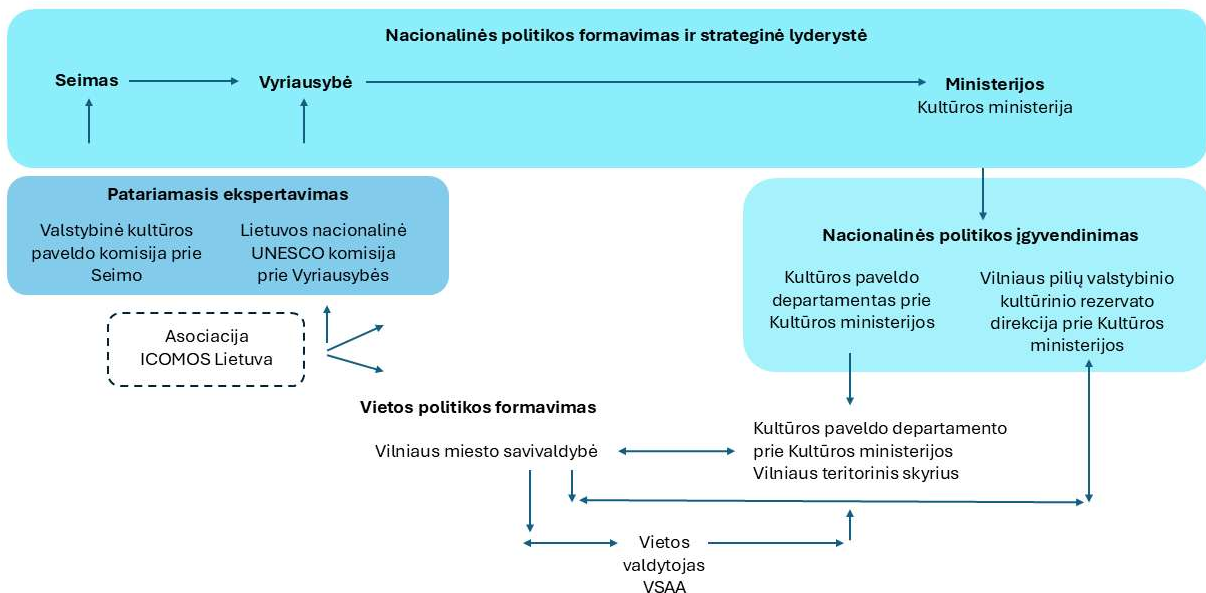
Vilniaus m. sav. atsako už viešojo administravimo ir kasdienės Vilniaus senamiesčio bei jo apsaugos zonos valdymo veiklas. Ji yra atsakinga už statybų leidimų išdavimą, viešųjų erdvių tvarkymą, infrastruktūros priežiūrą ir užtikrinimą, kad paveldosaugos priemonės būtų integruotos į savivaldybės projektus. Visgi maždaug šeštadalis Vilniaus senamiesčio teritorijos patenka į Rezervato teritoriją, kurią administruoja Kultūros ministerijai pavaldi Rezervato direkcija.

Vilniaus senamiesčio vietos valdytoju (ang. *Site Manager*) paskirta Vilniaus m. sav. pavaldi viešoji įstaiga VSAA, įsteigta 1998 m. VSAA steigimo pagrindas – 1996 m. parengta Vilniaus senamiesčio atgaivinimo strategija, kurios parengimą finansavo Pasaulio bankas (angl. *World Bank*) ir Vilniaus m. sav.

Šiuo metu Strategijos tikslai yra pasiekti iš dalies. VSAA veikia iki šiol, tačiau tik kaip Vilniaus m. sav. pavaldi įstaiga. Planuotas VSAA pavaldumas ir Kultūros ministerijai dėl teisinių apribojimų neįgyvendintas. Plečiant VSAA įkurtas Informacinis centras, vykdomos kasmetinės Vilniaus senamiesčio atgaivinimo programos, bendruomenė skatinama prisidėti ir įtraukiama į paveldo apsaugos klausimus. Kokybinis pokytis Vilniaus senamiesčio atgaivinimo atžvilgiu nuo 1994 m. jau įvyko, tačiau kyla naujų iššūkių, susijusių su senamiesčio išsaugojimu, tvariu naudojimu, puoselėjimu. Nuo 1994 m. pasikeitė visuomenės ir vietos gyventojų požiūris į Vilniaus senamiestį, tad siekiama įsiklausyti į gyventojų poreikius, kurie tapo sąmoningesni ir aktyvesni siekiant išsaugoti kultūros paveldą.

Teisiniai apribojimai lėmė, kad 1998 m. VSAA įkurta tik kaip Vilniaus m. sav. pavaldi viešoji įstaiga – tai apribojo įstaigos finansavimo ir savarankiškumo galimybes. Strategijoje numatyti uždaviniai, susiję su nekilnojamojo turto ir fondu, neįgyvendinti, nes tam nebuvo suteikti Vilniaus m. sav. įgaliojimai ir dėl dešimtajame dešimtmetyje galiojusios teisinės sistemos. Būtina atnaujinti VSAA funkcijas ir veiklos kryptis.

Trūksta efektyvaus dialogo tarp nacionalinių ir savivaldybės lygmens institucijų ir kitų įstaigų, susijusių su Vilniaus senamiesčio teritorijos valdymu.

6 schema iliustruoja esamą Vilniaus senamiesčio valdymą.

Instituciniai iššūkiai

Vienas iš esminių paveldosaugos valdymo iššūkių yra atsakomybės fragmentacija tarp nacionalinių ir vietos valdžios institucijų. Toks atsakomybės pasidalijimas dažnai sukelia neefektyvumą ir funkcijų dubliavimąsi.

Nuo 2013 m. vadovaujantis teisės aktais, atskirtos valstybės ir savivaldybių nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų (toliau – Vertinimo tarybos) kompetencijos: Departamento Vertinimo tarybos vertina valstybinio ir regioninio reikšmingumo lygmens objektus ir vietas, o savivaldybių – vietinio reikšmingumo lygmens.

Vilniaus senamiesčiui suteiktas aukščiausias reikšmingumo ir apsaugos – paminklo – statusas ir tai reiškia valstybės institucijų atsakomybę dėl jų apsaugos, nes Vilniaus m. sav. Vertinimo tarybos vertina tik vietinio reikšmingumo lygmens objektus ir vietas, todėl Vilniaus senamiesčio atveju, ji beveik nedalyvauja kultūros paveldo apskaitos procese. Pasitaiko atvejų, kad svarstant greta esančius skirtingo reikšmingumo lygmens paveldo objektų klausimus viena institucija dažnai nežino apie kitoje institucijoje priimtus sprendimus.

Be to, yra spragų koordinuojant mažesnės reikšmės pastatų stebėseną, priežiūrą ir apsaugą, dėl ko susidaro neišsami paveldo duomenų bazė ir nevienodas išsaugojimo strategijų taikymas. Kitas iššūkis yra ribotos su kultūros paveldu dirbančių įvairių sričių specialistų gebėjimų stiprinimo ir suvokimo didinimo galimybės.

Teisės aktų reformos ir būsimi pokyčiai

Pagrindinis kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantis įstatymas yra Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas¹⁸, taip pat svarbūs Saugomų teritorijų, Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų, Žemės, Teritorijų planavimo, Statybos ir kiti įstatymai. Nuo 1994 m. Vilniaus senamiesčio teritorijai taikomas apsaugos specialusis režimas, kurį nustato individualūs teisės aktai.¹⁹ Kultūros ministerija 2023–2024 m. rengė Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą. Įstatymo projekte siūloma išgryninti ir aiškiai atskirti tvarkybos, statybos ir prevencinės priežiūros darbus, atskirti institucijų atsakomybes, įdiegti vieno langelio principą, įgyvendinti Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos reikalavimus dėl antikoruacijos, užtikrinti geresnę UNESCO vertybių apsaugą, didesnę visuomenės įtraukimą, patikslinti įstatyme naudojamas sąvokas, integruojant UNESCO srityje taikomas sąvokas „išskirtinė visuotinė vertė“, „Pasaulio paveldo vertybė“, „valdymo planas“, „vietos valdytojas“, „poveikio paveldui vertinimas“ ir jų taikymą bei susijusias procedūras. Nuostatų atnaujinimas numatomas 2024–2025 m.

Tvarus turizmo valdymas

Vilniaus miesto strateginiame plėtros plane 2021–2030 m. vienas iš pagrindinių tikslų yra „Turistinių vietovių efektyvus valdymas ir patraukli turizmo aplinka“. Šiuo tikslu siekiama užtikrinti efektyvų Vilniaus, kaip turistinės vietovės, valdymą, orientuotą į tvaraus turizmo planavimą, infrastruktūros plėtrą ir partnerystės tarp turizmo suinteresuotųjų šalių skatinimą. Tvaraus turizmo plėtra skirta tenkinti tiek gyventojų, tiek keliautojų poreikius, generuojant socialinę ir ekonominę naudą miestui bei stiprinant suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimą.

Siekiant įgyvendinti šiuos tikslus, minėtame Strateginiame plėtros plane numatytos priemonės tvaraus turizmo plėtros planavimui, įgyvendinimui ir stebėsenai užtikrinti. Tačiau, nepaisant šio dėmesio, Vilniuje iki šiol nėra ilgalaikės tvaraus turizmo plėtros strategijos. Toks dokumentas, kuriame būtų numatytos konkrečios veiklos ir rodikliai, yra būtinas siekiant veiksmingai įgyvendinti ir stebėti tvaraus turizmo priemones. Šiuo metu miestui trūksta aiškios hierarchinės struktūros, organizuojančios ir įgyvendinančios turizmo sektoriaus politiką.

¹⁸ Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AEE9D9F8/asr>.

¹⁹ Paminklotvarkos departamento prie Statybos ir urbanistikos ministerijos direktoriaus 1994-05-10 įsakymas Nr. 28 „Dėl Vilniaus miesto centrinės dalies paskelbimo vietinės reikšmės urbanistikos paminklų patvirtinimo“, Vilniaus miesto savivaldybės valdybos 1994-06-16 potvarkis Nr. 1156V „Dėl Vilniaus miesto vietinės reikšmės urbanistikos paminklo zonos reguliuojamo užstatymo teritorijos režimo patvirtinimo“ ir Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Kultūros ministerijos 2005-04-19 direktoriaus įsakymas Nr. Į-167 „Dėl Pasaulinio paveldo objekto – kultūros paminklo UIP – Vilniaus istorinio centro apsaugos zonos laikinojo apsaugos reglamento patvirtinimo“.

4.2.2. Stebėseną ir ataskaitų rengimas

Teisinė bazė ir institucijų atsakomybės

Lietuvoje vietovių būklės stebėseną reglamentuojama dviem teisės aktais: Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisyklėmis ir Kultūros paveldo vietovių stebėsenos taisyklėmis, kuriose nurodyta, kad vietovės, įrašytos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą Lietuvos teritorijoje, apžiūrimos kasmet. Vietovių stebėseną koordinuoja Kultūros ministerija, įgyvendina – Departamentas. Rezervato, kurio teritorija įeina į Vilniaus senamiesčio teritoriją, stebėseną vykdo Rezervato direkcija. Savivaldybių paveldo apsaugos padaliniai ne rečiau kaip kartą per 5 metus apžiūri kiekvieną valstybės ir savivaldybės saugomą objektą ir perduoda šią informaciją Departamentui. Vilniaus senamiesčio atveju, apžiūros aktus rengia VSAA. Departamento Vilniaus teritorinis skyrius ne rečiau kaip kartą per 5 metus apžiūri kiekvieną į Registrą įrašytą kultūros paveldo objektą, kuris nėra paskelbtas valstybės arba savivaldybės saugomu.

Duomenų spragos

Paskutinis kompleksinis visų pastatų Vilniaus senamiestyje inventorizavimas buvo atliktas Vilniaus m. sav. užsakymu 2001 m., vėliau inventorizavimas vykdomas fragmentiškai fiksuojant atskirų vertingųjų savybių (tiek vietovės, tiek pastatų) būklę ir atnaujinant vertinimo tarybos aktus. Vilniaus senamiesčio būklės ir jos pokyčio stebėsenos duomenys fiksuojami fragmentiškai, nėra skaitmenizuoti ir kompleksiskai renkami bei analizuojami. Į stebėsenos vykdymą nėra įtraukiami ekspertai iš išorės, mokslo ir kitų institucijų atstovai, nors šią galimybę sudaro teisės aktai. Neaiškūs stebėsenos tikslai, uždaviniai, vizija, atsakomybių pasiskirstymas; nevykdoma techninė paveldo objektų būklės stebėseną; nevykdoma kultūrinio kraštovaizdžio pokyčių stebėseną.

Priežiūros darbų kokybė

Išlieka atliekamų tvarkybos darbų kokybės klausimas, nes esama viešųjų pirkimų sistema valstybėje lemia, kad privaloma rinktis tvarkybos darbų pasiūlymus už žemiausią kainą. Pasitaiko atvejų, kad tvarkomieji statybos darbai, taip pat tvarkybos darbai atliekami savavališkai arba nukrypstant nuo projektinės dokumentacijos sprendinių. Statybos darbai, kurių nėra privaloma užbaigti organizuojant Statybos užbaigimo komisiją (paprastasis remontas, kapitalinis remontas ir kt.), atliekami ne pagal suderintus projektų sprendinius (pvz., tūrinių ir sutapdintų „Velux“ tipo stoglangių įrengimo atvejai). Neigiamą įtaką daro nemaskuojami plokštuminiai stoglangiai, kurie ypač išryškėja žiūrint nuo apžvalgos taškų, gatvių ir aikščių. Vilniaus senamiesčio pastatų išorę keičia techniniai įrenginiai, montuojami ant pastatų išorės, t. y., kondicionieriai, markizės, ventiliaciniai vamzdžiai ir pan. Fiksuojami pažeidimai susiję su vykdomais žemės judinimo darbais, kurių metu žalojamas archeologinis sluoksnis.

Pastebimas didesnės vykdomų tvarkomųjų statybos darbų ir tvarkybos darbų kontrolės trūkumas bei aktyvesnės ir platesnio masto Vilniaus senamiesčio gyventojų ir pastatų bei patalpų valdytojų konsultavimas dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir statinių, esančių senamiesčio teritorijoje, priežiūros. Pastatų būklės detalizavimo ir kompleksinės analizės stoka. Pastatai, neįrašyti į Registrą, tačiau Vertinimo tarybos akte nurodyti kaip vietovės vertingosios savybės (vertingųjų savybių požymių turintys ar urbanistinės struktūros statiniai) ir formuojantys vertingą miestovaizdį, neinventorizuojami, nėra fiksuojama ir vertinama jų fizinė būklė.

Vertingųjų savybių atranka ir apskaita Vilniaus senamiestyje sukelia darbų dubliavimą tarp skirtingų institucijų ir apsunkina šios teritorijos išsaugojimą bei strateginį būtinų veiksmų planavimą.

Oro tarša

Skirtingose Vilniaus miesto vietose sumontuoti jutikliai, leidžiantys realiu laiku stebėti taršos kiekį mieste „Miesto plaučiai“ (<https://miestoplaučiai.vilnius.lt>). Vienas jutiklis oro taršos kaitos stebėjimui yra įrengtas Vilniaus senamiesčio teritorijoje. Jutiklio duomenys leidžia geriau suprasti miesto foninę oro taršą. Pastaraisiais metais oro taršos situacija Vilniaus mieste išliko stabili. Taip pat atliekami ir viešiniai pasyvių sorbentų, taršos tyrimai prie gatvių (apsaugos zonoje tiriamos trys zonos: Konstitucijos pr., Šeimyniškių g., Tūkstantmečio g.).

Siekiant gerinti oro kokybę, Vilniaus m. savivaldybė didina želdynų plotus miesto gatvėse.

Remiantis Bendrojo plano nuostatomis, Vilniaus senamiestyje numatyta atnaujinti ir optimizuoti šilumos tiekimo tinklus. Teritorijoje prie centralizuoto šilumos tiekimo prijungiami nauji objektai. Planuojant plėtrą, vadovaujamosi Vilniaus miesto šilumos ūkio specialiuoju planu. Nepaisydama intensyvaus šilumos tinklų modernizavimo ir gyventojų skatinimo prisijungti prie centralizuoto šildymo tinklų, dalis Vilniaus senamiesčio gyventojų vis dar naudojasi senais židiniiais, deginamas kietasis kuras, kuris žymiai prisideda prie oro kokybės blogėjimo.

Vizualinė tarša

Per mažai dėmesio skiriama techninių įrenginių (elektros ir dujotiekio spintos, kelio ženklai, apsaugos sistemos) išvaizdai, estetiniam apipavidalinimui ir jų vietos parinkimui.

Besikeičiantys socialiniai ir ekonominiai poreikiai gali keisti bendrą Vilniaus senamiesčio vaizdą, o tai gali turėti įtakos jo autentiškumui ir vientisumui. Vilniaus senamiestis pritraukia miesto svečius (vienadienius lankytojus ir turistus), kuriems verslas siūlo didelę paslaugų (apgyvendinimas, maitinimas, prekybos vietos) įvairovę ir siekia atkreipti keliautojų dėmesį vizualiniais sprendimais, didindamas maitinimo paslaugų pasiūlą pėsčiųjų judėjimui skirtose zonose. Pastebima vizualinė tarša viešosiose erdvėse, greta kultūros paveldo pastatų. Verslo įmonės ir vietos bendruomenės Vilniaus senamiestyje puošia pastatų fasadus, vitrinas ir viešąsias erdves, tačiau kaip vizualiniai sprendimai tai sukelia visuomenės diskusijas ir skirtingus požiūrius.

Intensyvi maitinimo paslaugų plėtra (ypač po COVID-19 pandemijos suvaržymų) pėsčiųjų zonose sukelia nepatogumų gyventojams ir miesto svečiams, ypač vyresnio amžiaus, su mažamečiais vaikais, turintiems judėjimo negalią.

Visuomenės dalyvavimas ir bendruomenės įtraukimas stebėsenos veikloje

Pagrindiniai Statybos, Teritorijų planavimo, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymai numato projektų viešinimo procedūras. Nuo 1996 m. Vyriausybės priimti visuomenės informavimo, konsultavimo ir dalyvavimo priimant sprendimus dėl teritorijų planavimo nuostatai reglamentuoja procedūras, siekiant didesnės visuomenės dalies įtraukties į planavimo procesus, ir yra nuolat tikslinami. 2008 m. sukurti informaciniai statybų vartai (www.infostatyba.lt), kuriuose viešinami statybą leidžiantys dokumentai; pažymėtina, kad projektai viešinami jau projektinių pasiūlymų t. y., architektūros idėjos įgyvendinimo pradinėje stadijoje. Šiuo metu atnaujintame Statybos įstatyme numatytas didesnis visuomenės įtraukimas specialiųjų reikalavimų išdavimo ir projektinių pasiūlymų viešinimo stadijose.

Nuo 2015 m. veikia valstybinė teritorijų planavimo dokumentų rengimo (įskaitant viešinimo ir konsultavimo procedūras) ir teritorijų planavimo proceso priežiūros informacinė sistema (www.tpdirs.lt). Abi sistemos leidžia gyventojams stebėti procesą detaliųjų planų rengimo metu ir pamatyti jau parengtus projektinius pasiūlymus. Galimybė teikti pastabas ir pasiūlymus yra. Informacija taip pat talpinama ir Vilniaus m. sav. interneto svetainėje. Be to, projektų viešinimas vykdomas statant statybų vietose standus su informacija apie projektus, informuojant suinteresuotus asmenis registruotais laiškais, renkant privalomus sutikimus, viešinant projektus savivaldybių puslapiuose²⁰.

Visi vieši projektinių pasiūlymų ir teritorijų planavimo dokumentų svarstymai užtikrinami vaizdo transliacijos būdu. Nuoroda į vaizdo transliaciją iki viešo svarstymo nurodoma viešo susirinkimo skelbime. Vilniaus m. sav. visus projektus perkelia į viešai pasiekiamą 3D miesto modelį²¹.

Per paskutinį dešimtmetį Vilniaus senamiestyje, ypač baroko ansambliuose (Misionierių vienuolyno statinių ansamblyje ir Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios, Dominikonų vienuolyno ansamblio ir Šv. Jokūbo ligoninės

²⁰ <https://vilnius.lt/lt/savivaldybe/miesto-pletra/teritoriju-planavimo-viesumas/>;
<https://vilnius.lt/lt/savivaldybe/miesto-pletra/numatomo-statiniu-projektavimo-viesumas/>.

²¹ <https://3d.vilnius.lt/scenos/projektiniai-pasiulymai-ir-techniniai-projektai>

statinių komplekse), vykdomos statybos sukėlė didelį rezonansą visuomenėje ir paveldosaugos institucijose. Valstybinė kultūros paveldo komisija 2022 m. atliko Vilniaus baroko ansamblių statybų tyrimą ir konstatavo sisteminės problemas dėl kultūros paveldo objektų privatizavimo, tyrimų ir ekspertizių vykdymo, vertinimo tarybų sprendimų ir apsaugos reglamentų, teritorijų planavimo, architektūrinių konkursų ir statybų įgyvendinimo bei viešojo intereso užtikrinimo ir teikė siūlymus problemoms spręsti. Daugelis problemų, kurias nustatė tyrimas, tiesiogiai susijusios su valdymo klausimais ir procedūromis. Visi projektai įgyvendinami vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, (kitaip nebūtų gauti statybą leidžiantys dokumentai) ir įgyvendina Bendrojo plano tikslą skatinti, kad senamiestyje išliktų ir daugėtų gyvenamųjų būstų, tačiau projektai sukėlė didžiulių įtampų, lėmusių gilėjantį nepasitikėjimą tarp visuomenės, investuotojų ir specialistų, tai apsunkino dialogą dėl galimų problemų sprendimų būdų, paveldosaugos specialistų ir architektų bendruomenių susiskaldymą, iškėlė daugybę su skaidrumu ir sąžiningumu susijusių klausimų, į kuriuos turi atsakyti teisėsaugos institucijos. 2017 m. Tarptautinės UNESCO/ICOMOS patariamiosios misijos ataskaitoje dėl Misionierių vienuolyno statinių ansamblio pabrėžiama, kad, rengiant Vilniaus senamiesčio valdymo planą, būtina kartu su visomis suinteresuotomis šalimis diskutuoti dėl Vilniaus senamiesčio apsaugos ir tvaraus pokyčių valdymo. Ekspertai identifikuoja, kad nėra bendro supratimo dėl pokyčių Vilniaus senamiestyje, tai yra viena iš pagrindinių interesų grupių konfliktų priežasčių.

Nepriklausomai nuo didelės informacinės sklaidos internete, dalis Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorijos gyventojų pasigenda gyvo projektų sprendinių aptarimo. Šiam tikslui dažniausiai yra naudojamos VSAA ir Vilniaus m. sav. patalpos. Nors galimybės teikti pastabas ir pasiūlymus dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo yra, tačiau trūksta sąlygų reikšmingai diskutuoti.

Fiksuojama, kad nėra išnaudojamos visos paveldo bendruomenės įtraukimo į sprendinių priėmimo procesus galimybės: retai organizuojamos bendros profesionalų ir gyventojų diskusijos, nesinaudojama Vilniaus m. sav. teritorijoje veikiančių kaimynių tinklu. Formalizavus viešinimo procedūras, neišplėtotas ankstyvų diskusijų segmentas, kai siūlomus sprendimus galima būtų aptarti dar jų idėjų lygmenyje.

Technologiniai įrankiai ir inovacijos paveldosaugos stebėsenai

Teritorijų planavimo ir kartu viešinimo tikslais yra sukurtos ir naudojamos interaktyvios, GIS pagrindu paruoštos bei viešai prieinamos Vilniaus miesto planavimo dokumentų atvaizdavimo sistemos (3D miesto modelis su integruotais panoraminės apžvalgos taškais, panoramomis, siluetais, dominantėmis vykdant pokyčių stebėseną (<http://3d.vilnius.lt>)); „Vilniaus DNR projektas“ (<https://zemelapiai.vplanas.lt/vilniausdnr/lt>) su istoriniais žemėlapiais ir istorine medžiaga; informacija apie kompleksinius ir specialiuosius planavimo dokumentus). Šie technologiniai privalumai Vilniaus m. sav. suteikia galimybę planuoti ir reaguoti į vietos poreikius bei pokyčius.

Dėl technologiškai neatnaujintos Registro informacinės sistemos, kaip nacionalinės kultūros paveldo duomenų bazės, teritorijų planavimas ir kitos susijusios užduotys užima daug daugiau laiko, ne visada viešai pasiekiami naujausia informacija lemia įvairias klaidas ir spragas duomenyse bei galutiniuose sprendimuose. Nuo 2023 m. vidurio iki 2026 m. vidurio įgyvendinamas valstybinis projektas „Kultūros paveldo informacinių sistemų konsolidavimas ir modernizavimas“ pasitelkiant valstybės ir Europos Sąjungos finansinę paramą, kuriuo siekiama modernizuoti ir konsoliduoti informacines sistemas ir sukurti jungtinę skaitmeninio ir suskaitmeninto kultūros turinio, įskaitant kultūros paveldą, platformą „eKultūra“ bei modernizuoti Departamento valdomą Registrą ir susijusią sistemą KPEPIS.

Turizmo poveikio stebėsenai

Už rinkodarą atsakingos organizacijos (Nacionalinė turizmo skatinimo agentūra „Keliauk Lietuvoje“ ir VšĮ „Go Vilnius“) įgyvendina efektyvias rinkodaras ir komunikacijos priemones, siekdamas atvykstančius ir vietinius turistus pritraukti į Vilniaus miestą, jo senamiestį, skatina miesto gyventojų ir svečių susidomėjimą įvairiomis iniciatyvomis („Part-time Vilnius“, „Open House Vilnius“, „Neakivaizdinis Vilnius“). Turistams ir lankytojams skirtuose leidiniuose ir žemėlapiuose Vilniaus senamiestį pristato nurodant UNESCO Pasaulio paveldo ženklą ir apibrėžiant jo teritorijos ribas.

Turizmo rinkodaros organizacijos vis dar nepakankamai (ypač skaitmeniniuose kanaluose) komunikuoja apie Vilniaus senamiesčio pasaulinį pripažinimą ir UNESCO Pasaulio paveldo statusą, ypač ribotai aptariama jo vertė (istorija, daugiakultūriškumas, architektūra, materialusis ir nematerialusis paveldas). Reikalinga skatinti vietos turizmą ir miestiečių dalyvavimą pažintinėse programose, tęsiant sėkmingas iniciatyvas.

Svarbu įgyvendinti rinkodaros priemones (turistiniai maršrutai, keliai) regioniniu lygiu, skatinant turistus keliauti už Vilniaus miesto ribų (pvz., Vilniaus regiono savivaldybes). Didžiausias ekonominis ir socialinis efektas (turistų išlaidos, viešbučių numerių ir vietų užimtumas, darbo vietos) gali būti pasiektas padidinus užsienio turistų nakvynių skaičių ir paskatinus vartoti vietinę produkciją (ekskursijos, amatininkų produkcija, vietinis maistas ir pan.).

Turistai į Vilnių atvyksta tiek individualiai, tiek organizuotomis grupėmis. Turistų grupės dažnai naudojasi turistiniais autobusais, kurie lankytojus veža į pagrindines Vilniaus senamiesčio lankytinas vietas. Tačiau dėl intensyvaus automobilių srauto ir ribotų stovėjimo vietų, trūksta specialiai skirtų vietų, kur autobusai galėtų saugiai išlaipinti ir paimti turistus. Šis klausimas itin svarbus, atsižvelgiant į skirtingus turistų judumo poreikius. Svarbu užtikrinti, kad šios paslaugos nedarytų žalos senamiesčio vizualiniam integralumui ir neprisidėtų prie oro taršos, todėl turizmo planavimo procese būtina apsvaistyti specialių autobusų stotelių įrengimo sprendimus.

Nors pastarųjų metų iniciatyvos sumažino pagrindinių lankytinų vietų apkrovą, masinio turizmo keliamas iššūkis turistinio sezono metu (gegužės – rugsėjo mėn.) išlieka ir daro neigiamą poveikį tiek vietos gyventojų gyvenimo kokybei, tiek lankytojų patirčiai. 2020 m. „Go Vilnius“ kartu su technologijų tiekėjais įdiegė mobiliųjų duomenų stebėsenos sistemas, kurios realiu laiku stebi turistų judėjimą. Šis duomenimis pagrįstas požiūris leidžia geriau valdyti turistų koncentraciją tokiose vietose kaip Katedros aikštė ir Gedimino bokštas. Stebėseną apima svarbiausius aspektus, tokius kaip lankytinų objektų būklė, prieinamumas ir lankytojų pasitenkinimas. Remiantis pastarųjų metų „Lithuania Travel“ vertinimu, Vilniaus senamiestyje yra 58 pagrindiniai turistiniai objektai, kuriems skiriamas ypatingas dėmesys užtikrinant jų prieinamumą žmonėms su negalia ir infrastruktūros, tokios kaip tualetai ir stovėjimo vietos, tinkamumą.

Vilniaus senamiestyje įrengtos informacinės nuorodos ir UNESCO lenta ant Rotušės pastato. Informaciniai stendai, esantys Vilniaus senamiesčio teritorijoje, priklauso skirtingiems valdytojams, skiriasi savo dizainu ir turiniu. Didžioji dalis stendų yra apgadinti, o informacija pasenusi.

4.2.3. Tyrimai ir analitiniai duomenys paveldo valdymui

Pagrindiniai moksliniai projektai ir tyrimai

Fiksuojama didelė Vilniaus senamiesčio istorinių, architektūrinių ir urbanistinių tyrimų gausa. Visose srityse koncentruojamasi į lokalesnius klausimus ir temas, fiziškai ir laiko prasme mažesnius tyrimus, kurių klausimai nagrinėjami detalai ir giliai. Išskiriami keli didelės apimties kompleksiniai tyrimai: 2022 m. Lietuvos istorijos instituto (toliau – Institutas) atliktas „XIV–XVII a. Vilniaus sociotopografijos tyrimas“, įtraukęs ir mokslškai apibendrinęs istorinius, architektūrinius, archeologinius, geologinius ir kartografinius duomenis, apimančius Vilniaus senamiesčio teritoriją ir istoriją, ir 2024 m. pabaigoje publikuotas Instituto atliktas tyrimas „Vilniaus istorija“ (3 tomai), apimantis laikotarpį nuo Vilniaus įkūrimo iki XXI a. Visgi Tyrimų suvestinių ar tyrimus apibendrinančių bei analizuojančių darbų yra mažai dėl didelio mastelio Vilniaus senamiesčio teritorijos ir laiko atžvilgiu. Atsižvelgiant į naujausių tyrimų duomenis, būtina atnaujinti ir papildyti IVV išaiškinimą, pristatymą ir interpretavimą profesionalams, paveldo bendruomenei ir plačiajai visuomenei.

Nematerialusis kultūros paveldas

Lietuvai ratifikavus UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimo konvenciją, 2008 m. sukurtas Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sisteminis sąvadas (toliau – Sąvadas)²², skirtas nematerialaus

²² Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadas, prieiga: <https://savadas.lnkc.lt/>

kultūros paveldo identifikavimui, apsaugai, sklaidai ir tęstinumui užtikrinti. Duomenis tvarko Lietuvos nacionalinis kultūros centras. Nuo 2017 m. Sąvadas yra atvertas visuomenei ir nuolat pildomas. Iki 2026 m. vidurio jo duomenys bus integruoti į aukščiau minėtą platformą „eKultūra“.

Iki šiol nėra identifikuotas nematerialaus kultūros paveldo vertybių paplitimas Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonoje. Atsižvelgiant į Vilniaus kaip daugiakultūrio miesto prigimtį, būtinas tyrimas kartu parengiant įvairių etninių grupių žodinių tradicijų, atlikimo menų, švenčių, tradicinės žinijos ir amatų, turinčių sąsajų su Vilniaus senamiesčio istorine atmintimi ir kultūrine tapatybe, žemėlapi (tokie duomenys niekada nebuvo rinkti ir apibendrinti).

Duomenų sisteminimo ir prieinamumo iššūkiai

Nekilnojamojo kultūros paveldo įstatymas apibrėžia kelias tyrimų rūšis: fundamentiniai moksliniai, ardomieji, archeologiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai. Taikomieji moksliniai tyrimai priskiriami prie tvarkybos darbų, tyrimais turi būti grindžiami vertingųjų savybių nustatymo ir tvarkybos darbų (rūšių, metodikų ir pan.) sprendiniai ir atlikimo būdai.

Vilniaus senamiesčio teritorijoje prieš bet kokius žemės judinimo darbus būtina atlikti archeologinius tyrimus. Žemės judinimo darbai yra susiję ne tik su paveldo tvarkybos, bet ir su gatvių ir inžinerinių komunikacijų remonto bei kitais statybos, priežiūros, avarijų padarinių šalinimo darbais, todėl archeologiniai tyrimai vykdomi dažniausiai. Atliktų tyrimų duomenys fiksuojami Instituto kuruojamoje bazėje – Vilniaus archeologijos atlase (naujausia versija 2019 m.). Kiti tyrimai dažniausiai fiksuojami vertinimo tarybos aktuose (jei jų pagrindu buvo nustatytos / keičiamos vertingosios savybės arba teikiami prie tvarkybos ar statybos darbų projektų (pastarieji kaupiami www.kpepis.lt arba www.infostatyba.lt duomenų bazėse).

Nuo 2023 m. pabaigos pradedama rengti nacionalinė Taikomųjų tyrimų ataskaitų (išskyrus archeologiją) duomenų bazė (<https://survey123.arcgis.com/share/502a00e1cf2c4b6394d365b7828d5dcd>) ir Archeologinių tyrimų ataskaitų bazė (<https://leidimai-archeologija-paveldas.hub.arcgis.com/>). Jas administruoja Departamentas. Faktiškai atliktų tyrimų registro nėra, jie yra sunkiai pasiekiami, nėra aiškumo, kokie tyrimai ir kada buvo atlikti objekte ar vietovėje. Formuojant Departamento administruojamas Taikomųjų tyrimų ataskaitų ir Archeologinių tyrimų ataskaitų bazes, šiuo metu susiduriama su autorių teisų (tyrimų atlikėjų) problema ir šių bazių kūrimui skirtu finansavimo stoka. Atlikti tyrimai nesusisteminami ir neužtikrinamas jų prieinamumas.

Ekspertinio vertinimo trūkumas

Neišvystytas ekspertinis koleginius tvarkybos darbų, statybos projektų, kraštovaizdžio planavimo projektų vertinimas, nors Statybos įstatyme yra įtvirtinta nuostata, kad tai gali atlikti Vertinimo tarybos ar Regioninės architektų tarybos.

Iki šiol nėra įvertintas Vilniaus senamiesčiui suteikto UNESCO Pasaulio paveldo statuso ekonominis poveikis, apimantis esamą ekonominę veiklą ir kartu jos istorinį aspektą. Atspirties tašku numatomas aukščiau tekste minimas Instituto atliktas plačios apimties tyrimas „Vilniaus istorija“ (3 tomai).

Tarpdisciplininis bendradarbiavimas

Reikalinga aktyviau skatinti bendradarbiavimą su mokslo institucijomis, kurių tyrimų laukas yra susijęs su įvairia Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos problematika, Lietuvos istorijos institutu, Vilniaus universitetu, VILNIUS TECH universitetu, Vilniaus dailės akademija, vietos kolegijomis ir kitais akademinės bendruomenės atstovais.

Remiantis 2023 m. pabaigoje Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos išleistos Bibliografijos rodyklės „Vilnius“ (1 dalis) duomenimis, ankstesnes epochas tiriantys mokslininkai atskleidžia istorinio Vilniaus etninę, religinę įvairovę, aptaria lenkų, lietuvių, žydų, rusų, gudų, ukrainiečių, totorių, karaimų ir kt. etninių grupių įvairius gyvenimo aspektus, jų tarpusavio santykius. Publikacijos skelbiamos ir užsienio kalbomis: lenkų, anglų, rusų, ukrainiečių, vokiečių ir kt. Nors ši įvairovė pakankamai reprezentatyvi, bet skiriasi tyrimų, dedikuotų konkrečiai gyventojų grupei, konfesijai, kiekis. Tai parodo religinėms konfesijoms skirtos publikacijos: 63 proc. – katalikų, 11,9

proc. – judaizmo, 10,62 proc. – stačiatikių, 5,8 proc. – graikų apeigų, 2,58 proc. – evangelikų reformatų, o kitų konfesijų klausimus nagrinėjantys darbai nesiekia net procento; tiesa, 4,5 proc. publikacijų yra skirta bendriems klausimams apie Vilniaus miesto religines bendruomenes.

Nors publikacijų temų ir kalbų įvairovė pakankamai reprezentatyvi, bet skiriasi tyrimų, dedikuotų konkrečiai gyventojų grupei, konfesijai, kiekiu. Atitinkamai skurdi ir informacijos apie jų buvimą mieste, Vilniaus senamiestyje, sklaida. Būtina skirti didesnę dėmesį Vilniaus senamiestio daugiatautiškumo aspektui analizuojant jo IVV ir kartu įtraukti naujausių tyrimų duomenis.

4.2.4. Rizikų valdymas

Mėlynasis skydas ir kultūros paveldo apsauga

Atsižvelgiant į Lietuvos geopolitinę padėtį ir galimų žmogaus sukeltų bei gamtinių (meteorologinių, hidrologinių) nelaimių rizikas, yra parengtos Vilniaus m. sav. bendrosios tvarkos, taisyklės, algoritmai, kokius veiksmus vykdyti ištikus ekstremaliai situacijai (2024 m. patvirtintas Vilniaus miesto savivaldybės ekstremalių situacijų valdymo planas); taip pat patvirtintos tvarkos, taisyklės, priemonių planai, skirti kultūros paveldo apsaugai ekstremalios situacijos metu valstybės lygiu. Vilniaus senamiestyje veikiančios kultūros įstaigos, pavaldžios Kultūros ministerijai, turi parengtus kultūros paveldo vertybių evakuacijos planus ekstremalių situacijų atveju. 2024 m. pradžioje Lietuvos Respublikos Vyriausybė atnaujino ir išplėtė pagal UNESCO Kultūros vertybių apsaugos ginkluoto konflikto metu konvenciją saugomų kultūros paveldo objektų sąrašą. Šie pastatai bus žymimi specialiu simboliu – Mėlynojo skydo ženklu (angl. *Blue Shield*).

Fiksuojama, kad Vilniaus m. sav. parengtuose algoritmuose nėra numatyta specialių priemonių kultūros paveldo apsaugai ekstremalių situacijų atveju, tai yra palikta atsakingų asmenų žinioje; Vilniaus senamiestyje veikiančios kultūros įstaigos (išskyrus Kultūros ministerijai pavaldžias įstaigas) neturi parengtų evakuacijos planų, skirtų išsaugoti vertybes ekstremalių situacijų atveju; nevykdomos bendros reguliarios pratybos ir simuliacijos, skirtos pasiruošti ekstremalioms situacijoms.

Nėra integruoto pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms tarp institucijų, susijusių su Vilniaus senamiestio teritorija, paveldo statinių savininkų bei gyventojų, siekiant apsaugoti kultūros paveldo statinius ir evakuoti kilnojamąsias kultūros paveldo vertybes. Taip pat būtina gerinti visuomenės informuotumą ir rengti edukacines programas / simuliacijas, skirtas gyventojų parengimui ekstremaliosioms situacijoms, akcentuojant kultūros paveldo vertybių apsaugą.

Socialiniai ir ekonominiai veiksniai

Apskritai Vilniaus gyventojai miestą vertina kaip saugų. Saugumas neišskiriamas tarp svarbiausių miesto problemų. Tačiau individualūs saugumo vertinimai gali skirtis priklausomai nuo disponuojamo kapitalo (nuosavybės teise priklausantis, nepriklausantis nekilnojamas turtas ar nuoma) ir socialinių praktikų. Šiuo požiūriu pats būstas taip pat gali reikšmingai skirtis – pavyzdžiui, turėti ryškią viešų ir privačių erdvių skirtį. Saugumo vertinimui įtaką daro ir vertintojų socialinis statusas, šeiminių padėtis. Auganti trumpalaikės nuomos pasiūla kelia nepatogumų vietos gyventojams. Šioms paslaugoms sparčiai plečiantis, iškyla rizika prarasti vietos autentiškumą ir artimos aplinkos kontrolę vietos gyventojams.

Pastebima, kad vis dar trūksta kompleksiško požiūrio į Vilniaus senamiestio viešosios infrastruktūros ir kultūros paveldo objektų atnaujinimą bei priežiūrą (netvarkomi keliai, šaligatviai, pastatų fasadai, nesprendžiama problema dėl lietvamzdžiais ant šaligatvių ir gatvių nutekancio vandens, netvarkomi avarinės būklės balkonai). Viešoji infrastruktūra taip pat nėra pritaikyta patogiam žmonių su negalia judėjimui. Šios spragos tvarkomos taškiniu būdu, įgyvendinant gatvių rekonstrukcijos ir kapitalinio remonto projektus, kurių sprendiniai, remiantis Statybos techniniais reglamentais, turi atitikti pritaikymo žmonių su negalia judėjimui būtinus parametrus.

Gatvių standartas ir kilpinis eismas

Atsižvelgdama į automobilių keliamą oro taršą, intensyvius transporto srautus, spūstyse gaištamą laiką Vilniaus m. sav. išskėlė tikslą iki 2030 metų gerokai sumažinti kelionių automobiliu skaičių mieste, pakeičiant jas važiavimu dviračiais ir viešuoju transportu, ir nuo 2020 m. įgyvendina darnaus judumo strategiją „Vilniaus senamiestis 2030“. Siekiama, kad Vilniaus senamiestio branduolyje nevyktų tranzitinio transporto eismas. Susisiekti reikėtų pėsčiomis, dviračiais, elektromobiliais, vidutinės ir mažos talpos elektriniais autobusais. Vilniaus senamiestio ir apsaugos zonoje planuojama riboti automobilių eismą ir statymą, atnaujintas viešasis transportas, elektromobilių ir dviračių dalijimosi sistemos ir skatinama judėti pėsčiomis.

Tranzitinis eismas Vilniaus senamiestyje ribojamas įvedus kilpinio eismo judėjimo schemą, mažinamas automobilių statymo vietų skaičius. 2022 m. Vilniaus m. sav. patvirtino vadovą „Vilniaus gatvių standartas“, kurio nuostatos taikomos praktikoje.

Darnaus judumo strategijoje „Vilniaus senamiestis 2030“ pasirinktas bendro naudojimo erdvės kūrimo (angl. *shared space*) principas, tačiau jis kelia konfliktų tarp skirtingų modalinių transporto rūšių naudotojų, nes judėjimas siauromis Vilniaus senamiestio gatvėmis išlieka intensyvus ir dar padidėjo dviratininkų srautas – jų judėjimo trajektorijos nekontroliuojamos; taip pat trūksta aiškios strategijos dėl IVV atskleidimo skirtingų modalinių transporto rūšių maršrutams, o tai gali neigiamai paveikti Vilniaus senamiestio suvokimą. Nuo 2020 m. Vilniaus senamiestyje įvestam kilpinio eismo reguliavimui trūksta sistemos, kuri nustatytų prioritetus naudoti gatves pagal automobilių, dviračių ir pėsčiųjų srautus.

Automobilių statymo mastas Vilniaus senamiestio teritorijoje išlieka didelis.

Reguliuojant eismo srautus senamiestyje 2022 m. buvo įrengta daug eismo reguliavimo priemonių: kuoliukų, betoninių atitvarų, papildomų kelio ženklų, kurie vizualiai teršia siauras gatves. Nepasitenkinimą kilpiniu eismu reiškia viešbučių ir restoranų atstovai, prekes pristatančios įmonės, dėl kurių poreikių bus planuojama ieškoti sprendimų, kaip lengviau aptarnauti objektus.

Į vadovo „Vilniaus gatvių standartas“ nuostatas neintegruotos kitos su susiekimo sistemos įrengimu susijusios programos, neišskirtos dangų ir inžinerinės įrangos gairės specifinei Vilniaus senamiestio teritorijai (kitos programos: Vilniaus miesto gatvių dangų ir inžinerinės įrangos rekomendacijos; Susisiekimo pėsčiomis projektų Vilniaus miesto savivaldybėje rengimo ir įgyvendinimo rekomendacijos; Universalaus dizaino principų strategija – „Miestas visiems“ ir kt.), todėl šio standarto požiūris nenuoseklus, trūksta sinergijų, atsiranda neatitikimų Vilniaus senamiestio kontekstui.

Energinis efektyvumas paveldo pastatuose

Energinio efektyvumo užtikrinimas Vilniaus senamiestyje tampa vis svarbesnis, atsižvelgiant į besikeičiančius tvarumo tikslus ir reikalavimus. Vilniaus miesto 2021–2030 m. bendrasis planas numato, kad ateinančiais metais elektros energijos poreikis padidės 1,7 MW. Todėl yra planuojama plėsti saulės elektrinių, prijungtų prie energetikos tinklų operatoriaus ESO, naudojimą. Tačiau paveldosaugos apribojimai sukelia papildomų iššūkių šių sprendimų įgyvendinimui. Saulės baterijų įrengimas ribojamas dėl galimos vizualinės taršos, o šilumos siurbliai, kurių diegimui reikia didelių elektros tinklų atnaujinimų, išlieka sudėtinga ir brangi alternatyva.

Senamiestio paveldo pastatų langai toliau daro didelę įtaką energijos efektyvumui. Iki 2027 metų planuojama parengti išsamias gaires, kaip pagerinti energijos vartojimo efektyvumą, išlaikant pastatų architektūrinį vientisumą. Bus atliekami tyrimai dėl langų izoliavimo, energiją taupančių medžiagų naudojimo ir naujoviškų atsinaujinančių energijos šaltinių sprendimų, kurie atitiktų Vilniaus senamiestio išskirtinę vertę ir unikalų paveldosaugos statusą.

Klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo veiklos

2022 m. Vilniaus savivaldybė įkūrė viešąją įstaigą „Neutralus klimatui Vilnius“. Ši organizacija koordinuoja pastangas pasiekti Vilniaus klimato neutralumo iki 2030 m. tikslą, atsižvelgiant į Europos Komisijos „100 klimatui neutralių ir išmaniųjų miestų“ misiją. Po Misijos sutarčių pasirašymo Vilnius gaus „Misijos ženklą“, kuris suteiks

galimybę naudotis papildomomis Europos Sąjungos lėšomis, Europos investicijų banko paskolomis ir privačiomis investicijomis. Šios lėšos bus skirtos projektams, orientuotiems į klimato neutralumo pasiekimą, ypač atsižvelgiant į miesto energijos vartojimo, transporto sistemų ir žaliųjų infrastruktūrų pertvarkymą.

2023 m. Vilniaus m. sav. laimėjo konkursą ir 2025 m. Vilniaus miestui bus suteiktas Europos žaliosios sostinės statusas (angl. *Green Capital*). Tai miestui suteikia tarptautinius išipareigojimus ir turės įtakos integruotos klimato strategijos kūrimui, įskaitant ir Vilniaus senamiesčio teritoriją. 2024 m. rengiami konkrečių veiksmų ir investicijų planai šiam tikslui pasiekti. Didžiausias dėmesys numatytas skirti energetikos ir transporto sritims.

2024 m. nacionalinio projekto „ClimAdapt-LT“, inicijuoto Aplinkos ministerijos, metu parengtas Vilniaus m. sav. [prisitaikymo prie klimato kaitos planas ir rekomendacijos ekstremaliųjų situacijų valdymo planui](https://klimatokaita.lt/prisitaikymas-prie-pokyciu/projektas-climadapt-lt) (<https://klimatokaita.lt/prisitaikymas-prie-pokyciu/projektas-climadapt-lt>).

Šis dokumentas yra reikšmingas žingsnis siekiant spręsti klimato kaitos keliamas rizikas ne tik visam miestui, bet ir Vilniaus senamiesčio kultūros paveldui. Plane pateikiamos strategijos, skirtos pritaikyti miesto infrastruktūrą, žaliąsias erdves, sveikatos apsaugos sistemas ir paveldo vietas besikeičiantiems klimato sąlygoms. Nors tai yra pažangus sprendimas, Vilniaus senamiesčio kultūros paveldas vis dar nėra formaliai laikomas esančiu tiesioginėje grėsmėje dėl klimato kaitos poveikio.

Pagrindiniai įtampos taškai, siekiant apsaugoti Vilniaus senamiestį klimato kaitos akivaizdoje, yra šie:

1. perteklinio grįsto ploto, kuris istoriškai buvęs, mažinamas atveriant daugiau natūralaus grunto želdiniams ir lietaus vandens įgeriamumui, bei dangų ploto klausimas atkuriant istorinius kompleksus (pvz., numatomas erdvės priešais Radvilų rūmų kompleksą, Vilniaus g. 24, pavertimas grįsta plyne „nes istoriškai taip buvo“ ir ten dabar augančių medžių juostos išskirtimas);

2. brandžių medžių šalinimas, nes jie savo šaknimis ardo, spaudžia kultūros paveldo objekto pamatus (pvz., Basanavičiaus g. 14 atvejo arboristinė ir konstrukcinė analizė parodė, kad medžiai ant terasos ne be priežasties spaudžia vertingos tvoros korpusą, bet todėl, kad buvo apribota jų augavietė terasos viduryje kadaise išbetonavus grindinius be jokio projekto, taip pat dėl netvarkingo lietaus vandens nuvedimo);

3. žali stogai Vilniaus senamiesčio panoramose, kurių nebuvo, todėl ir yra neleidžiami, nors tai ir siejasi su tikimybe, kad Vilniaus senamiesčiui gresia tapti didele karščio sala su augančiomis vėsinimo energinėmis sąnaudomis ir nepatogiu mikroklimatu;

4. želdiniai (krūmeliai, žolynėliai, lietaus sodeliai, išskyrus veją), įrengiami visur, kur tik tam yra vietos, kad būtų žalinamas ir vėsinamas Vilniaus senamiesčio mikroklimatas ir leidžiama įgerti daugiau lietaus vandens (kai, tuo tarpu, po žeme – kultūros paveldo vertybės).

4.2.5. Finansavimas

Vilniaus senamiesčio kultūros paveldo išsaugojimui nuolat skiriamos tikslinės lėšos iš valstybės ir Vilniaus m. sav. biudžetų, tačiau išlieka finansinės paramos paskirstymo ir jos dydžio pakankamumo iššūkiai.

Valstybės dotacija Vilniaus senamiesčio atgaivinimo programai (fasadams, gatvėms, aikštėms tvarkyti) 1998–2002 m. buvo 15,64 mln. eurų. Vilniaus m. sav. dotacija tai pačiai programai 1998–2006 m. buvo 19,14 mln. eurų. Nuo 2000 m. Vilniaus m. sav. skiria dalinį finansavimą (paramą) tvarkybos darbams (anksčiau Vilniaus senamiesčio atgaivinimo programos dalies „Bendruomenės ugdymas“, o nuo 2024 m. Vilniaus paveldotvarkos programos mastu). 2015–2023 m. tikslinei pastatų savininkų paramos „Bendruomenės ugdymo“ programai skirta 5,36 mln. eurų.

2023 m. pabaigoje Vilniaus m. sav. patvirtino Vilniaus paveldotvarkos programą, kurioje 2024 m. gyventojams numatyta skirti apie 2 mln. eurų finansinę paramą istorinių pastatų fasadų, balkonų, medinės architektūros tvarkymui.

Dalinė finansinė parama kultūros paveldo objektų tvarkybai skiriama ir iš valstybinių programų, kurias administruoja Departamentas ir įgyvendina Kultūros infrastruktūros centras:

- 2018–2022 m. iš Nekilnojamojo kultūros paveldo vertybių tvarkybos darbų (paveldotvarkos) finansavimo programos skirta 2,26 mln. eurų priežiūros ir konservavimo darbams; 2023 m. valstybė skyrė 414 870 eurų, 2024 m. – 604 230 eurų, 2025 m. – 1 015 630 eurų kultūros paveldo objektų priežiūrai ir konservavimui;

- 2018–2022 m. iš Privačios nuosavybės – prienamų visuomenei lankyti valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkomųjų paveldosaugos darbų kompensavimo programos skirta 1,06 mln. eurų savininkams, kurie vykdė valstybės saugomų kultūros paveldo objektų, prienamų visuomenei, konservavimo darbus. 2023 m. – 868 253 eurų valstybės paramą, o kompensacijų sumos už 2024 m. bus patvirtintos 2025 m. pradžioje.

Finansavimas kultūros paveldo objektų tvarkybai Vilniaus senamiestyje išlieka ribotas, nepaisant nuolatinės dalinės Vilniaus m. sav. ir valstybės finansinės paramos, nes Vilniaus senamiesčio teritorija yra didelė ir joje ypač gausu kultūros paveldo objektų. Trūksta alternatyvių finansavimo modelių kultūros paveldo apsaugai (pvz., mokestinių lengvatų taikymo, paramos fondų steigimo pasitelkiant privačių ir viešų partnerysčių modelius).

4.2.6. Visuomenės dalyvavimas ir bendruomenės įsitraukimas į paveldo sklaidą

Vilniaus senamiesčio sklaida ir puoselėjimas glaudžiai susiję su aktyviu vietos bendruomenių įsitraukimu, kuris yra gyvybiškai svarbus siekiant išlaikyti kultūrinės ir istorinės apsaugos pastangas. Vietos gyventojai, amatininkai ir bendruomeninės grupės atlieka esminį vaidmenį puoselėjant ir pristatant Vilniaus senamiesčio unikalumą, užtikrinant, kad jis išliktų gyvas ir klestintis paveldo objektas.

Švietimo / interpretavimo iniciatyvos

Nuo 2020 m. Lietuva suderino švietimo ir kultūros politiką su Jungtinių Tautų (JT) darnaus vystymosi tikslais, be kitų, atnaujino pradinio, pagrindinio ir vidurinio mokymo programas, orientuodamasi į moksleivių kompetencijų ugdymą, grįstą prieinamumo, įtraukties, bendradarbiavimo ir atvirumo principais, įtraukdama bendras UNESCO Pasaulio paveldo aktualijas. Nuo 2018 m. Kultūros ministerijos ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos nuosekliai finansuojama programa „Kultūros pasas“ stiprina neformalųjį moksleivių kultūrinį švietimą.

Akademinės bendruomenės indėlis taip pat reikšmingas: čia rengiami įvairių profesijų specialistai (archeologai, architektai-restauratoriai, paveldosaugininkai, menotyrininkai, istorikai, chemikai, fizikai ir kt.). Vilniaus senamiesčio IVV pažinimui labai naudinga vis dažniau pasitaikanti tarpdiscipliniškumo prieiga. Jų atliekami fundamentiniai ir taikomieji tyrimai suteikia naujų žinių, pasiūlo naujų Vilniaus senamiesčio interpretacijų, kurios, transformuotos į meno, kultūros lauką, tampa naujomis gyventojus traukiančiomis edukacijomis.

Fiksuojama, kad „Kultūros paso“ programoje, leidžiančioje visiems Lietuvos moksleiviams valstybės lėšomis lankytis įvairiuose kultūros ir meno renginiuose, bei dalyvauti pažintinėse ir edukacinėse veiklose, įprastai apie 80 proc. visų siūlomų veiklų vyksta Vilniaus mieste ir didžioji jų dalis yra susijusi su Vilniaus senamiesčio IVV, tačiau beveik visose jose nėra oficialiai nurodyta, kad tai IVV ar UNESCO Pasaulio paveldo tema.

Akademinė bendruomenė atlieka svarbų vaidmenį suvokiant Vilniaus senamiesčio IVV, tačiau formalusis būsimųjų architektų ugdymas nepakankamai akcentuoja kultūros paveldą. Daugiakultūriškumo reprezentacija Vilniaus kultūros srityje yra pavienė, trūksta diskusijų apie miesto kultūrą. Vietos gyventojai, nors ir būdami aktyvūs, susiduria su sunkumais prisidėdami prie Vilniaus senamiesčio apsaugos dėl nepakankamos informacijos. Didėjant vieningo informavimo ir komunikavimo apie Vilniaus senamiestį poreikiui, atsiranda koordinacinio centro, tokio kaip VSAA, lyderystės poreikis. Koordinacinis centras vadovautų ir jungtų bendruomenes, institucijas ir specialistus, formuotų informavimo, komunikavimo apie Vilniaus senamiestį politiką ir vykdytų stebėseną, siekiant veiksmingo išsaugojimo ir populiarinimo.

Sąmoningumo didinimas ir įtrauktis

Vilniaus 700 metų jubiliejus 2023 m. ir tam skirtas tikslinis finansavimas paskatino įvairius edukacinius renginius, įskaitant parodas, paskaitas, gastronominius pristatymus, patyrimines ekskursijas, tarp jų ir pritaikytas žmonėms su negalia. Prie gilesnio Vilniaus senamiesčio pažinimo daug prisideda Vilniaus m. sav. įsteigtos stipendijos mokslininkams, tyrinėjantiems Vilnių, platforma „Neregėtas Vilnius“, VSAA ir VšĮ „Go Vilnius“ veikla. Žinių apie Vilniaus senamiestį pateikimo temų ir formų įvairovė suaktyvino miesto gyventojus – domėtis miesto istorija ir kultūra pamažu tampa įprasta laisvalaikio veikla. Be to, rengiant įvairius žinių, susijusių su išskirtine visuotine verte, pristatymus, ėmė bendradarbiauti mokslo, atminties ir kultūros institucijos. Visa tai atskleidžia didelį švietimo ir sąmoningumo didinimo potencialą – yra daug organizacijų, privačių asmenų, galinčių pasiūlyti įvairių temų ir formų edukacinių veiklų, jų vykdymą įvairiomis kalbomis bei pritaikytų įvairioms auditorijoms: šeimoms, moksleiviams, senjorams, žmonėms su negalia, socialiai remtiniams vaikams, pastatų savininkams ir naudotojams, bendruomenėms, mokytojams, muziejininkams, gidams, turistams.

VšĮ „Go Vilnius“ jau sėkmingai išbandė turizmo sektoriuje savanorių pagalbą – tai reikia paversti nuolatine praktika, įsteigiant Vilniaus senamiesčio ambasadoriaus vardo nominaciją. Galima pasinaudoti esamu švietėjų potencialu, pakviečiant juos išsamiau pristatyti Vilniaus senamiesčio specifiką ir reikšmingumą. Taip pat ir bendruomenės, suinteresuoti gyventojai bando aktyviai prisidėti prie Vilniaus senamiesčio apsaugos ir reprezentacijos.

Nevykdoma šviečiamosios veiklos apie Vilniaus senamiestį stebėseną. Nekontroliuojama neformaliojo švietimo veiklų kokybė, dažnai organizacijos, NVO, privatūs asmenys (edukatoriai), net jeigu komunikuoja apie Vilniaus senamiesčio IVV, nesieja jų su UNESCO kontekstu.

Lengvai suprantama, šiuolaikine grafine kalba pateikti, aktyviai platinti informaciją apie Vilniaus senamiestį, kad būtų didinamos gyventojų galimybės dalyvauti valdant ir priimant sprendimus. Dar didesnę poveikį turėtų periodiškai rengiamos viešinimo kampanijos, kurias galėtų organizuoti puikiai veikianti VšĮ „Go Vilnius“ agentūra.

Pagausėjus šviečiamosioms veikloms apie Vilniaus senamiestį, aktualus tampa koordinacinio centro klausimas (toks galėtų būti VSAA) – šiuo metu įvairios informacijos per daug ir gyventojams reikia asistento, kuris nukreiptų, konsultuotų, parodytų. Tai – švietimo politiką apie Vilniaus senamiesčio išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimą ir puoselėjimą formuojanti institucija, per ją megztsi bendruomenių, institucijų, specialistų ryšiai. Institucija su stebėsenos pagalba indikuotų trūkumus, sėkmes ir atitinkamai koreguotų strategines priemones švietimo, sąmoningumo didinimo ir įtraukties veikloms.

Vilniaus senamiesčio ambasadoriaus vardo nominacija padėtų įtraukti į Vilniaus senamiesčio priežiūrą (kartu augintų sąmoningumą) gyventojus savanorius, kuriems rūpi ši vietovė ir kurie nori gausinti žinias apie ją, dalintis jomis su kitais; kurie veikia kaip žinių nešėjai mažiau žinantiems vietos gyventojams, turistams ir kaip Vilniaus senamiesčio priežiūros valdytojo / komisijos konsultantai.

4.3. SSGG ANALIZĖ

SSGG analizė yra grindžiama sprendimais, priimtais Valstybinės kultūros paveldo komisijos – patariamąsios institucijos, teikiančios rekomendacijas dėl kultūros paveldo apsaugos Lietuvos Respublikos Seimui, Vyriausybei ir Prezidentui. Be to, analizėje atsižvelgiama į Departamento bei Rezervo direkcijos stebėsenos ataskaitas. Ši išsami analizė papildyta kitais svarbiais dokumentais ir ekspertų nuomonėmis.

Teikdama aiškų stiprybių ir silpnybių, taip pat galimybių ir grėsmių supratimą, SSGG analizė tampa svarbiu įrankiu priimant pagrįstus sprendimus. Ji padeda nustatyti paveldo apsaugos prioritetus ir pritaikymo strategijas, skirtas atsirandantiems iššūkiams spręsti.

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
<p>1. Išsamus teisinis paveldo apsaugos pagrindas: Gerai išvystytas nacionalinis ir savivaldybės lygmens teisinis reguliavimas, suteikiantis tvirtą pagrindą paveldo apsaugai ir tvarkymui.</p>	<p>1. Fragmentuota valdymo sistema ir koordinavimo spragos: Trūksta koordinacijos tarp nacionalinių ir vietos institucijų paveldo būklės stebėsenos, tyrimų ir kitose srityje.</p>
<p>2. Restauravimo ir konservavimo darbai: Nuolatinės iniciatyvos, skirtos Vilniaus senamiesčio kultūros paveldo objektų ir viešųjų erdvių išsaugojimui.</p>	<p>2. Nepakankama vietovės būklės stebėsenos ataskaitų kokybė: Stebėsenos sistema yra suskaidyta ir nepilnai vertina paveldo objektų ir vietų techninę būklę.</p>
<p>3. Tarptautinės bendruomenės pripažinimas: UNESCO pasaulio paveldo statusas ir UNESCO literatūros miesto titulas.</p>	<p>3. Ribotas finansavimas kultūros paveldo išsaugojimui: Nepakankama finansinė parama smulkiems priežiūros darbams ir sudėtingi paraiškų teikimo procesai savininkams.</p>
<p>4. Įvairiapusiškas kultūrinis ir religinis paveldas: Senamiestyje gausu įvairių kultūrinių ir religinės paskirties pastatų.</p>	<p>4. Didelės priežiūros ir pritaikymo išlaidos: Investicijų ir finansinių priemonių trūkumas riboja paveldo pastatų pritaikymo galimybes, stabdydamas jų ekonominį gyvybingumą ir didinant pastatų apleidimo riziką.</p>
<p>5. Didelis kultūrinio turizmo potencialas: architektūrinis turtingumas ir autentiškumas, kultūriniai renginiai ir edukacinės programos daro Vilniaus senamiestį svarbia kultūrinio turizmo vieta, pritraukiančia įvairaus tipo lankytojus.</p>	<p>5. Nepakankamas prieinamumas: Nepakankamas kultūros paveldo objektų ir vietų fizinis ir turinio prieinamumas žmonėms su negalia.</p>
<p>6. Inovatyvus technologijų naudojimas teritorijų planavimo procese: 3D miesto modelio naudojimas.</p>	<p>6. Vizualinė tarša: Techninių įrenginių, ženklavimo ir urbanistinės plėtros sprendimai apsaugos zonoje silpnina vizualinį Vilniaus senamiesčio integralumą.</p>
GALIMYBĖS	GRĖSMĖS
<p>1. Teisinio reglamentavimo tobulinimas: Tarptautinių paveldo apsaugos nuostatų integracija ir teritorijų planavimo dokumentų atnaujinimas.</p>	<p>1. Vientisumo ir integralumo praradimas: Aukštybinių pastatų ir šiuolaikinių urbanistinės plėtros projektų įgyvendinimas apsaugos zonoje didina riziką prarasti Vilniaus senamiesčio vientisumą ir integralumą.</p>
<p>2. Tvaraus turizmo plėtra: Didėjantis dėmesys tvariam turizmo planavimui ir darnios infrastruktūros plėtrai.</p>	<p>2. Klimato kaitos poveikis: Nėra išsamios strategijos, kaip įveikti galimą klimato kaitos poveikį kultūros paveldui Vilniaus senamiestyje.</p>
<p>3. Technologijų pažanga: GIS pagrindu veikiančių stebėsenos priemonių diegimas ir interaktyvių miesto modelių kūrimas paveldo išsaugojimui.</p>	<p>3. Gentrifikacija ir segregacija: Kylančios būsto kainos ir nepakankamas įperkamo būsto skaičius senamiestyje.</p>
<p>4. Kultūrinių ir edukacinių programų skatinimas: Iniciatyvos, tokios kaip Kultūros pasas</p>	<p>4. Ekonominis spaudimas: Didelės kultūros paveldo pastatų priežiūros ir pritaikymo sąnaudos lemia jų</p>

ir UNESCO literatūros miesto titulas, didina visuomenės informuotumą ir įsitraukimą.	nepakankamą naudojimą ir galimą apleidimą.
5. Alternatyvių finansavimo modelių kūrimas: Galimybė kurti naujus finansavimo mechanizmus, tokius kaip mokesčių lengvatos ir viešojo bei privataus sektoriaus partnerystės.	5. Kultūros vertybių nepakankamas naudojimas: Keli istoriškai reikšmingi Vilniaus senamiesčio centrinės dalies objektai nėra tinkamai panaudojami, ribojant jų indėlį į miesto kultūrinį gyvybingumą ir lankytojų patirtį.
6. Materialiojo ir nematerialiojo kultūros paveldo integracija: Galimybė geriau dokumentuoti ir išsaugoti nematerialųjį kultūros paveldą, tokį kaip tradiciniai amatai ir kultūrinės praktikos.	6. Kintanti socialinė dinamika: Dėl gyventojų skaičiaus augimo, kurį skatina migracija, gali silpnėti socialinė sąranga ir trūkti ryšio su vietos paveldu.

4.4. ĮTAKĄ DARANTYS VEIKSNIAI

Veiksnių atrankos analizė atlikta remiantis standartiniu veiksnių, darančių įtaką UNESCO Pasaulio paveldo vertybių IVV, sąrašu, kurį 2008 m. sudarė ir patvirtino Pasaulio paveldo komitetas²³.

Šiame skyriuje kiekvienas veiksnys yra siejamas su SSGG analizės rezultatais ir papildomas priemonėmis iš Veiksmų plano bei veiksmu, kurį būtina atlikti. Tokiu būdu sudaromos prielaidos strategiškai reaguoti į nustatytus iššūkius bei kuriamas pagrindas darnaus kultūros paveldo valdymo struktūrai.

Veiksnys	Nuoroda į SSGG	Priemonės iš Veiksmų plano	Veiksmas
1. Valdymo ir instituciniai veiksniai	Silpnybė 1: Fragmentuota valdymo sistema	Priemonės: 1.1, 1.2, 1.3, 2.21, 2.22, 2.23, 4.18	Sudaryti Priežiūros grupę, kuri palengvintų komunikaciją tarp nacionalinių ir savivaldybės institucijų.
2. Valdymo ir instituciniai veiksniai	Silpnybė 2: Nepakankama vietovės būklės stebėsenos ataskaitų kokybė	Priemonės: 2.1, 2.2, 2.3, 2.7, 2.13, 2.20	Įdiegti centralizuotą skaitmeninę vietovės būklės stebėsenos platformą, kurioje būtų realiu laiku teikiama informacija apie paveldo būklę.
3. Ekonominė plėtra	3 Silpnybė: Ribotas finansavimas kultūros paveldo išsaugojimui: 5 Galimybė: Alternatyvių finansavimo modelių kūrimas	Priemonės: 3.1, 3.2, 3.3, 3.7	Įsteigti Paveldo apsaugos fondą, skirtą tvarkybos projektams paremti, ypatingą dėmesį skiriant privačių savininkų bei smulkių verslų, veikiančių paveldo pastatuose, iniciatyvoms.
4. Finansiniai ištekliai	Silpnybė 4: Ekonominiai sunkumai Grėsmė 4: Ekonominis spaudimas	Priemonės: 2.11, 2.12, 3.5, 3.12, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4	Teikti mokesčių lengvatas arba dotacijas verslams, pritaikantiems paveldo pastatus šiuolaikinėms reikmėms, kartu išsaugant jų kultūrinę ir istorinę vertę.
5. Valdymo ir instituciniai veiksniai	Silpnybė 4: Ekonominiai sunkumai	Priemonės: 4.2, 4.3, 4.4	Įgyvendinti viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės (PPP)

²³ Prieiga: <https://whc.unesco.org/en/factors/>.

	Grėsmė 4: Ekonominis spaudimas		iniciatyvas, siekiant bendro finansavimo paveldo pastatų pritaikymo projektams.
6. Socialiniai / kultūriniai paveldo naudojimo veiksniai	Grėsmė 3: Gentrifikacija ir segregacija	Priemonės: 3.2, 3.8	Parengti mišrios paskirties būsto plėtros strategijas Vilniaus senamiestyje, siekiant užtikrinti įvairialypę gyventojų sudėtį ir išsaugoti socialinio audinio vientisumą.
7. Prieinamumas	Silpnybė 5: Nepakankamas prieinamumas	Priemonės: 4.3, 4.13, 4.14	Gerinti Vilniaus senamiesčio kultūros paveldo objektų fizinių ir turinio prieinamumą, siekiant užtikrinti visapusišką vietos gyventojų ir lankytojų patirtį, kartu išlaikant paveldo objektų architektūrinį vientisumą bei autentiškumą.
8. Vizualinis vientisumas	Silpnybė 6: Vizualinė tarša	Priemonės: 2.18, 4.7, 4.15	Parengti išsamias vizualinės taršos valdymo gaires ir kontrolės mechanizmus, nustatant aiškius ženklavimo apribojimus bei reglamentavimo priemones, susijusias su aukštybinių pastatų vystymu apsaugos zonoje.
9. Plėtros spaudimas	Grėsmė 1: Vientisumo ir integralumo praradimas	Priemonės: 1.3, 1.4, 2.15, 2.17, 3.9, 4.8, 4.11, 4.12	Įdiegti teritorijų planavimo reglamentus, reguliuojančius pastatų aukštį ir tankį apsaugos zonose, siekiant išsaugoti Vilniaus senamiesčio vientisumą ir integralumą.
10. Klimato kaita ir ekstremalūs orų įvykiai	Grėsmė 2: Klimato kaitos poveikis	Priemonės: 1.5, 2.4, 2.5, 2.6, 4.1, 4.6, 4.9, 4.10	Įgyvendinti klimato kaitos poveikio mažinimo strategijas, tokias kaip pažangios drenažo sistemos ir žaliosios infrastruktūros sprendimai, siekiant apsaugoti kultūros paveldo objektus nuo klimato kaitos keliamų grėsmių.
11. Socialiniai / kultūriniai paveldo naudojimo veiksniai	Grėsmė 6: Kintanti socialinė dinamika Galimybė 4: Kultūrinių ir edukacinių programų skatinimas	Priemonės: 3.1, 3.3, 3.4, 4.16	Plėtoti programas, kurios skatintų aktyvų gyventojų įsitraukimą į paveldo valdymą ir jo aktualizavimą, pasitelkiant dirbtuves, edukacines iniciatyvas ir vietos istorijos projektus.
12. Materialūs ir nematerialūs paveldas	Galimybė 6: Materialiojo ir nematerialiojo paveldo integravimas	Priemonė: 3.10	Atlikti Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos nematerialaus kultūros paveldo vertybių paplitimo tyrimą ir parengiant atitinkamą žemėlapi.
13. Paveldo naudojimas	Grėsmė 5: Nepakankamas kultūros paveldo objektų naudojimas	Priemonės: 2.8, 2.10, 2.14, 3.6	Skatinti neišnaudotų istorinių objektų pritaikymą per partnerystes su kultūros organizacijomis, privačiais investuotojais ir tarptautiniais paveldo

			fondais.
14. Valdymo ir instituciniai veiksniai	Silpnybė 4: Ekonominiai sunkumai	Priemonės: 2.16, 2.19, 4.3, 4.4	Parengti ir įdiegti standartizuotas paveldo objektų priežiūros gaires nekilnojamojo kultūros paveldo objektų savininkams ir valdytojams.
15. Bendruomenės įtraukimas	Silpnybė 1: Fragmentuota valdymo sistema ir koordinavimo spragos Grėsmė 6: Kintanti socialinė dinamika	Priemonės: 2.9, 4.18	Įsteigti „Vilniaus Senamiesčio dialogo platformą“, kad gyventojai, specialistai ir suinteresuotosios šalys galėtų dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose, skatinti struktūruotas diskusijas, profesionalias prezentacijas ir reguliarius dialogus su paveldo institucijomis apie teritorijos pokyčius ir paveldo valdymą.
16. Turizmo ir lankytojų valdymas	Galimybė 2: Tvaraus turizmo plėtra Grėsmė 1: Vientisumo ir integralumo praradimas	Priemonės: 3.11, 4.2, 4.4, 4.17	Parengti tvaraus turizmo valdymo strategiją, kuri suderintų turizmo vystymą su paveldo apsaugos reikalavimais, užtikrinant minimalią poveikio riziką vietos bendruomenėms ir paveldo objektams.

V SKYRIUS

VEIKSMŲ PLANO ĮGYVENDINIMAS

5.1. VEIKSMŲ PLANO STRUKTŪRA

Veiksmų plane akcentuojama svarba kurti atsparią ir saugią miesto aplinką, o tai yra svarbus aspektas tiek nacionalinio, tiek regioninio planavimo kontekste. Urbanistinio paveldo išsaugojimas svarbus siekiant išlaikyti nacionalinę tapatybę ir kultūrinį unikalumą. Subalansuotas vystymasis atspindi strateginį siekį derinti ekonominę plėtrą su kultūrinės ir istorinės svarbos objektų išsaugojimu. Bendruomenių įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus svarbus pilietinės visuomenės stiprinimo ir demokratiškumo aspektais. Miesto gyvybingumo puoselėjimas ne tik prisideda prie geresnės gyvenimo kokybės, bet ir skatina ekonominį, socialinį ir kultūrinį vietos vystymąsi.

Veiksmų planą sudaro keturi sluoksniai, nusakantys Vilniaus senamiesčio valdymo viziją UNESCO Pasaulio paveldo aspektu konkrečiam laikotarpiui:

Atsparumas, kuriuo siekiama stiprinti Vilniaus senamiesčio imunitetą nelaimėms, integruojant ekologinės pusiausvyros ir tvarumo principus, norint užtikrinti, kad Vilniaus senamiestis galėtų efektyviai atlaikyti ir prisitaikyti prie įvairių išorinių iššūkių.

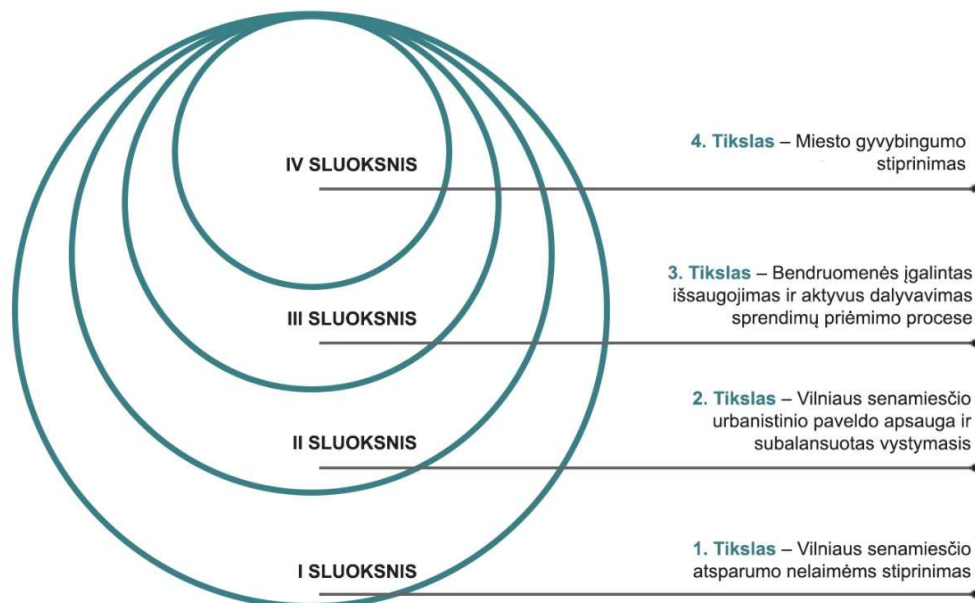
Apsauga ir subalansuotas vystymas, kuriuo siekiama užtikrinti, kad Vilniaus senamiesčio apsauga ir vystymasis būtų vykdomi darniai, skatinant tvarų ir atsakingą naudojimąsi vietovės resursais.

Bendruomenės. Siekiama skatinti bendruomenės dalyvavimą valdant ir išsaugant Vilniaus senamiestį, užtikrinti, kad bendruomenė būtų aktyvus paveldo išsaugojimo partneris.

Gyvybingumas. Stengiamasi stiprinti Vilniaus senamiesčio urbanistinį gyvybingumą, skatinant kultūrinę veiklą, ekonominę augimą ir socialinę įtrauktį, siekiant, kad Vilniaus senamiestis būtų dinamiška, gyva ir patraukli vieta vietos gyventojams ir lankytojams.

Remiantis šia sluoksnių hierarchija, Veiksmų plano struktūra atspindi tvaraus vystymo prioritetus bei jų tarpusavio priklausomybę: išsaugoti urbanistinę, gamtinę ir kultūrinę aplinką, skatinti darnų urbanistinį vystymą, užtikrinti bendruomenės dalyvavimą paveldo išsaugojime ir skatinti miesto gyvybingumą.

Tikslai ir uždaviniai suformuluoti remiantis 2011 m. UNESCO rekomendacija dėl Istorinio urbanistinio kraštovaizdžio (HUL), 2015 m. UNESCO Tvaraus vystymosi perspektyvos integravimo į Pasaulio paveldo konvencijos procesus politikos nuostatomis, Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslais ir Stokholmo universiteto Atsparumo centro parengtu Tvaraus vystymosi modeliu „*Wedding cake*“. Šie pagrindiniai dokumentai užtikrina, kad Veiksmų planas atitiktų tarptautines gerąsias paveldo išsaugojimo ir tvaraus miestų vystymo praktikas.

HUL taikymas Veiksmų plane

Istorinio urbanistinio kraštovaizdžio (angl. *Historic Urban Landscape*) požiūris yra svarbus šio Veiksmų plano pagrindas. HUL nėra tik gairių rinkinys, bet ir praktinis įrankis spręsti sudėtingus iššūkius, susijusius su Vilniaus senamiesčio, kaip gyvo istorinio miesto, valdymu ir vystymu. Integruodamas gamtinius, kultūrinius ir socialinius aspektus, HUL užtikrina, kad paveldo valdymas atitiktų vietos bendruomenės poreikius ir miesto augimą.

Šis Veiksmų planas neapsiriboja teorinėmis nuorodomis į Pasaulio paveldo konvencijos darniojo vystymosi perspektyvą, bet integruoja jos principus į konkrečius veiksmus. Kiekviena priemonė yra glaudžiai susieta su tam tikrais Darna vystymosi tikslais (DVT), siekiant pabrėžti paveldo apsaugos indėlį į platesnių darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimą.

Konkrečios HUL nuostatų įgyvendinimo priemonės Veiksmų plane:

1. **Paveldo atsparumo stiprinimas:** 3D modelių kūrimas ir klimato kaitos adaptacijos plano parengimas prisideda prie kultūros paveldo išsaugojimo, padedant jam prisitaikyti prie kintančių aplinkos sąlygų. Šie veiksmai tiesiogiai siejami su darnaus kultūros paveldo valdymo tikslais (DVT 11) ir rizikos valdymo tobulinimu.
2. **Socialinės ir kultūrinės įtraukties skatinimas:** Bendruomenės įtraukimo iniciatyvos ir švietimo programos didina gyventojų bei suinteresuotųjų šalių pasididžiavimą savo paveldu ir skatina atsakomybės jausmą. Tai prisideda prie kokybiško švietimo (DVT 4), stiprina bendruomenių atsparumą ir jų bendradarbiavimą (DVT 11) bei įtraukties ir lygybės užtikrinimą (DVT 10). Šios priemonės (ypač 2.11, 3.2, 3.8 ir 4.3) taip pat siejamos su 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, įtvirtintu horizontaliuoju principu „lygios galimybės visiems“.
3. **Aplinkos tvarumo rėmimas:** Želdynų plėtros gairių įgyvendinimas ir klimato kaitos valdymo priemonių integravimas susieja paveldo apsaugą su aplinkos tvarumo tikslais, taip remiant klimato kaitos švelninimo veiksmus (DVT 13) ir sausumos ekosistemų išsaugojimą (DVT 15).
4. **Ekonomikos augimo skatinimas:** Skatinant tvarų turizmo valdymą, tradicinius amatus siekiama suderinti ekonominį augimą su paveldo apsauga, parodydant, kaip kultūros paveldas gali tapti ekonominiu ištekliu. Šios priemonės prisideda prie kokybiškų darbo vietų kūrimo ir tvaraus ekonomikos augimo (DVT 8) bei stiprina darnią bendruomenių plėtrą (DVT 11).

Sąsajos su darniu vystymusi

Kiekviena Veiksmų plano priemonė siekia daugiatis poveikio, pabrėžiant paveldo apsaugos ir darnaus vystymosi tarpusavio sąsajas. Pavyzdžiui, Vilniaus senamiesčio želdynų plėtros gairių parengimas prisideda prie aplinkos kokybės gerinimo, klimato kaitos poveikio mažinimo ir miesto vizualinio integralumo stiprinimo, taip sujungiant aplinkos ir kultūros tvarumo aspektus.

HUL metodas suteikia dinamišką ir integruotą prieigą, suderinančią paveldo valdymą su darnaus vystymosi principais. Šis metodas ne tik saugo ir stiprina Vilniaus senamiesčio kultūrinę vertę, bet ir užtikrina, kad paveldo apsauga reikšmingai prisidėtų prie bendrą darnaus miesto vystymosi tikslų įgyvendinimo.

5.2. ĮGYVENDINIMAS, STEBĖSENA IR PERŽIŪROS PROCESAS

Veiksmų plano įgyvendinimas vykdomas remiantis struktūrizuotu procesu, kuriame atsakomybė už kiekvieno veiksmo įgyvendinimą priskiriama konkrečioms institucijoms, nustatant aiškius įgyvendinimo laikotarpius ir numatomus rezultatus. Veiksmų įgyvendinimo finansavimas užtikrinamas pasitelkiant valstybės ir savivaldybių biudžetus bei kitus nacionalinius ir tarptautinius finansavimo šaltinius.

Veiksmų plano įgyvendinime aktyviai dalyvauja Kultūros ir Aplinkos ministerijos, kitos valstybinės institucijos, agentūros, valstybinės įmonės bei savivaldybės ir jų pavaldžios įstaigos. Be to, skatinamas ir kitų juridinių bei fizinių asmenų įsitraukimas, siekiant užtikrinti efektyvų ir visapusišką Vilniaus senamiesčio paveldo valdymą.

Veiksmų planas yra **peržiūrimas kasmet nuo 2026 m.** VSAA, kaip operatyvinis valdymo padalinys ir Vietos valdytojas (angl. *Site Manager*) (žr. 6.3 skyrių), kasmet iki kovo 15 d. teikia ataskaitą apie plano tikslų ir priemonių įgyvendinimą Priežiūros grupei (žr. 6.1 skyrių). Ši ataskaita aptariama pirmojo komiteto posėdžio metu, kuriame vertinamas įgyvendinimo progresas ir priimami sprendimai dėl galimų plano koregavimų. Siekiant užtikrinti, kad Veiksmų planas išliktų dinamiškas ir prisitaikantis prie kintančių sąlygų, jis **atnaujinamas kas penkerius metus**, įtraukiant naujai iškilusius iššūkius bei VSAA Patariamąsios tarybos (žr. 6.2 skyrių) ir Priežiūros grupės pasiūlymus. Ataskaitos skelbiamos Vilniaus m. sav., Kultūros ministerijos ir VSAA interneto svetainėse.

VSAA Patariamąsios tarybos pirmininkas, kuris taip pat yra ir Priežiūros grupei narys, užtikrina, kad Patariamąsios tarybos profesionalios rekomendacijos ir ekspertų patarimai būtų tinkamai perduodami ir aptariami Priežiūros grupės strateginiuose posėdžiuose bei būtų atsižvelgiama į juos priimant sprendimus.

Vietos valdytojas (žr. 6.3 skyrių), kuris kartu yra ir VSAA direktorius bei Priežiūros grupės ir Patariamąsios tarybos narys, užtikrina sklandų operatyvinio ir strateginio valdymo lygmenų ryšį. Vietos valdytojas taip pat rūpinasi, kad Patariamąsios tarybos rekomendacijos būtų integruotos į kasdienę VSAA veiklą ir informuoja Priežiūros grupę apie Veiksmų plano įgyvendinimo eigą bei kylančius iššūkius.

Ši valdymo struktūra užtikrina sklandžią informacijos sklaidą ir bendradarbiavimą tarp Patariamąsios tarybos, Priežiūros grupės ir VSAA, siekiant, kad visi sprendimai būtų pagrįsti ekspertų įžvalgomis ir rekomendacijomis. Remdamasis kasmetinėmis VSAA parengtomis ataskaitomis, Priežiūros grupė peržiūri neįgyvendintus tikslus ir užduotis, vertina įgyvendintų priemonių veiksmingumą bei Veiksmų plano poveikį Vilniaus senamiesčio IVV. Stebėsenos metu taip pat peržiūrimi finansavimo mechanizmai. Jei stebėsenos rezultatai rodo, kad tikslai nebuvo pasiekti ar priemonės buvo įgyvendintos nepakankamai arba neatitiko savo paskirties, nustatomos to priežastys, o Patariamoji taryba kartu su VSAA pateikia naujų priemonių ir pasiūlymų.

Siekiant užtikrinti skaidrų ir įtraukiantį Veiksmų plano įgyvendinimą, įsteigiama „Vilniaus senamiesčio dialogo platforma“ (4.18 priemonė). Ši platforma suteikia galimybę gyventojams, specialistams ir suinteresuotosioms šalims aktyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procese, įsitraukti į struktūrizuotas diskusijas ir teikti atsiliepimus dėl paveldo valdymo klausimų. Bendruomenės atstovai taip pat yra Priežiūros grupės dalis. Be to, platforma tarnauja kaip informacijos kanalas apie Veiksmų plano įgyvendinimo eigą, skatina atvirą komunikaciją tarp paveldo valdymo institucijų ir bendruomenės.

5.3. VEIKSMŲ PLANO VEIKSMAI IR JŲ ĮGYVENDINIMAS

5.3.1. I sluoksnis: atsparumas

1. Tikslas – Vilniaus senamiesčio atsparumo nelaimėms stiprinimas, integruojant ekologinės pusiausvyros ir tvarumo principus

Uždaviniai:

- Gamtos ir žmogaus sukeltų rizikų identifikavimas ir kompleksinės stebėsenos vykdymas Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonoje;
- Gamtos ir žmogaus sukeltų nelaimių Vilniaus senamiestyje ir jo apsaugos zonoje valdymas.

Strateginis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 5 m.)

Veiksmo pavadinimas	Laukiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Finansavimas	DVT	HUL
1.1. Vilniaus m. sav. prisitaikymo prie klimato kaitos plane nustatyti prisitaikymo ir klimato poveikio mažinimo priemonės Vilniaus senamiesčio teritorijai.	Atlikta analizė ir parengtas priemonių planas (1 vnt.)	2030	Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	13 DVT (Klimato apsaugos veiksmai)	Priemonė sprendžia HUL įgyvendinimą, integruojant tvarios veiklos praktiką ir paveldo apsaugą klimato kaitos švelninimo ir pritaikymo veikslių metu.
1.2. Parengti kultūros paveldo objektų prevencinės priežiūros metodiką dėl padažnėjusio šalčio ir atodreškio ciklų bei atkūrimo po gamtos nelaimių ir kt.	Atlikta analizė ir parengta priežiūros metodika (2 vnt.)	2030	Kultūros ministerija, Aplinkos ministerija, Departamentas, Kultūros infrastruktūros centras (KIC)	Valstybės biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Sprendžia HUL įgyvendinimą, užtikrindamas kultūros paveldo objektų struktūrinį vientisumą ir atsparumą.

Aprašymas: rengiamame Vilniaus m. sav. prisitaikymo prie klimato kaitos plane įvertinti klimato kaitos keliamas rizikas ir jų pažeidžiamumą Vilniaus senamiesčio IVV vertingiems komponentams bei pasiūlyti prisitaikymo (angl. *adaptation*) ir klimato poveikio mažinimo (angl. *mitigation*) priemonės. Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos gyventojams ir lankytojams ypatingai svarbu, kad visos prisitaikymo ir klimato poveikio mažinimo priemonės saugotų kultūros paveldo vertybes ir kartu gerintų čia gyvenančių ir besilankančių žmonių sąlygas.

Aprašymas: šiame dokumente numatoma pateikti nacionaliniu lygiu priimtą metodiką, skirtą kultūros paveldo objektų prevencinei priežiūrai, išskirtinį dėmesį teikiant UNESCO Pasaulio paveldo statusą turinčioms vertybėms.

Taktinis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 3 m.)

Veiksmo pavadinimas	Laukiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Finansavimas	DVT	HUL
1.3. Organizuoti kultūros paveldo objektų apsaugos ir išsaugojimo mobilizacijos ir kitų ekstremaliųjų situacijų metu tarpinstitucinius mokymus.	Suorganizuoti mokymai (2 sesijos)	2026–2028	VSAA, Vilniaus m. sav., Kultūros ministerija, Rezervato direkcija, VšĮ „Vilniaus arkivyskupijos ekonomo tarnyba“	Vilniaus m. sav. ir valstybės biudžetų lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Stiprina HUL, skatindamas koordinuotą nelaimių valdymą ir paveldo objektų apsaugą.
Aprašymas: šia priemone siekiama tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir integruoto pasirengimo valdyti ekstremaliąsias situacijas Vilniaus senamiesčio teritorijoje. Ypatingai aktuali problema yra susijusi su nekilnojamo kultūros paveldo objektų, kurie yra UNESCO vietovėse, apsauga mobilizacijos metu, kadangi šiuo metu nėra visiškai aiškios institucijų atsakomybių ribos. Mokymai turėtų apimti įvairių institucijų bendradarbiavimą siekiant apsaugoti Vilniaus senamiesčio kultūros paveldo vertybes mobilizacijos ir kitų ekstremaliųjų situacijų metu, suderinant institucijų veiksmus, informuojant ir įtraukiant kultūros paveldo objektų valdytojus.						
1.4. Parengti ir patvirtinti Vilniaus senamiesčio kultūros paveldo vertybių apsaugos ekstremaliųjų situacijų ir krizių, mobilizacijos metu ir parengimo galimoms grėsmėms algoritmus nacionaliniu ir savivaldybės lygmenimis.	Parengti ir patvirtinti dokumentai (2 vnt.)	2026–2027	Kultūros ministerija, Vilniaus m. savivaldybė, VSAA, Departamentas	Valstybės biudžeto lėšos ir Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Stiprina HUL, skatindamas koordinuotą nelaimių valdymą ir paveldo objektų apsaugą.
Aprašymas: Kultūros paveldo vertybių apsaugos ir parengimo galimoms grėsmėms algoritmų ekstremaliųjų situacijų ir krizių, mobilizacijos metu parengimas ir patvirtinimas nacionaliniu lygmeniu įtrauktas į Devynioliktosios LR Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planą. Šiuo veiksmu bus sprendžiama nacionalinio lygmens kilnojamojo ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga ekstremaliųjų situacijų, krizių ir mobilizacijos atveju, tačiau Vilniaus senamiesčio teritorijoje yra ir vietinio reikšmingumo objektų, kitų vertybių ir objektų, už kurių apsaugą atsakinga Vilniaus miesto savivaldybė, todėl būtinas Kultūros ministerijos ir Vilniaus miesto savivaldybės, LR krašto apsaugos ministerijos veiksmų algoritmų ir veikimo sričių suderinimas, aiškus atsakomybių pasiskirstymas ir veikimas ekstremaliųjų situacijų, krizių ar mobilizacijos atvejais.						
1.5. Sukurti ir saugoti paminklo statusą turinčių kultūros paveldo objektų Vilniaus senamiestyje 3D modelius.	Statinių, kuriems sukurti 3D modeliai, skaičius (22 vnt.)	2025–2026	Kultūros ministerija, Departamentas, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka	Valstybės biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	9 DVT (Inovacijos ir gera infrastruktūra)	Suderina HUL principus, skatinant skaitmeninių technologijų taikymą paveldo dokumentavimui ir prieinamumui užtikrinti.

Aprašymas: įgyvendinant jungtinį suskaitmeninto ir skaitmeninio kultūros turinio, elektroninių paslaugų ir sklaidos platformos „E-kultūra“ sukūrimo projektą, numatoma 3D formatu suskaitmeninti visus paminklo statusą turinčius nekilnojamojo kultūros paveldo objektus (statinius) Vilniaus senamiesčio teritorijoje. Paminklo statuso neturintys reikšmingi objektai (Šv. arkangelo Mykolo, Bazilijonų (jau pakeliui tapti paminklu), Vizičių, Liuteronų, Misionierių bažnyčias) bus skaitmeninami pasitelkiant kitus finansavimo šaltinius. 3D formatu suskaitmeninti objektai bus viešai pasiekiami modernizuotame Registre. Įgyvendinant šią priemonę gautais duomenimis taip pat numatoma papildyti Vilniaus m. sav. sukurtą Vilniaus miesto 3D modelį <https://3d.vilnius.lt/scenos/3d-miesto-maketas>.

1.6. Parengti Vilniaus senamiesčio želdinimo gaires klimato kaitos veiksniams švelninti ir prisitaikyti.	Parengtos gairės (1 vnt.)	2027	Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	15 DVT (Darnus sausumos naudojimas)	Prisideda prie HUL, gerinant aplinkos kokybę ir valdant žaliąsias erdves paveldo teritorijose.
--	---------------------------	------	------------------	---------------------------------	-------------------------------------	--

Aprašymas: planuojama parengti Vilniaus senamiesčio želdinimo gaires klimato kaitos veiksniams švelninti ir prisitaikyti, siekiant užtikrinti kokybišką gyvenamąją ir lankymosi aplinką žmonėms. Parengus gaires, numatoma įgyvendinti pilotinius žalinimo projektus Vilniaus senamiestyje, pvz., Rotušės aikštėje vietoje klombų su vargstančiais klevais pasodinti normaliai žemėje augančius medžius.

5.3.2. II sluoksnis: apsauga ir subalansuotas vystymas

2. Tikslas – Vilniaus senamiesčio urbanistinio paveldo apsauga ir subalansuotas vystymasis.

Uždaviniai:

- **Išsaugoti ir praturtinti urbanistinį paveldą:** šis uždavinys apima sudėtingą kultūros paveldo išsaugojimo procesą Vilniaus senamiestyje ir jo apsaugos zonoje ir nuolatinį jo vertės didinimą;
- **Prieinamas ir įtraukiantis paveldas:** šiuo uždaviniu siekiama, kad paveldo objektai taptų prieinamesni vietos bendruomenėms ir lankytojams, imantis priemonių, kuriomis užtikrinama pagrindinė infrastruktūra ir paslaugos, integruojami esami dokumentai ir supaprastinamos finansavimo procedūros nedidelės apimties paveldo priežiūros darbams (angl. *small repair works, maintenance*);
- **Paveldo dokumentavimas ir švietimo iniciatyvos:** šiuo uždaviniu pabrėžiama, kad svarbu kruopščiai dokumentuoti paveldo objektus, vykdyti tyrimus ir įgyvendinti edukacines programas, kuriomis siekiama didinti informuotumą apie jų reikšmingumą ir vertę.

Strateginis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 5 m.)

Veiksmo pavadinimas	Laukiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Finansavimas	DVT	HUL
2.1. Vykdyti nekilnojamojo kultūros paveldo, esančio Naujamiesčio, Šnipiškių (Piromonto ir Skanseno), Antakalnio, Rasų kolonijos, Žvėryno ir Žvėryno pietvakarinės dalies teritorijose apskaitą (atnaujinti Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų aktus).	Atnaujinti vertinimo tarybos aktai (6 vnt.)	2025–2030	Departamentas, Vilniaus m. sav.	Valstybės ir Vilniaus m. sav. biudžetų lėšos, ES ir kita finansinė parama	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Palaiko HUL, užtikrinant tikslų paveldo apsaugos duomenų integravimą į teritorijų planavimą, siekiant darnaus miestų vystymo ir paveldo išsaugojimo.
Aprašymas: siekiama atnaujinti kultūros paveldo inventorizaciją, nes tiksli ir aktuali informacija apie vietovių istorinę, architektūrinę ir kultūrinę reikšmę užtikrina, kad visi teritorijų planavimo dokumentai parengti remiantis naujausia ir išsamiausia turima informacija ir būtų išvengta netikslumų, dėl kurių gali būti pakenkta Vilniaus senamiesčio IVV.						
2.2. Parengti specialųjį teritorijų planavimo dokumentą – Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos tvarkymo planą.	Parengtas planas (1 vnt.)	2025–2026	Departamentas	Valstybės ir Vilniaus m. sav. biudžetų lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Kuria apsaugos sistemą, į kurią integruojami HUL principai, skatinant pusiausvyrą tarp paveldo išsaugojimo ir urbanistinio vystymo.
Aprašymas: šia priemone numatoma nustatyti apsaugos būdus ir plėtros galimybes Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorijoje, išvengiant galimo neigiamo poveikio Vilniaus senamiesčio vientisumui. Atitinkamai siekiama užbaigti pradėtus teritorijų planavimo procesus – atnaujinti urbanistinių vietovių specialiojo teritorijų planavimo dokumentų – tvarkymo planų – rengimą. (Pirmiausia numatoma parengti Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato ir Vilniaus senamiesčio tvarkymo planus, vėliau kitus – Naujamiesčio, Šnipiškių (Piromonto ir Skanseno), Antakalnio, Rasų kolonijos, Žvėryno ir Žvėryno pietvakarinės dalies tvarkymo planus).						
2.3. Atnaujinti ir patvirtinti strategines kultūros paveldo apsaugos, įveiklinimo ir aktualizavimo programas, skirtas išsaugoti miesto medinei architektūrai ir gynybinei sienai.	Parengti dokumentai (2 vnt.)	2025–2030	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. ir valstybės biudžetų lėšos, ES ir kita finansinė parama	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Derinama su HUL principais, įtraukiant pritaikymą naujoms reikmėms (angl. <i>reuse</i>) ir prevencinės priežiūros strategijas, kurios stiprina paveldo pastatų struktūrinį ir estetinį vientisumą.

Aprašymas: priemone siekiama užtikrinti miesto medinės architektūros ir miesto gynybinės sienos išsaugojimą miesto vystymosi sąlygomis. Šios programos turėtų apimti šių paveldo objektų apsaugos ir aktualizavimo priemones, kartu prisitaikant prie šiuolaikinių poreikių.

2.4. Įsteigti Miesto amatų centrą kaip mokymų, praktinių konsultacijų ir „pasidaryk-pats“ dirbtuvių (smulkiems remonto darbams su meistro priežiūra) vietą.	Įsteigtas centras (1 vnt.)	2025–2030	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	4 DVT (Kokybiškas ugdymas), 8 DVT (Geros darbo vietos ir ekonomika)	Skatina HUL principų įgyvendinimą, perduodant tradicinius įgūdžius, būtinus išlaikyti senamiesčio istorinį audinį, ir skatinant aktyvų bendruomenės dalyvavimą paveldo išsaugojimo veiklose.
---	----------------------------	-----------	------------------------	--	--	--

Aprašymas: šia priemone siekiama įsteigti miestui ir jo gyventojams reikalingą centrą, kuris turėtų veikti ir kaip mokymų (naujų amatų meistrų rengimo), ir kaip konsultacijų centras, ir kaip pasidaryk-pats principu (su meistro priežiūra) veikiančios dirbtuvės. Jame veiktų amatininkai, kuriems reikalingos specifinės techninės sąlygos (pvz., tam tikra ventiliacija ar galimybė deginti malkų žaizdrą) ir kurių darbai reikalingi IVV pastatų priežiūrai: dailidės, staliai, plytininkai, kalviai ir kt. Savo ruožtu gyventojai patys išmokytų atlikti didelių įgūdžių nereikalaujančius priežiūros darbus, gautų rekomendacijas, metodinius siūlymus ir iš esmės prisidėtų saugant istorinius pastatus ir jų elementus. Paveldo objektų savininkai būtų skatinami laiku ir nuolat vykdyti istorinių pastatų priežiūros darbus, kas leistų išvengti didesnių investicijų į remonto darbus ateityje bei klaidų, pasirenkant netinkamas remonto / restauravimo technologijas.

2.5. Įsteigti senamiesčio vertybių tvarkybos fondą institucinių partnerysčių pagrindu.	Įsteigtas fondas (1 vnt.)	2030	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	17 DVT (Darna vystymosi partnerystė)	Skatina HUL principų įgyvendinimą, užtikrinant finansinius mechanizmus, kurie sudaro sąlygas tvariai paveldo objektų priežiūrai ir stiprina ilgalaikę paveldo valdymo atsakomybę.
--	---------------------------	------	------------------------	---------------------------------	--------------------------------------	---

Aprašymas: ši priemonė turėtų būti skirta finansiškai skatinti Vilniaus senamiesčio gyventojus pasirinkti tinkamus istorinių pastatų ir teritorijų priežiūros bei tvarkybos metodus, technologijas ir medžiagas.

2.6. Atlikti galimybių studiją dėl senamiesčio mecenatų institucijos (mišrių partnerysčių pagrindu) įkūrimo.	Atlikta galimybių studija (1 vnt.)	2030	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	17 DVT (Darna vystymosi partnerystė)	Skatina įvairių suinteresuotų šalių įsitraukimą į paveldo apsaugos procesus, laikantis HUL principų, ir sutelkia išteklius veiksmingoms paveldo išsaugojimo veikloms įgyvendinti.
--	------------------------------------	------	------------------------	---------------------------------	--------------------------------------	---

Aprašymas: Vilniaus senamiesčio globėjų institucijos / asociacijos įkūrimas per mišrią partnerystę skatintų tvarią paramą išsaugant paveldą, sutelkiant įvairių suinteresuotųjų šalių išteklius veiksmingoms išsaugojimo pastangoms.

<p>2.7. Plėtoti interaktyvią Vilniaus kultūros paveldo statinių ir jų elementų platformą (https://paveldas.vercel.app/lt) kaip pagrindinį informacijos apie Vilniaus senamiestį šaltinį kartu kaupiant stebėsenos ir tyrimų duomenis.</p>	<p>Atnaujinta interaktyvi platforma (1 vnt.)</p>	<p>2025–2030</p>	<p>Vilniaus m. sav., VSAA</p>	<p>Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos</p>	<p>9 DVT (Inovacijos ir gera infrastruktūra)</p>	<p>Palaiko HUL principus, integruojant skaitmenines technologijas, kurios pagerina prieigą, tyrimus ir paveldo duomenų valdymą, užtikrindamos, kad sprendimų priėmimas būtų pagrįstas išsamia ir patikima informacija.</p>
<p>Aprašymas: ši platforma atsiras https://maps.vilnius.lt/ ir Vilnius DNR. Taip pat visuose https://maps.vilnius.lt/ žemėlapiuose fiksuoti Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zoną kaip papildomą sluoksnį. Vilniaus senamiesčio teritorijos ir paveldo objektų tyrimai vykdomi ne vieną dešimtmetį, tačiau informacija išblaškyta įvairiose saugyklose, valstybės ir savivaldybės institucijose, privačiose įmonėse. Šia priemone siekiama sukurti duomenų bazę, kurioje būtų kaupiama susisteminta atliktų tyrimų medžiaga, prieinama visuomenei ir specialistams. Duomenų suvedimui ir pasiekiamumui siūloma tyrimų bazę sujungti su Vilniaus m. sav. skaitmeniniu miesto žemėlapiu. Papildomai reikalinga: atlikti ir pildyti Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės bei vertingųjų savybių atnaujinimo darbus, vesti archeologinių tyrimų šioje teritorijoje registrą; atlikti ir pildyti taikomųjų tyrimų, vykdomų Vilniaus senamiestyje bei jo apsaugos zonoje, registrą (pagal rūšis); atlikti ir pildyti restauravimo programų, vykdomų Vilniaus senamiestyje bei jo apsaugos zonoje, registrą; steigti ir pildyti mokslinių (istorinių, urbanistinių, menotyros ir kt.) tyrimų, vykdomų Vilniaus senamiestyje bei jo apsaugos zonoje, registrą; surinkti, susisteminti ir paskelbti iki 2025 m. taikomųjų tyrimų, susijusių su Vilniaus senamiesčiu, duomenis Departamento administruojamų taikomųjų tyrimų bazės tinklalapyje.</p>						
<p>2.8. Atlikti analizę, dėl galimybių įveikinti ir visuomenės poreikiams bei viešosioms funkcijoms panaudoti religinėms bendruomenėms priklausančius objektus ar teritorijas dvišalių derybų ir susitarimų pagrindu ir įgyvendinti pilotinį projektą.</p>	<p>Atlikta analizė (1 vnt.) Įgyvendintas pilotinis projektas (1 vnt.)</p>	<p>2025–2030</p>	<p>Vilniaus m. sav., VšĮ „Vilniaus arkivyskupijos ekonomo tarnyba“, VSAA</p>	<p>Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama</p>	<p>11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)</p>	<p>Skatina paveldo objektų pritaikymą naujoms funkcijoms, siekiant užtikrinti jų aktyvų naudojimą ir prieinamumą bendruomenei. Šis tikslas atitinka HUL principą, kuriuo siekiama paveldo aktualumo šiuolaikiniams poreikiams ir jo integravimo į kasdienį miesto gyvenimą.</p>
<p>Aprašymas: didelė skirtingų konfesijų religinio paveldo įvairovė yra viena ryškiausių Vilniaus senamiesčio teritorijos savybių. Tačiau visuomenės sekularizacijos akivaizdoje ne visas religinis paveldas gali būti panaudojamas pirminei jų funkcijai. Be to, ne visų istorinių konfesijų dalyvavimo miesto istorijoje ženklai yra ryškūs ir atpažįstami. Šia priemone bus nustatyti prioritetai paveldo objektai, kuriuos tvarkant ir memorializuojant būtų išryškinama skirtingų konfesijų gausa ir jų vaidmuo miesto istorijoje. Taip pat bus sutariama dėl memorializavimo projektų koncepcijos ir turinio. Bus išskiriama, kokie religinio paveldo objektai galėtų būti panaudojami kitoms viešosioms funkcijoms, sutariama dėl tokių mainų sąlygų. Pirmasis pilotinis objektas bus Vilniaus dominikonų vienuolynas ir jo aplinka. Priemonė taip pat apims atviras žaliąsias erdves religinių objektų sklypuose.</p>						
<p>2.9. Aktualizuoti UNESCO Pasaulio paveldo problematiką nekilnojamojo</p>	<p>Surengtų paskaitų skaičius</p>	<p>2025–2030</p>	<p>Kultūros ministerija, VSAA</p>	<p>Valstybės biudžeto lėšos</p>	<p>4 DVT (Kokybiškas</p>	<p>Didina specialistų gebėjimus tvarkyti</p>

kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programose.	(10 vnt.)			ugdymas), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	paveldo objektus pagal HUL principus.
--	-----------	--	--	---	---------------------------------------

Aprašymas: įgyvendinant 2021–2030 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos pažangos priemones, nuo 2023 m. pradžios vykdoma nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos specialistų kvalifikacijos tobulinimo kursų programa „Ekspertai – specialistams“. Kursai yra privalomi kultūros ministro tvarka atestuotiesiems arba norintiems gauti atestatą nekilnojamojo kultūros paveldo specialistams. Svarbu jau nuo 2025 m. išplėsti programos turinį ir su UNESCO Pasaulio paveldu susijusias bendrąsias temas papildyti specifinėmis aktualijomis dėl valdymo, stebėsenos, poveikio paveldui vertinimo ir kitų einamųjų klausimų, kurie svarstomi tuo metu tarptautinėse organizacijose. Vilniaus senamiesčio aktualijų UNESCO Pasaulio paveldo aspektu inicijavimo ir parengimo lyderystė numatyta VSAA.

Taktinis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 3 m.)

Veiksmo pavadinimas	Laukiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Finansavimas	DVT	HUL
2.10. Įgyvendinti Vilniaus Didžiosios sinagogos įamžinimo ir jos aplinkos sutvarkymo 2022 m. gegužės 25 d. memorandumo dėl veiksmų plano nuostatas, susijusias su teritorijos tvarkymu.	Suformuotas Vilniaus Didžiosios sinagogos memorialinis skveras (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenė, VšĮ „Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą disponavimo fondas“ (GVF), VSAA	Vilniaus m. sav. ir GVF biudžetų lėšos, ES ir kita finansinė parama	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Skatina paveldo interpretaciją ir visuomenės įtraukimą, didinant paveldo matomumą ir reikšmę miesto erdvėje.
2.11. Vilniaus paveldotvarkos programoje numatyti darbų intensyvumo diferencijavimą pagal gyventojų ekonominį statusą.	Atnaujinta programa (1 vnt.)	2026	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	10 DVT (Nelygybės sumažinimas)	Remia sąžiningą paveldo valdymą, pritaikant darbų intensyvumą ir išteklius pagal skirtingus nekilnojamojo turto

Aprašymas: Didžiosios sinagogos kiemo teritorija šiuo metu nėra parengta atminties vietos funkcijai. Įgyvendinus šią priemonę Vilniaus Didžiosios sinagogos kiemo teritorijoje bus pašalinti ant Didžiosios sinagogos teritorijos esantys statiniai, sutvarkyti aplinkinių namų ūkiniai poreikiai taip, kad jie netrukdytų atminties vietos funkcijai. Sutvarkius Vilniaus Didžiosios sinagogos memorialinį skverą su Žydų bendruomenės centru, vieta bus įtraukiama į bendrą pasakojimą apie žydų bendruomenės vaidmenį miesto istorijoje, jos kultūrinį ir religinį palikimą.

							savininkų finansinius pajėgumus, vadovaujantis HUL principais, kurie pabrėžia įtraukties ir lygybės užtikrinimą.
--	--	--	--	--	--	--	--

Aprašymas: šia iniciatyva siekiama pritaikyti Vilniaus m. sav. administruojamos dalinio finansavimo programos „Vilniaus paveldotvarkos programa“ darbų intensyvumą, atsižvelgiant į gyventojų finansines galimybes, užtikrinant lygiavertį dalyvavimą ir paramą skirtingoms ekonominėms grupėms. Ja siekiama pritaikyti dalyvavimo ir paramos, teikiamos paveldosaugos darbuose, lygį pagal skirtingų gyventojų turimus finansinius išteklius.

2.12. Išplėsti Vilniaus miesto paveldotvarkos programą, numatant finansinę paramą tvarkybos darbams kultūros paveldo statinių pirmuosiuose aukštuose, siekiant jų panaudojimo smulkiajam verslui ir visuomenės poreikiams.	Atnaujinta programa (1 vnt.)	2026	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	8 DVT (Geros darbo vietos ir ekonomika)	Skatina ekonominę veiklą paveldo teritorijose, kuriant gyvybingą miesto aplinką ir kartu išlaikant senamiesčio istorinį charakterį.
--	------------------------------	------	------------------------	---------------------------------	---	---

Aprašymas: priemone siekiama, kad būtų skatinamas kultūros paveldo pastatų pirmųjų aukštų panaudojimas mažosioms įmonėms ir visuomenei, norint patenkinti mažųjų ir vidutinių įmonių poreikius atliekant paveldo tvarkybos darbus. Reikalavimus atitinkantys darbai apima hidroizoliaciją, pamatų įrengimą, vidaus apdailą ir prieinamumo gerinimą. Finansuojamos projektavimo, tyrimų ir ekspertizės paslaugos, daugiausia dėmesio skiriant paramai fiziniams ir juridiniams asmenims, įskaitant patalpų savininkus ir nuomininkus, turinčius smulkų verslą.

2.13. Vykdyti sistemingą kultūros paveldo statinių pokyčių Vilniaus senamiestyje stebėseną, pasitelkiant dirbtinį intelektą.	Parengta stebėsenos ataskaita (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 9 DVT (Inovacijos ir gera infrastruktūra)	Įgyvendina HUL principus, pasitelkiant inovatyvias technologijas sistemei paveldo būklės stebėsenai, siekiant efektyviai stebėti ir valdyti pokyčius.
--	--	-----------	------------------------	---------------------------------	--	---

Aprašymas: Vilniaus m. sav. yra atsakinga už Vilniaus senamiesčio teritorijoje esančių kultūros paveldo statinių stebėseną (stebėseną vykdo VSAA), tačiau šiuo metu stebėseną vykdoma fragmentiškai (atliekant nesistemingą statinių fotofiksaciją), o stebėsenos apimtys ribojamos žmogiškųjų išteklių ir žmogaus fizinių galimybių. Šia priemone numatoma įsigyti stebėsenos, paremtos dirbtiniu intelektu, paslaugas (paveldo teritorijos stogų ir fasadų stebėjimas dronais bei specialiomis fotokameromis, surinktų duomenų debesies apdorojimas specialia programine įranga, parodančia pokyčius pastatų stoguose ir fasaduose) ir pradėti vykdyti sistemingą pokyčių Vilniaus istoriniame centre stebėjimą.

2.14. Sutvarkyti Vilniaus universiteto pastatų kompleksą.	Sutvarkytas kompleksas (1 vnt.)	2025–2030	Vilniaus universitetas	Vilniaus universitetas, valstybės ir Vilniaus m. sav. biudžetų lėšos, ES ir kita	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Gerina viešųjų erdvių kokybę, įgyvendinant HUL sukurti žmogui pritaikytas paveldo vietas, kuriose prioritetas
---	---------------------------------	-----------	------------------------	--	--------------------------------------	---

				finansinė parama		teikiamas prieinamumui ir įtraukčiai.
<p>Aprašymas: priemonė apima viso Vilniaus universiteto pastatų komplekso, t. y. tiek pastatų, tiek kiemelių sutvarkymą, siekiant sukurti darnesnę ir į vartotoją orientuotą aplinką tiek Universitetui, tiek aplinkinei bendruomenei.</p>						
2.15. Adaptuoti poveikio paveldui vertinimo gaires (metodiką) Vilniaus senamiesčiui.	Adaptuotos poveikio vertinimo gairės (1 vnt.)	2025–2026	Kultūros ministerija, Vilniaus m. sav. VSAA, Departamentas	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Siekama, kad nauji urbanistinio vystymo projektai būtų įvertinti atsižvelgiant į jų poveikį paveldui ir aplinkai, ir kartu skatintų tvarius ir pagarbius pokyčius
<p>Aprašymas: šia priemone siekiama adaptuoti tarptautinių Poveikio paveldui vertinimo gairių nuostatas ir UNESCO patvirtintą metodiką (angl. <i>Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context</i>, 2022) Vilniaus senamiesčio specifikai, siekiant įvertinti visapusi galimą teigiamą ir neigiamą naujų fizinių pokyčių poveikį Vilniaus senamiesčio IVV.</p>						
2.16. Parengti pastato angų apvadų, karnizų, balkonų plokščių, puošybos elementų, kaminų ir kitų fasado elementų tvarkybos Vilniaus senamiesčio pastatuose rekomendacijas.	Parengtos ir patvirtintos rekomendacijos (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VSAA, Departamentas	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Teikia technines gaires, kurios padeda išlaikyti pastatų estetinį ir istorinį vientisumą.
<p>Aprašymas: šia priemone numatoma parengti Vilniaus senamiesčiui skirtas rekomendacijas, kuriose būtų nurodyta prievolė parengti restauruojamų, tvarkomų ar atkuriamų pastato angų apvadų, karnizų, balkonų plokščių, puošybos elementų, kaminų ir kitų fasado elementų detalius darbo brėžinius su profilių išklotinėmis ir pjūviais su apskardinimu (jei būtinas apskardinimas) ir restauruojamų ar atkuriamų durų, langų, langinių, vartų, jų furnitūros detaliais darbo brėžinius su gaminių profiliais, pjūviais, išklotinėmis su tvirtinimo, varstymo mazgais bei istorine funkcine ir estetinė furnitūra. Atkuriant ar restauruojant langus, siekiama juos pritaikyti šiandieniniams energijos išsaugojimo reikalavimams.</p>						
2.17. Atnaujinti Vilniaus m. sav. Tarybos patvirtintą architektūrinių konkursų organizavimo tvarką dėl Vilniaus senamiestyje ir apsaugos zonoje rengiamų konkursų organizavimo ir vertinimo.	Atnaujinta tvarka (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., AM, Lietuvos architektų rūmai, Lietuvos architektų sąjunga, Vilniaus regioninė architektų taryba, Vilniaus architektūros ir urbanistikos ekspertų taryba	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Siekama, kad architektūros konkursai atitiktų paveldo apsaugos standartus ir skatintų aukštos kokybės dizainą, tinkamai įvertinantį ir gerbiantį istorinį kontekstą.

Aprašymas: architektūriniai konkursai yra pripažinta priemonė architektūrinei kokybei užtikrinti, tačiau vykdant konkursus Vilniaus senamiestyje dažnai susiduriama su paveldosaugos reikalavimų supratimo ar jų tinkamo atskleidimo konkurso sąlygose iššūkiais. Taip pat pasigendama Departamento įsitraukimo į projekto konkursų sąlygų rengimo procesą bei vertinimą. Šia priemone siekiama atnaujinti ir papildyti Vilniaus m. sav. Tarybos patvirtintą architektūrinių konkursų organizavimo tvarką dėl Vilniaus senamiestyje ir apsaugos zonoje rengiamų konkursų organizavimo ir vertinimo, kad vykdant projektus daugiau dėmesio būtų skiriama paveldosaugos reglamentams, atskleisti vertingosioms savybėms, pateikti išsamią informaciją apie objektą.

2.18. Parengti ir patvirtinti palėpių ir stoglangių įrengimo Vilniaus senamiesčio teritorijoje esančiuose pastatuose rekomendacijas.	Parengtos ir patvirtintos rekomendacijos (1 vnt.)	2025-2026	Vilniaus m. sav., Departamentas, VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Skatina harmoningą urbanistinį vystymąsi paveldo teritorijoje, užtikrinant miesto vizualinio integralumo išsaugojimą.
--	---	-----------	---	------------------------------------	--------------------------------------	---

Aprašymas: siekiama atnaujinti gaires, kad būtų išlaikytas Vilniaus senamiesčio estetiškas ir vizualinis vientisumas kartu darniai ir pagarbiai tenkinant šiuolaikinius poreikius.

2.19. Parengti gaires (rekomendacijas, metodinius nurodymus, geruosius pavyzdžius, pateikiamus patrauklia šiuolaikine grafine kalba), skirtas kultūros paveldo objektų nedidelės apimtys priežiūros darbams ir prevencijai.	Parengtos ir patvirtintos gairės (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VSAA, KIC	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Palaiko nekilnojamojo kultūros paveldo savininkus ir specialistus, skatinant tvarią ir atsakingą kultūros paveldo objektų priežiūrą bei jų prevenciją
---	---	-----------	-----------------------------------	------------------------------------	--------------------------------------	---

Aprašymas: siekiama, kad būtų sukurtos mažosios renovacijos gairės, kurių tikslas yra mažinti biurokratinę našta, paprastinti procesus nekilnojamojo turto savininkams, norintiems atlikti nedidelės apimtys remonto / mažosios renovacijos darbus, taip skatinant atlikti darbus pagal patvirtintas rekomendacijas, dėl darbų konsultuotis su kultūros paveldo specialistais. Gairės turėtų apimti rekomendacijas, metodinius nurodymus, atskleisti geruosius pavyzdžius, paprastai ir aiškiai skaitomus techninius reikalavimus. Gairės turi būti pateikiamos patraukliai ir šiuolaikiškai, ne tik specialistams suprantama grafine kalba.

Operacinis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 1 m.)

Veiksmo pavadinimas	Laukiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Finansavimas	DVT	HUL
2.20. Rengiant specialiuosius teritorijų planavimo dokumentus – Vilniaus senamiesčio tvarkymo planą ir Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato tvarkymo planą –atnaujinti nekilnojamojo kultūros paveldo, esančio	Atnaujintas vertinimo tarybos aktas (1 vnt.)	2025	Departamentas, Vilniaus m. sav., Rezervato direkcija	Valstybės biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Skatina HUL principų įgyvendinimą, teikiant tikslus ir išsamius duomenis, kurie sudaro pagrindą strategiškai pagrįstiems paveldo

Vilniaus senamiesčio teritorijoje, apskaitos duomenis.						apsaugos ir teritorijų planavimo sprendimams priimti.
<p>Aprašymas: ši priemonė apima Vilniaus senamiesčio teritorijoje esančio nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos dokumentų atnaujinimą. Tikslas – sudaryti kokybinį pagrindą specialiojo teritorijų planavimo dokumentams, konkrečiai Vilniaus senamiesčio tvarkymo plano ir Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato tvarkymo plano, rengti.</p>						
2.21. Atnaujinti VSAA funkcijas.	Atnaujinti ir patvirtinti VSAA nuostatai (1 vnt.)	2025	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 16 DVT (Taika ir teisingumas)	Sudaro sąlygas efektyviam HUL principų taikymui, stiprinant institucinę sistemą ir aiškiai apibrėžiant institucijų atsakomybes, siekiant padidinti paveldo apsaugos veiklų veiksmingumą ir koordinavimą.
<p>Aprašymas: numatoma peržiūrėti VSAA ir vietovės valdytojo (angl. <i>Site Manager</i>) funkcijas ir pareigas, kad būtų užtikrintas aiškumas dėl atliekamos veiklos, siejamos su Vilniaus senamiesčio išsaugojimu ir puoselėjimu, ir kartu padidintas VSAA veiklos veiksmingumas.</p>						
2.22. Sudaryti VSAA Patariamąją tarybą.	Sudaryta patariamoji taryba (1 vnt.)	2025	Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	16 DVT (Taika ir teisingumas), 17 DVT (Darnaus vystymosi partnerystė)	Propaguoja HUL principus, įsteigiant patariamąjį organą, kuris skatina bendradarbiavimą ir dialogą tarp įvairių suinteresuotų šalių, užtikrinant, kad sprendimai dėl paveldo apsaugos būtų įtraukiantys ir pagrįsti ekspertinėmis išvaigomis.

Aprašymas: patariamoji taryba steigiama šiuo metu veikiančios VSAA patiriamosios grupės pagrindu, atnaujinant jos sudėtį ir darbo reglamentą. Plačiau tai yra aptarta 6.2.2 skyriuje.

2.23. Sudaryti Valdymo plano įgyvendinimo Priežiūros grupę.	Sudaryta Valdymo plano įgyvendinimo Priežiūros grupė ir patvirtintas jos darbo reglamentas (2 vnt.)	2025	Vilniaus m. sav., Kultūros ministerija, VSAA,	Vilniaus m. sav. ir valstybės biudžetų lėšos	16 DVT (Taika ir teisingumas), 17 DVT (Darnaus vystymosi partnerystė)	Remia HUL principus, įsteigiant specialų valdymo organą, skirtą veiksmingam Valdymo plano įgyvendinimui, stiprinant tarpinstitucinę koordinaciją ir skatinant tvarią paveldo vadybą.
---	---	------	---	--	--	--

Aprašymas: Priežiūros grupė sudaroma Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2013 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. ĮV-77 sudarytos Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimo ir tausojamojo naudojimo priežiūros komisijos pagrindu, atnaujinant jos sudėtį ir darbo reglamentą.

5.3.3. III sluoksnis: bendruomenės

3. Tikslas – Bendruomenės įgalintas išsaugojimas ir aktyvus dalyvavimas sprendimų priėmimo procese.

Uždaviniai:

- **Bendradarbiavimas siekiant konsensuso:** šiuo uždaviniu akcentuoja visuomenės ir specialistų sutarimo dėl urbanistinio vystymo ir Vilniaus senamiesčio apsaugos paiešką;
- **Suinteresuotųjų šalių dialogo palengvinimas:** šis uždavinys orientuotas į reguliarių visuomenės ir specialistų diskusijų, susijusių su paveldo vietovės apsauga ir tvarkymu, palengvinimą.

Strateginis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 5 m.)

Veiksmo pavadinimas	Laukiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Finansavimas	DVT	HUL
3.1. Parengti ir patvirtinti programą „Vilniaus istorinis centras: interpretacija, komunikacija ir sąmoningumo didinimas“.	Parengta ir patvirtinta programa (1 vnt.)	2025–2026	VSAA, Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	4 DVT (Kokybiškas ugdymas), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Didina bendruomenės įtraukimą, švietimą ir kompetencijų ugdymą, susijusį su Vilniaus senamiesčio IVV.

Aprašymas: edukacijos apie IVV yra gana fragmentuotos, neproporcingai gausiai pristatomi vieni atributai, bet beveik nėra edukacijų, pvz., apie IVV panoramas, siluetus, gamtinių aspektą. Vietos bendruomenės veikia fragmentuotai, menkai bendradarbiauja. Bendruomenės ne visada sulaukia pagalbos. Nėra įtinklintos institucijos, kultūros organizacijos ir bendruomenės. Tarp programos paprogramių būtų: 1) „Veikiu Vilniaus senamiesčiui“ (bendruomenių, veikiančių Vilniaus senamiestyje, iniciatyvas (pvz., tradicijų puoselėjimo, nematerialaus paveldo išsaugojimo ir populiarinimo, senamiesčio pažinimo, vertinimo ir stebėsenos skatinimo bei etninių, religinių bendruomenių įvairovės reprezentavimo projektai), 2) Komunikacijos, gebėjimų stiprinimo ir informuotumo didinimo apie Vilniaus senamiestį (ši programa apimtų aktyvesnę bendruomenės ugdymą, įtraukiant ir su IVV priežiūra susijusias institucijas, kitas organizacijas, telkiant dėmesį į komunikacijos, gebėjimų stiprinimą ir informuotumo didinimą apie Vilniaus senamiestį) ugdymas, 3) „Senamiesčio rezidentų savitarpio pagalba“ (Tikslas: aktyvinti informacijos ir žmonių judėjimą po Senamiestį, pristatyti įvairias erdves, veiklas, IVV aspektus. Teisė dalyvauti konkurse: įstaigos, organizacijos, įmonės, NVO. Tarp kriterijų: bent 3 partneriai, reziduojantys Vilniaus senamiestyje ir iš skirtingų veiklos sričių. Finansavimo intensyvumas: 50 proc.) ir kt. 4) stipendijos Vilniaus senamiesčio tyrimams, prioretizuojant edukacijoje apie IVV trūkstamas ar menkai pristatomas temas: gamtinės ir urbanistinės aplinkos integracija, Vilniaus senamiesčio panoramų ir silueto raidą ir pan., bei mažai išnagrinėtų etninių grupių, konfesijų (karaimų, totorių, etc. / reformatų liuteronų, reformatų evangelikų, etc.) tyrimams. Programą finansuotų Vilniaus m. sav. (sujungus stipendijų, tyrimų, Vilniaus senamiesčiui dedikuotų programų lėšas), kurią administruotų VSAA. Ji būtų naudinga formuojant IVV apsaugos ir gyventojų sąmoningumo politiką. Programoje taip pat numatyta įsteigti sertifikatą / ženklelį „UNESCO pristato“ siekiant sukurti akreditacijos sistemą įvairioms neformalaus ugdymo veikloms, susijusioms su Vilniaus senamiesčio IVV bei parengti specialią kvalifikacijos tobulinimo programą, skirtą gidams ir institucijų atstovams, apie Vilniaus senamiesčio specifiką ir UNESCO Pasaulio paveldo aktualijas. Programos parengimas: 2025 m., įgyvendinimas: 2026–2033 m.

<p>3.2. Vystyti bandomuosius bendruomeninio būsto projektus, siekiančius socialinių tikslų (socialinio būsto vienetai, kultūrinės ar socialinės funkcijos, socialinius tikslus vykdantys verslai pirmuose aukštuose).</p>	<p>Igyvendinti pilotiniai būsto, patalpų socialinėms funkcijoms vykdyti projektai (1 vnt.)</p>	<p>2030</p>	<p>Vilniaus m. sav., SĮ „Vilniaus miesto būstas“, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Aplinkos ministerija</p>	<p>Vilniaus m. sav. ir valstybės biudžetų lėšos, ES ir kita finansinė parama</p>	<p>10 DVT (Nelygybės sumažinimas), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)</p>	<p>Igyvendina HUL principus, plėtojant socialiai įtraukius būsto projektus, skirtus kovoti su gentrifikacija ir skatinti socialinę įvairovę. Ši priemonė integruoja paveldo išsaugojimą su šiuolaikiniais socialiniais tikslais, užtikrindama, kad Vilniaus senamiestis išliktų atviras ir gyvybingas įvairių socialinių grupių bendruomenėms.</p>
---	--	-------------	---	--	---	--

Aprašymas: Vilniaus senamiesčio būsto rinkoje pastebimas finansializacijos efektas – čia būstas dažnai įsigyjamas tik kaip investavimo objektas, be savininkų tikslo patiemis jį naudoti. Tai spartina gentrifikacijos procesus, mažina socialinę įvairovę bei teritorijos prieinamumą mažesnes pajamas turintiems žmonėms. Šiame, daugelyje Europos šalių jau vystomame, modelyje statybos darbus finansuoja jų būsimieji gyventojai, susibūrę į kooperatinę investicinę bendrovę. Mainais už suteiktą žemę bei administracinius pajėgumus dalis būsto (bei patalpų ploto) skiriama įgyvendinti socialiniams tikslams – socialinio būsto vienetais patalpos skiriamos kultūrinės ar socialines funkcijas arba socialinius tikslus vykdančioms verslams pirmuose aukštuose.

3.3. Aktualizuoti Vilniaus senamiesčio IVV „Vilnius – UNESCO literatūros miestas“ programoje.	Įgyvendintos iniciatyvos (7 vnt.)	2025–2030	Vilniaus m. sav., VšĮ „Vilnius – UNESCO literatūros miestas“, VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	4 DVT (Kokybiškas ugdymas), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Palaiko HUL principus, naudojant literatūros ir kultūros iniciatyvas, siekiant padidinti visuomenės suvokimą ir vertinimą apie Vilniaus senamiesčio IVV. Šios iniciatyvos sujungia kultūros paveldą su šiuolaikine kūrybine veikla, padarydamos paveldą labiau suprantamą ir prieinamą plačiajai visuomenei.
---	-----------------------------------	-----------	--	--	---	--

Aprašymas: priemone siekiama kasmet įgyvendinti bent po vieną specialiai Vilniaus senamiesčio IVV reprezentavimui skirtą kultūrinę iniciatyvą programos „Vilnius – UNESCO literatūros miestas“ apimtyje vykdymą ir plėtrą, skatinant miesto literatūrinius ieškojimus ir bendradarbiavimą.

Taktinis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 3 m.)

Veiksmo pavadinimas	Laukiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Finansavimas	DVT	HUL
3.4. Įsteigti Vilniaus senamiesčio ambasadoriaus vardo nominaciją.	Įsteigtas Vilniaus senamiesčio ambasadoriaus vardas (1 vnt.)	2025–2030	Vilniaus m. sav., Kultūros ministerija, VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	4 DVT (Kokybiškas ugdymas), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Palaiko HUL principus, skatinant vietos bendruomenės narius aktyviai dalyvauti paveldo išsaugojimo ir švietimo veiklose.
3.5. Taikyti nekilnojamojo turto naudojimo išlaidas mažinančias skatinimo priemones socialiniams verslams bei paslaugų įvairovę	Parengta ir patvirtinta tvarka (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	8 DVT (Geros darbo vietos ir ekonomika), 11 DVT (Tvarūs)	Skatina ekonominę įvairovę ir atsparumą paveldo teritorijose. Socialiai orientuotoms

Aprašymas: šiuo metu gyventojai per menkai įtraukiami į informacijos sklaidą apie IVV vertes ir atributus, neaktyvuotas jų potencialas ir kaip stebėtojų bei informantų. Ši priemonė padėtų įtraukti į IVV priežiūrą (kartu augintų jų sąmoningumą) gyventojus savanorius, kuriems rūpi Vilniaus senamiestis, nori gausinti žinias apie ją ir dalintis jomis su kitais; jie veikia kaip žinių nešėjai mažiau žinantiems vietos gyventojams, turistams, ir kaip konsultantai vietos valdytojui. Lygia greta būtų stiprinami jų gebėjimai – rengiami mokymai.

skatinantiems verslams, savo veiklą vykdančiams Vilniaus senamiestyje.					miestai ir bendrijos)	įmonėms mažinamos nekilnojamojo turto išlaidos prisideda prie gyvybingos ir įtraukaus ekonominio aplinkos kūrimo, integruojant paveldo vertybes.
<p>Aprašymas: Vilniaus senamiesčio komercinės patalpos pasižymi aukštesnėmis nuomos kainomis nei kitos prekybos bei paslaugų vietos mieste. Tai viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių teritorija išsiskiria mažesne paslaugų įvairove. Įgyvendinant šią priemonę būtų taikomos galimybių studijos ir rekomendacijos, kurios verslams mažina turto naudojimo išlaidas.</p>						
3.6. Nustatyti ir taikyti aukštesnius turto mokesčio tarifus apleistoms ar nenaudojamos patalpoms.	Parengta ir patvirtinta tvarka (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav.,	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Skatina nekilnojamojo turto nepriežiūros mažinimą ir aktyvų paveldo objektų naudojimą.
<p>Aprašymas: Vilniaus senamiesčio komercinės patalpos pasižymi aukštesnėmis nuomos kainomis nei kitos prekybos bei paslaugų vietos mieste. Be to, šioje teritorijoje pastebimas finansializacijos efektas – kai turtas įsigyjamas tik kaip investavimo objektas, be tikslo jį naudoti. Įgyvendinant šią priemonę bus didinama nekilnojamojo turto pasiūla.</p>						
3.7. Nustatyti ir taikyti turto mokesčių lengvatas ir (arba) tiesiogines subsidijas tvarkybos darbus atliekantiems kultūros paveldo statinių ir vertingųjų savybių požymių turinčių statinių, esančių Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorijoje, savininkams.	Parengta ir patvirtinta lengvatų ir subsidijų tvarka (1 vnt.)	2026–2027	Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 17 DVT (Darnaus vystymosi partnerystė)	Skatina paveldo apsaugą, taikant finansines paskatas, kurios remia atsakingą paveldo objektų valdymą ir išsaugojimą pagal HUL principus, taip prisidedant prie ilgalaikio kultūrinio paveldo vertybių išsaugojimo.
<p>Aprašymas: priemone siekiama skatinti kultūros paveldo statinių savininkus investuoti į būtinus konservavimo ir tvarkymo darbus, taip išsaugant paveldo objektus ateities kartoms ir kartu užtikrinant atsakingą kultūros vertybių valdymą.</p>						
3.8. Didinti trumpalaikės būsto nuomos veiklos kontrolę ir (arba) apmokestinimą.	Parengta ir patvirtinta tvarka (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VšĮ „Go Vilnius“, SĮ „Vilniaus miesto būstas“	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 10 DVT (Nelygybės sumažinimas)	Skatina socialinę sanglaudą ir ribojant pernelyg dideliam paveldo teritorijų komercializavimui.

Aprašymas: Vilniaus senamiesčio būsto rinkoje pastebimas finansializacijos efektas – čia būstas dažnai išsigyjamas tik kaip investavimo objektas, be savininkų tikslo patiems jį naudoti. Kai būstai atiduodami į trumpalaikės nuomos rinką, mažėja būste gyvenančios bendrijos socialinis kapitalas – trumpalaikiai nuomininkai neprisideda prie patogios gyvenamosios kūrimo, o savininkai neturi gyvenimo tame būste patirties ar motyvacijos investuoti į ilgalaikę gerovę. Šia priemone būtų ribojama didelė trumpalaikės nuomos būstų koncentracija.

3.9. Organizuoti konsultacijų sesijas dėl tvarkybos darbų besikreipiantiems kultūros paveldo pastatų savininkams.	Įvykusios konsultacijos (ne mažiau 10 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 16 DVT (Taika ir teisingumas)	Mažina konfliktus ir skatina sutarimą tarp suinteresuotųjų pusių paveldo valdymo procese.
---	---	-----------	------------------------	---------------------------------	--	---

Aprašymas: Vilniaus senamiesčio teritorijoje esantys pastatai dažnai yra ypač sudėtingai valdomi turto objektai. Gyventojams dažnai yra sunkiau pasiekti bendrus sutarimus ir sprendimus dėl tokių pastatų renovacijos ar tvarkybos darbų. Šia priemone bendrijoms bus mažinamos sutarimo dėl tokių darbų išlaidos.

3.10. Atlikti nematerialaus kultūros paveldo vertybių paplitimo Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonoje tyrimą.	Atliktas tyrimas ir parengtas žemėlapis (1 vnt.)	2027	Vilniaus m. sav., VSAA, Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas, Lietuvos nacionalinis kultūros centras	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 4 DVT (Kokybiškas ugdymas)	Skatina HUL įgyvendinimą, užtikrinant sistemingą nematerialiojo paveldo dokumentavimą ir šios informacijos integravimą į paveldo valdymo strategijas, siekiant išsaugoti ir puoselėti kultūrinę vertę.
--	--	------	--	--	---	--

Aprašymas: atlikti kruopštų nematerialaus kultūros paveldo vertybių sklaidos Vilniaus senamiestyje ir jo apsaugos zonoje tyrimą. Šis mokslinis darbas apimtų ir išsamaus žemėlapio sudarymą, kuris vizualiai paaiškina daugialypį nematerialiosios kultūros elementų audinį, išryškinant Vilniaus senamiesčio daugiakultūriškumo ir daugiakonfesiškumo aspektą.

3.11. Parengti ir patvirtinti gaires, siekiant vieningai įgyvendinti turizmo rinkodaros priemones ir komunikaciją, skatinant susidomėjimą Vilniaus senamiesčio materialiuoju ir nematerialiuoju paveldu.	Parengtos ir patvirtintos gairės (1 vnt.)	2025–2026	VŠĮ „Go Vilnius“, VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“, Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas, VSAA	Vilniaus m. sav. ir valstybės biudžetų lėšos, ES ir kita finansinė parama	8 DVT (Geros darbo vietos ir ekonomika), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Skatina koordinuotą komunikacijos strategiją, siekiant didinti Vilniaus senamiesčio IVV žinomumą, gilesnį paveldo vertybių suvokimą ir tvaraus turizmo vystymą.
--	---	-----------	---	---	--	---

Aprašymas: šia priemone siekiama užtikrinti, kad visos turizmo rinkodaros priemonės įgyvendinančios organizacijos (VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“, VŠĮ „Go Vilnius“, kelionių agentūros) susiderintų savo komunikaciją. Komunikacijos suderinamumas reiškia, kad rinkodaros priemonėse pažymima, kad Vilniaus senamiestis yra įrašytas į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą ir akcentuojama jo IVV (istorija, savitumas, daugiakultūriškumas, architektūra, materialūs ir nematerialūs paveldas). Reklamos kampanijų įgyvendinimui turėtų būti pasirenkami tradiciniai ir elektroniniai komunikacijos kanalai tarptautinėse turizmo rinkose. Vietinio turizmo ir miestiečių dalyvavimo miesto pažinimo programose skatinimui tikslinga tęsti sėkmės sulaukusias iniciatyvas („Neakivaizdinis Vilnius“, „Open House Vilnius“ ir kt.).

3.12. Atlikti UNESCO Pasaulio paveldo statuso ekonominio poveikio Vilniaus senamiesčiui analizę.	Atlikta analizė (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	8 DVT (Geros darbo vietos ir ekonomika), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Vertina ekonominę naudą ir iššūkius, susijusius su Pasaulio paveldo statusu.
--	-----------------------------	-----------	---------------------------	--	--	---

Aprašymas: ši veikla apims ekonominio poveikio Vilniaus senamiesčiui vertinimą dėl jam suteikto UNESCO Pasaulio paveldo statuso. Analizėje bus nagrinėjama, kaip šis statusas veikia įvairius ekonominius aspektus (pvz., turizmą, kultūros paveldo išsaugojimą, vietos verslus ir kt.) bei koks yra Vilniaus senamiesčio, kaip investicijų ir įvairių įmonių vietos, vaidmuo (ekonominės veiklos situacija ir jos istorinis kontekstas).

Šiuo metu nėra numatytų veiksmų, kurių trukmė būtų iki vienerių metų.

5.3.4. IV sluoksnis: gyvybingumas (*angl. - livability*)

4. Tikslas – stiprinti miesto gyvybingumą

Uždaviniai:

- **Spartesnis perėjimas prie tvaraus ir išmaniojo judumo:** šiuo uždaviniu siekiama, kad kompleksinėmis priemonėmis turėtų būti sprendžiamos išmetamųjų teršalų kiekio, spūsčių Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorijoje bei viešojo transporto gerinimo problemos;
- **Paveldo prieinamumo užtikrinimas:** šiuo uždaviniu pabrėžiama, kad Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonoje gyvenantys gyventojai ir lankytojai, įskaitant žmones su negalia, galėtų naudotis Vilniaus senamiestį reprezentuojančių objektų prieinamumu, infrastruktūra, paslaugomis;
- **Efektyvi pastatų energetika:** šiuo uždaviniu siekiama užtikrinti naujų ir esamų pastatų energijos vartojimo efektyvumą, daugiausia dėmesio skiriant renovacijai, įperkamumui ir šio laikmečio poreikiams atspindėti.

Strateginis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 5 m.)

Veiksmo pavadinimas	Laukiamas rezultatas	Įgyvendinimo terminas	Atsakinga institucija	Finansavimas	DVT	HUL
---------------------	----------------------	-----------------------	-----------------------	--------------	-----	-----

4.1. Parengti ir įgyvendinti Vilniaus senamiesčio žalinimo priemonių planą, kuriame skatinamas gamtinio kapitalo išsaugojimas ir atkūrimas, ir kitų žaliųjų plotų didinimas.	Parengtas priemonių planas (1 vnt.)	2025–2030	Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 15 DVT (Darnus sausumos naudojimas)	Stiprina gamtinės aplinkos elementus paveldo teritorijose.
--	-------------------------------------	-----------	------------------	--	--	--

Aprašymas: priemone siekiama identifikuoti Vilniaus senamiesčio želdynų plotus, diferencijuojant pagal funkcinę, ekologinę, kultūrinę svarbą. Nustatyti želdinių sodinimo standartą senamiesčio teritorijai, atsižvelgiant į esamų ekosistemų išsaugojimą. Atnaujinti pavienių brandžių medžių, kurių kamieno skersmuo nuo 12 cm, inventorizaciją, vadovaujantis LR Želdynų įstatymo nuostatomis, ir nustatyti jiems apsaugos režimus. Įvertinti žaliųjų plotų ir pavienių želdinių reikšmę senamiesčio panoraminuose apžvalgos taškuose pagal sezoniškumą. Parengti žalinimo ir lietaus vandens įgeriamumo senamiesčio teritorijoje priemonių planą. Plano parengimas vyks 2025–2030 m., įgyvendinimas – 2030–2035 m.

4.2. Parengti ilgalaikę Vilniaus miesto darnaus turizmo plėtros strategiją, didžiausią dėmesį skiriant Vilniaus senamiesčiui.	Parengta strategija (1 vnt.)	2025–2030	Vilniaus m. sav., VšĮ „Go Vilnius“, VSAA, Ekonomikos ir inovacijų ministerija	Vilniaus m. sav. ir valstybės biudžetų lėšos	8 DVT (Geros darbo vietos ir ekonomika), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Atitinka HUL principus, valdant turizmą taip, kad būtų išlaikoma pusiausvyra tarp ekonominės naudos ir kultūros paveldo išsaugojimo.
---	------------------------------	-----------	--	--	--	--

Aprašymas: dokumente turėtų būti integruoti klausimai, kurie yra svarbūs (1) visam Vilniaus miesto turizmo sektoriui ir (2) Vilniaus senamiesčio problemoms. Veiksmai ir rodikliai turėtų apimti turizmo poveikį (ekonominį, socialinį, aplinkos apsaugos) Vilniaus miestui ir senamiesčiui; darnią turizmo plėtrą, siekiant išlaikyti aukštos kokybės keliautojų patirtį; Vilniaus miesto turizmo įvaizdžio stiprinimą (išskirtinis dėmesys Vilniaus senamiesčio pristatymui) ir sezoniškumo mažinimą; verslo ir vietos bendruomenių tinklaveikos ir partnerystės plėtojimą; lankytojų srautų valdymą Vilniaus istoriniame centre; pajamų iš turizmo reinvestavimą į paveldą ir bendruomenių iniciatyvas ir kita.

4.3. Parengti Vilniaus senamiesčio lankytinų objektų prieinamumo asmenims su judėjimo, regos, klausos, intelektine negalia ir universalus dizaino principų taikymo rekomendacijas įgyvendinant Vilniaus miesto savivaldybės universalus dizaino principų taikymo strategiją „Miestas visiems“.	Atlikus objektų inventorizaciją ir analizę parengtos rekomendacijos (1 vnt.)	2025–2030	Vilniaus m. sav., Socialinės ir darbo apsaugos ministerija, turizmo verslas, žmonių su negalia organizacijos	Vilniaus m. sav. ir valstybės biudžetų lėšos, ES ir kita finansinė parama	10 DVT (Nelygybės sumažinimas), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Skatina įtraukti ir prieinamumą kultūros paveldo teritorijose, užtikrinant, kad visi gyventojai ir lankytojai galėtų įsitraukti į Vilniaus senamiesčio kultūros paveldo vertybių pažinimą ir jų vertinimą.
--	--	-----------	---	---	---	--

Aprašymas: siekiant užtikrinti, kad visi miesto gyventojai ir svečiai galėtų savarankiškai ir visapusiškai lankyti ir naudotis Vilniaus senamiesčiu svarbu suprasti esamą Vilniaus senamiesčio teritorijos, ypač lankytinų objektų, pritaikymą naudotis asmenims su judėjimo, regos, klausos, intelektine negalia ir siūlyti gaires ir universalus dizaino principus atitinkančius sprendimus teritorijos prieinamumui gerinti. Muziejai yra labai svarbi turizmo ekosistemos dalis, todėl itin aktualu ne tik diegti inovatyvias priemones, skatinančias jaunosios kartos susidomėjimą muziejais, bet ir atsižvelgti į skirtingą negalią turinčių asmenų poreikius, pritaikyti muziejaus priėjimą ir įėjimą, patalpas ne tik judėjimo negalią turintiems, bet ir asmenims su regos, klausos bei intelektine negalimi ir asmenims su kognityviniais ir (ar) raidos sutrikimais. Be to, muziejaus turinio prieinamumo didinimas svarbus ekspozicijų, ekskursijų, edukacijų bei renginių turinio pritaikymui skirtingą negalią turintiems lankytojams. Darbuotojai turi būti pasirengę dirbti su asmenimis, turinčiais

negalią, todėl svarbu organizuoti reguliarius vidinius ir išorinius darbuotojų mokymus.

4.4. Sukurti ir įdiegti lankytojų srautų valdymo sistemą.	Sukurta lankytojų srautų valdymo sistema (1 vnt.)	2025–2030	Vilniaus m. sav. , VšĮ „Go Vilnius“, JUDU (SĮ Susisieikimo paslaugos), ID Vilnius duomenų centras, VSAA, VšĮ „Keliauk Lietuvoje“	Vilniaus m. sav. ir valstybės biudžetų lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Remia HUL principus, numatydamas, stebėdamas ir valdydamas turistų srautus, siekiant išvengti perpildymo, išsaugoti vietos gyventojų gyvenimo kokybę bei užtikrinti kultūros paveldo vietovės vientisumą.
---	---	-----------	---	--	--------------------------------------	---

Aprašymas: masinis turizmas neigiamai veikia Vilniaus senamiesčio gyventojų gyvenimo kokybę ir keliautojų (vienadienių lankytojų ir turistų) patirtį. Šia priemone siekiama sukurti inovatyvią lankytojų srautų valdymo sistemą, kuri leistų prognozuoti, stebėti ir valdyti turistų srautus. Tai spręstų sezoniškumo, masinio turizmo, susitelkimų valdymą ir

4.5. Sutvarkyti Vilniaus senamiesčio infrastruktūrą (šaligatviai, gatvių dangą, pastatai ir (ar) jų fasadai, apšvietimas, viešosios erdvės).	Rotušės a., Pilies g., Vokiečių g., Rūdininkų g., Maironio g. ir kitų gatvių sutvarkymas (ne mažiau kaip 5 vnt.)	2025–2030	Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. lėšos, ES ir kita finansinė parama	9 DVT (Inovacijos ir gera infrastruktūra), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Skatina infrastruktūros modernizavimą taip, kad būtų išsaugotas senamiesčio istorinės aplinkos charakteris, kartu pagerinant jo funkcionalumą.
--	--	-----------	-------------------------	---	---	--

Aprašymas: šia priemone siekiama kompleksiskai planuoti ir įgyvendinti Vilniaus senamiesčio infrastruktūros atnaujinimo darbus.

4.6. Atnaujinti nuotekų surinkimo sistemą atskiriant lietaus ir buitinių nuotekynę.	Atnaujinta nuotekų surinkimo sistema (1 vnt.)	2030	Vilniaus m. sav. , JUDU (SĮ „Susisieikimo paslaugos“)	Vilniaus m. sav. lėšos, ES ir kita finansinė parama	6 DVT (Švarus vanduo ir sanitarijos priemonės), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Skatina infrastruktūros modernizavimą taip, kad būtų išsaugotas senamiesčio istorinės aplinkos charakteris, kartu pagerinant jo funkcionalumą.
---	---	------	--	---	--	--

Aprašymas: labai svarbu modernizuoti nuotekų surinkimo sistemą, kad būtų atskirti skirtingi srautai, nes taip sumažinama tarša ir padidinamas valymo efektyvumas. Mišrios

sistemos atsisakymas padeda išvengti teršalų susimaišymo, todėl galima efektyviau išvalyti konkrečių rūšių nuotekas ir sumažinti poveikį aplinkai.

Taktinis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 3 m.)

Veiksmo pavadinimas	Laukiamas rezultatas	Terminas	Atsakinga institucija	Finansavimas	DVT	HUL
4.7. Parengti gatvių dizaino, inžinerinės įrangos, dangų standartą, skirtą Vilniaus senamiesčio teritorijai.	Parengtos ir patvirtintos gairės (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., Departamentas	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	9 DVT (Inovacijos ir gera infrastruktūra), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Nustato infrastruktūros standartus, kurie yra jautrūs senamiesčio istoriniams ir estetiniams ypatumams.
Aprašymas: šia priemone siekiama papildyti ir praturtinti esamas su susisiekimo infrastruktūra, dizainu ir dangomis susijusias mieste galiojančias rekomendacijas. Standartiniai sprendiniai turi būti pritaikyti Vilniaus senamiesčio specifikai.						
4.8. Atnaujinti transporto judėjimo schemą Vilniaus senamiesčio teritorijoje.	Atnaujinta judėjimo senamiestyje schema (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 13 DVT (Klimato apsaugos veiksmai)	Siekama suderinti transporto sistemas su paveldo apsaugos tikslais, mažinant vizualinį poveikį ir skatinant tvarų judumą senamiestyje.
Aprašymas: šia priemone siekiama, kad įgyvendinami Vilniaus miesto darnaus judumo plano priemonės būdai bet neapsiribojant transporto judėjimo schema Vilniaus senamiesčio teritorijoje, būtų derinami su senamiesčio charakteriu, būtų ieškoma sąsajų su IVV atskleidimu, įvertinamas vizualinis eismo ir stovinių transporto priemonių poveikis Vilniaus senamiesčio suvokimui.						
4.9. Senamiesčio ir jo apsaugos zonoje inventorizuoti, geolokuoti visus būstus, kuriuose naudojamas kietasis kuras, ir parengti kietojo kuro naudojimo mažinimo priemonės (programą).	Parengta ir patvirtinta programa (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	7 DVT (Atsinaujinanti ir prieinama energija), 13 DVT (Klimato apsaugos veiksmai)	Skatina tvarių energijos alternatyvų naudojimą ir oro taršos mažinimą paveldo teritorijoje.

Aprašymas: šia priemone siekiama kompleksiskai reaguoti į oro taršos problemą Vilniaus senamiesčio teritorijoje ir skatinti gyventojus pereiti prie tvaresnių šilumos tiekimo šaltinių. Įgyvendinant priemonę, renkama būstų, kuriuose naudojamas iškastinis kuras, duomenų bazė, tikslingai nukreipiamos švietimo ir informavimo priemonės apie galimus finansavimo būdus ir sąlygas įrenginiams pakeisti, kita kompleksinė institucinė pagalba, padedanti gyventojams pasikeisti įrenginius, prisijungti prie centralizuotų šilumos tiekimo

tinklų.

4.10. Parengti gaires energiniam efektyvumui didinti kultūros paveldui draugiškomis priemonėmis.	Parengtos ir patvirtintos gairės (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., Departamentas	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	7 DVT (Atsinaujinanti ir prieinama energija), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Integruoja energijos vartojimo efektyvumo gerinimo sprendimus į paveldo objektus, išsaugant jų istorinę ir architektūrinę vertę.
Aprašymas: šia priemone siekiama pasitelkiant gerąją užsienio praktiką, aktualiausius mokslinius tyrimus parengti gaires energiniam efektyvumui gerinti kultūros paveldo objektuose. Gairės / metodiniai nurodymai turi būti parengti aiškiai ir naudotojui lengvai suprantama grafine kalba ir tiek specialistui, su tiek ne specialistui lengvai naudojama technine informacija.						
4.11. Parengti tipinių problemų ir jų sprendimų būdų aprašą, kai sprendžiamas inžinerinių komunikacijų įrengimo Vilniaus senamiestyje klausimas.	Parengtas ir patvirtintas aprašas (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., Departamentas	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	9 DVT (Inovacijos ir gera infrastruktūra), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Siekia užtikrinti, kad inžineriniai darbai būtų vykdomi laikantis paveldo apsaugos standartų, minimalizuojant jų vizualinį ir fizinį poveikį paveldo objektams.
Aprašymas: šia priemone siekiama sukurti tipinių problemų ir jų sprendimų būdų aprašą įrengti inžinerinėms komunikacijoms, kurios nepažeistų vertingųjų savybių, nesukeltų vizualinės taršos ar neapribotų judėjimo Vilniaus senamiesčio teritorijoje.						
4.12. Parengti susisiekimo, inžinerinės infrastruktūros ir atliekų tvarkymo senamiesčio teritorijoje tvarką.	Parengta ir patvirtinta tvarka (1 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 12 DVT (Atsakingas vartojimas ir gamyba)	Kuriamos tvarkos atliekų tvarkymo sistemos, kurios pritaikytos Vilniaus senamiesčio specifikai ir minimalizuoja poveikį istorinei aplinkai.
Aprašymas: šia priemone siekiama atsižvelgti į Vilniaus senamiesčio teritorijos specifiką ir daryti kuo mažesnę fizinės intervencijos poveikį istorinėje aplinkoje. Atliekų surinkimo požeminių kontenerių įrengimas ypač probleminėse vietose planuojamas iki 2030 m.						
4.13. Užtikrinti senamiesčio kiemų prieinamumą turistams ir miestiečiams, iš dalies finansuojant priemones ir	Įdiegtų priemonių skaičius (ne mažiau kaip 3 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VSAA, gyventojų bendruomenės	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES ir kita finansinė parama	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Gerina visuomenės prieigą prie paveldo teritorijų, paversdamas

veiklas, kuriomis gyventojai ir jų bendruomenės sutiktų kiemus atverti darbo valandomis.						kiemus ir kitas istoriškai reikšmingas vietas gyventojams bei lankytojams.
--	--	--	--	--	--	--

Aprašymas: šia priemone siekiama sukurti skatinimo sistemą, iš dalies finansuojant priemones (apšvietimą, stebėjimo kameras ir t.t.) ir veiklas (pirmų aukštų įveiklinimą), skatinant bendrasavininkus atverti kiemus lankytojams.

4.14. Įrengti viešuosius tualetus (WC) Vilniaus istoriniame centre, užtikrinant jų prieinamumą judėjimo negalią turintiems asmenims.	Įrengti WC (8 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	6 DVT (Švarus vanduo ir sanitarijos priemonės), 11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Atliepia pagrindinius higienos poreikius senamiestyje, pagerinant lankytojų patirtį.
--	---------------------	-----------	------------------	---------------------------------	---	--

Aprašymas: nuo 2024 m. balandžio mėn. gyventojai ir lankytojai gali nemokamai naudotis Vilniaus m. sav. Priklausančiais viešaisiais tualetais. Šiuo metu Vilniaus m. sav. Rengia ir derina konteinerinių WC įrengimo Vilniaus senamiestyje planą, kuriuo siekiama plėsti viešųjų tualetų tinklą. Per ateinančius dvejus metus planuojama pastatyti 14 automatinių viešųjų tualetų Vilniaus mieste, 8 – Vilniaus senamiesčio teritorijoje: Polocko g., Odminių g., Konstantino Sirvydo, Lazdynų Pelėdos skveruose, Bazilijonų g., prie Subačiaus g. apžvalgos aikštelės, Olandų g. ir Misionierių soduose.

4.15. Atnaujinti gaires (taisykles), skirtas spręsti triukšmo, reklamos, lauko kavinių plėtros klausimus, susijusius su Vilniaus senamiesčiu.	Atnaujintos gairės (3 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos)	Prisideda prie urbanistinės plėtros valdymo, išlaikant senamiesčio autentiškumą ir vizualinį integralumą.
---	-----------------------------	-----------	------------------------	---------------------------------	--------------------------------------	---

Aprašymas: Vilniaus senamiestyje veikiantis verslas (apgyvendinimo, maitinimo įstaigos, parduotuvės ir kt.) bei bendruomenės puošia pastatus ir viešąsias erdves. Dalis puošybos elementų kelia įvairias visuomenės diskusijas. Intensyvi maitinimo įstaigų plėtra šaligatvių ir pėsčiųjų zonose sukelia nepatogumų pėstiesiems, ypač apsunkina judėjimą asmenims, turintiems fizinę judėjimo negalią, vyresnio amžiaus ir asmenims, turintiems ar globojantiems mažamečius vaikus, taip pat sukelia nepatogumų gyventojams. Šia priemone siekiama spręsti problemas, susijusias su vizualine tarša, įskaitant reklamą ir erdvių reklamos įrenginių vietų parinkimą atsižvelgiant į vertingus senamiesčio fasadus, kultūros paveldo objektus, panoramas ir kt., lauko kavinių plėtra ir triukšmu Vilniaus senamiestyje.

4.16. Įrengti informacijos stendus Vilniaus senamiestyje, be kitų – ir reprezentuojančius etninę, religinę įvairovę, numatyti laikinų informacinių priemonių (ekranų, stendų, kt.) diegimą paveldo objektų tyrimo, restauravimo ar tvarkybos periodu.	Įrengti stendai (4 vnt.)	2025–2026	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 16 DVT (Taika ir teisingumas)	Teikia informacines priemones, didinančias visuomenės supratimą apie Vilniaus senamiesčio IVV, pabrėžiant jo įvairialypį kultūros paveldą.
---	--------------------------	-----------	------------------------	---------------------------------	--	--

Aprašymas: Vilniaus senamiestyje beveik nėra jokios kokybiškos informacijos, kuri keliautojams praneštų, kad jie yra Pasaulio paveldo vietovėje, iškomunikuotų Vilniaus senamiesčio IVV. Šia priemone siekiama sukurti ir įrengti informacines vietas, standus, reklamas.

4.17. Įrengti turistinių autobusų sustojimo vietas Vilniaus senamiesčio prieigose, skirtas turistams išlaipinti / įlaipinti bei suplanuoti alternatyvias judėjimo priemones senamiestyje.	Atnaujintos stotelės (ne mažiau 3 vnt.)	2025–2027	Vilniaus m. sav., VSAA	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos, ES finansavimas ir kita finansinė parama	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 13 DVT (Klimato apsaugos veiksmai)	Skatina tvarius judumo sprendimus, tobulinant eismo valdymą ir mažinant turizmo neigiamą poveikį paveldo aplinkai.
---	---	-----------	------------------------	---	---	--

Aprašymas: priemone siekiama peržiūrėti ir atnaujinti turistinių autobusų stotelių strateginį išdėstymą bei suplanuoti alternatyvias judumo galimybes senamiestyje, kad būtų pagerinta bendra turistų patirtis, palengvintas sklandus patekimas į pagrindinius lankytinus objektus ir skatinamas darnus ir efektyvus judumas Vilniaus senamiestyje.

Operacinis lygmuo (įgyvendinimo trukmė iki 1 m.)

4.18. Įsteigti „Vilniaus senamiesčio dialogo platformą“ įtraukiai teritorijų planavimo pokyčių diskusijai ir sprendimų priėmimui užtikrinti.	Įsteigta platforma (1 vnt.)	2025	VSAA, Vilniaus m. sav.	Vilniaus m. sav. biudžeto lėšos	11 DVT (Tvarūs miestai ir bendrijos), 16 DVT (Taika ir teisingumas)	Skatina tarpdisciplininį bendradarbiavimą ir bendruomenės įsitraukimą, siekiant, kad sprendimai dėl teritorinių pokyčių apimtų skirtingas perspektyvas ir darniojo vystymosi tikslus, išlaikant Vilniaus senamiesčio IVV.
--	-----------------------------	------	------------------------	---------------------------------	--	---

Aprašymas: „Vilniaus senamiesčio dialogo platforma“ veiktų kaip forumas, kuriame suinteresuotosios šalys aptartų siūlomus pokyčius ir plėtros projektus Vilniaus senamiestyje. Platformą administruotų-moderuotų VSAA, suburdama vietos gyventojus, skirtingų sričių specialistus ir valdžios atstovus kontaktiniams susitikimams, kuriuose būtų galima dalyvauti ir nuotoliu, užtikrinant prieinamumą ir skaidrumą. Platforma veiktų kaip patariamasis balsas. Reguliarūs susitikimai su profesionaliais pristatymais ir bendruomenės įsitraukimu stiprintų ryšį tarp paveldo apsaugos, miesto vystymo sričių ir vietos bendruomenės, integruodami įvairias įžvalgas į planavimo procesus.

VI SKYRIUS

VILNIAUS SENAMIESČIO VALDYMO STRUKTŪRA

Siekiant skatinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir integruotą valdymą bei spręsti strateginius klausimus valstybiniu lygmeniu, sudaroma Priežiūros grupė, kurioje dalyvauja valstybės ir savivaldybės institucijos, įstaigos, vietos bendruomenių atstovai ir kiti ekspertai. Taip pat steigama VSAA Patariamoji taryba, kuri teikia ekspertines rekomendacijas ir patarimus, padedančius paveldo apsaugos valdymo procese.

Abi tarpinstitucinės struktūros glaudžiai bendradarbiauja su Vietos valdytojų ir kitomis suinteresuotomis šalimis, siekdamos išsaugoti Vilniaus senamiesčio IVV ir užtikrinti darnų urbanistinį vystymą.

6.1. PRIEŽIŪROS GRUPĖ

Priežiūros grupės sudėtis tvirtinama Vilniaus miesto mero potvarkiu.²⁴ Prireikus į Priežiūros grupės sprendimų priėmimą gali būti kviečiami kitų institucijų atstovai ir išorės ekspertai.

Priežiūros grupės funkcijos:

- derina ir pritaria Valdymo plano pakeitimams;
- teikia sprendimus pagrindiniais strateginiais klausimais, susijusiais su Vilniaus senamiesčio valdymu ir Valdymo plano įgyvendinimu;
- periodiškai (2 kartus per metus) organizuoja posėdžius ir vertina Vilniaus senamiesčio valdymo pažangą bei Veiksmų plano įgyvendinimą, rodiklių vykdymą. 1 privalomas posėdis vyksta einamųjų metų pabaigoje prieš valstybės ir savivaldybių biudžeto svarstymą ir 1 privalomas posėdis – einamųjų metų pabaigoje. Kiti papildomi posėdžiai rengiami, jeigu iškyla poreikis (pvz., kai specifinį poreikį išsako UNESCO Pasaulio paveldo komitetas, vietos bendruomenės, NVO ar vyksta / gresia ekstremali situacija).

Priežiūros grupės sudėtis

Lietuvos Respublikos kultūros viceministras (pirmininkas)	Ministerija formuoja nacionalinę materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo išsaugojimo politiką, taip pat atminties institucijų (muziejų, bibliotekų, archyvų), kultūros paveldo skaitmeninimo ir kultūrinio turinio sklaidos politiką.
Vilniaus miesto vicemeras (pirmininkas)	Savivaldybė vykdo Vilniaus senamiesčio teritorijos ir jo apsaugos zonos viešąjį valdymą ir administravimą. Vadovas tarpininkauja tarp Vilniaus miesto savivaldybės tarybos, atsakingos už savivaldos teisių, funkcijų ir bendruomenės iškeltų uždavinių įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje, ir miesto bendruomenės.
Vilniaus vyriausias architektas	Atsakingas už specialiųjų architektūros reikalavimų rengimą ir išdavimą statybos projektams, vyriausiasis architektas užtikrina jų atitiktį tvaraus urbanistinio vystymo principams. Jis taip pat konsultuojasi su visuomene ir užtikrina, kad projektai atitiktų architektūros kokybės kriterijus. Dalyvaujantis teritorijų planavimo procese, vyriausiasis architektas

²⁴ Priežiūros grupė sudaroma Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2013 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. IV-77 sudarytos Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimo ir tausojamojo naudojimo priežiūros komisijos pagrindu, atnaujinant šios priežiūros komisijos sudėtį ir darbo reglamentą, prieiga: <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CA22B5DB7970/asr>

	siekia suderinti architektūrinių intervencijų tinkamumą istorinėje aplinkoje bei bendradarbiauja su kitomis institucijomis, kad projektai atitiktų teisės aktus ir visuomenės interesus.
Vietos valdytojas (angl. Site Manager)	VSAA direktorius eina Vietos valdytojo pareigas, kaip apibrėžta 6.3. skyriuje.
Lietuvos Respublikos aplinkos viceministras	Ministerija formuoja nacionalinę tvaraus vystymosi, atsako į klimato kaitą, teritorijų planavimo ir architektūros, statybos ir būsto ir kt. politiką, siekiant užtikrinti aplinkosauginę kokybę.
Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų viceministras	Ministerija formuoja nacionalinę valstybės konkurencingumo didinimo politiką technologijų, inovacijų, paslaugų plėtros, darnaus turizmo (infrastruktūros, tarptautinės turizmo rinkodaros, turizmo paslaugų kokybės gerinimo, užsienio turistų pritraukimo) ir kt. srityse.
Valstybinės kultūros paveldo komisijos pirmininkas	Komisija yra pagrindinė nacionalinio lygmens ekspertinė ir patariamoji institucija Vyriausybei, Seimui ir Prezidentui kultūros paveldo politikos ir strategijų klausimais.
Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktorius	Departamentas yra nacionalinė materialaus kultūros paveldo išsaugojimo politikos įgyvendinimo institucija. Jis rengia kultūros paveldo vertinimo, išsaugojimo ir kontrolės programas, organizuoja jų įgyvendinimą.
Nacionalinis UNESCO kultūros paveldo koordinatorius	Šiuo metu paskirtas kontaktinis asmuo yra Kultūros ministerijos Paveldo apsaugos politikos grupės, kurioje taip pat koordinuojami nematerialaus kultūros paveldo klausimai, atstovas. Tai užtikrina, kad informacija apie materialųjį ir nematerialųjį kultūros paveldą kuruojama tame pačiame padalinyje ir yra lengvai pasiekiami ministerijos viduje. Koordinatorius tarpininkauja teikiant informaciją ir ataskaitas apie kultūros paveldo išsaugojimo teisinės ir administracinės nuostatas, kurias Lietuva, kaip Konvencijos valstybė narė, yra priėmusi.
Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcijos prie Kultūros ministerijos direktorius	Direkcija administruoja šeštadalį Vilniaus senamiesčio teritorijos apimančią Rezervato plotą. Jos tikslas – užtikrinti Vilniaus pilių ir jų teritorijoje esančių kultūros ir gamtos vertybių išsaugojimą.
Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos atstovas	Komisijos tikslai – teikti ekspertinę analizę, komentarus ir patarimus, kurie prisideda prie Lietuvos politikos formavimo svarbiausiomis UNESCO programomis ir klausimais; atkreipti atitinkamų institucijų dėmesį į Lietuvos politikos aspektus ir klausimus, susijusius su UNESCO veikla, ir teisėtus UNESCO interesus, kuriuos, jos nuomone, reikia peržiūrėti arba sustiprinti; pagal galimybes dalyvauti UNESCO programose, jas rengti ir vertinti, diskutuoti ir priimti sprendimus.
„ICOMOS Lietuva“ asociacijos atstovas	Asociacija yra akredituotas vienas iš trijų UNESCO Pasaulio paveldo komiteto patariamųjų organizacijų, ICOMOS, nacionalinis komitetas, kuris įgyvendina ICOMOS misiją ir gerąją praktiką, dalydamasis žiniomis apie tradicines ir šiuolaikines priemones bei veiksmingus kultūros paveldo išsaugojimo būdus.
VšĮ „Vilniaus arkivyskupijos ekonomo tarnyba“	Tarnybos uždavinys – administruoti Vilniaus arkivyskupijos kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą: rūpintis turto priežiūra, apsauga, remontu, restauravimu, naujų pastatų statyba.

VSAA Patariamiosios tarybos pirmininkas	Pirmininkas tarpininkauja tarp Patariamiosios tarybos ir Priežiūros grupės, užtikrindamas konstruktyvų dialogą ir sklandų bendradarbiavimą tarp abiejų organų. Rūpinasi, kad bendravimas vyktų profesionaliai ir efektyviai bei prisidėtų prie veiksmingo sprendimų įgyvendinimo ir tarpinstitucinės partnerystės.
Su Vilniaus senamiesčiu susijusių bendruomenių atstovai (2 asmenys)	Bendruomenių atstovai skiriami koordinuojant Vilniaus bendruomenių asociacijai ir Senamiesčio bendruomenei „Gelbėkime Senamiestį“.

6.2. PATARIAMOJI TARYBA

Patariamiosios tarybos sudėtis tvirtinama Vilniaus miesto mero įsakymu.²⁵ Patariamąją tarybą techniškai aptarnauja VSAA atstovas, posėdžiams pirmininkauja Patariamiosios tarybos pirmininkas, ketverių metų kadencijai išrenkamas iš tarybos narių per pirmąjį posėdį. Prireikus į Patariamiosios tarybos sprendimų priėmimą gali būti kviečiami kitų institucijų atstovai ir išorės ekspertai.

Patariamiosios tarybos funkcijos:

- analizuoja VSAA darbą ir teikia rekomendacijas jos direktoriui dėl VSAA veiklos ir Valdymo plano įgyvendinimo bei aktualių Strategijos įgyvendinimo prioritetų, priemonių ir būdų;
- analizuoja, pataria ir teikia siūlymus VSAA direktoriui dėl konkrečių VSAA rengiamų programų ir projektų įgyvendinimo ir finansavimo būdų;
- atlieka kitas patariamojo pobūdžio VSAA dalininkų susirinkimo pavestas funkcijas.

Patariamiosios tarybos sudėtis

Vilniaus m. sav. Kultūros paveldo skyriaus vedėjas

Skyrius vykdo nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizaciją, kultūrinės vertės nustatymą ir apsaugą Vilniaus mieste. Jis organizuoja specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimą, tikrina kultūros paveldo statinių, objektų, statinių kultūros paveldo objektų teritorijose, vietovėse ir apsaugos zonose tvarkybos darbų projektinių pasiūlymų ir projektų atitiktį paveldo apsaugos reikalavimams, dalyvauja rengiant kultūros paveldo objektų išsaugojimo ir atskleidimo programas, leidžia reglamentus ir užtikrina apsaugos reikalavimų laikymąsi. Skyrius tikrina kultūros paveldo būklę, priežiūrą ir tvarkymą, tikrina sandorius, teikia istorinę medžiagą ir pagalbą įvairiems kultūros paveldo apsaugos subjektams. Skyrius taip pat tarpininkauja su kitais savivaldybės padaliniais, koordinuodamas pasirengimo nelaimėms priemones ir užtikrindamas, kad kultūros paveldo objektai būtų

²⁵ Patariamoji taryba steigama VSAA patariamiosios grupės pagrindu, atnaujinant jos sudėtį ir darbo reglamentą.

	apsaugoti nuo galimų rizikų. Pavaldi institucija: VSAA.
Vilniaus m. sav. Kultūros skyriaus atstovas	Skyrius formuoja savivaldybės kultūros politiką, puoselėja tautines tradicijas, rūpinasi kultūrine edukacija ir remia kūrybines iniciatyvas Vilniuje, įskaitant stipendijas Vilniaus miesto tyrėjams. Skyrius bendradarbiauja su KM, prižiūri Savivaldybei pavaldžias kultūros įstaigas, organizuoja renginius, įgyvendina patvirtintas programas, koordinuoja dalyvavimą ES kultūros programose. Skyrius taip pat bendradarbiauja su susigiminiavusiais miestais ir padeda planuoti biudžetą kultūros reikmėms.
Vilniaus m. sav. įmonės „Vilniaus miesto būstas“ atstovas	Įmonė administruoja ir prižiūri apie 3 500 būstų, suteikia daugiausia būsto nuomos mokesčio dalies kompensacijų, rūpinanti socialinio būsto suteikimo bei plėtros klausimais Vilniaus mieste.
Vilniaus m. sav. Miesto aplinkos skyriaus patarėjas	Skyrius yra atsakingas už bendrųjų teritorijų tvarkymą, viešųjų tualetų priežiūrą, gatvių ženklų gamybą, savivaldybės administruojamų valstybinių miškų apsaugą ir priežiūrą, želdynų ir viešųjų erdvių įrengimą ir priežiūrą, žaidimų aikštelių, fontanų ir paminklų priežiūrą bei miesto puošimą per renginius.
Vietos valdytojas (angl. Site Manager)	VSAA direktorius eina Vietos valdytojo pareigas, kaip apibrėžta 6.3. skyriuje.
Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos atstovas	Komisijos tikslai – teikti ekspertinę analizę, komentarus ir patarimus, kurie prisideda prie Lietuvos politikos formavimo svarbiausiomis UNESCO programomis ir klausimais; atkreipti atitinkamų institucijų dėmesį į Lietuvos politikos aspektus ir klausimus, susijusius su UNESCO veikla, ir teisėtus UNESCO interesus, kuriuos, jos nuomone, reikia peržiūrėti arba sustiprinti; pagal galimybes dalyvauti UNESCO programose, jas rengti ir vertinti, diskutuoti ir priimti sprendimus.
„ICOMOS Lietuva“ asociacijos atstovas	Asociacija yra akredituotas vienas iš trijų UNESCO Pasaulio paveldo komiteto patariamųjų organizacijų, ICOMOS, nacionalinis komitetas, kuris įgyvendina ICOMOS misiją ir gerąją praktiką, dalydamasis žiniomis apie tradicines ir šiuolaikines priemones bei veiksmingus kultūros paveldo išsaugojimo būdus.
Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos atstovas	Asociacija vienija nekilnojamojo turto vystytojus, vertintojus ir įmones, veikiančias nekilnojamojo turto rinkoje.
Lietuvos architektų rūmų atstovas	Rūmai siekia užtikrinti architektūrinės veiklos

	<p>skaidrumą ir kokybę, prižiūri architektų atestavimą, stebi profesinę veiklą, atstovauja architektams įvairiuose forumuose, yra ekspertai teisiniais klausimais ir gina viešuosius interesus architektūros srityje.</p>
Lietuvos restauratorių sąjungos atstovas	<p>Sąjungos tikslas – siekti pažangos restauravimo srityje Lietuvoje, įtvirtinant ir plėtojant mokslinį požiūrį į konservavimo ir restauravimo veiklą. Ji siekia skatinti kultūros paveldo išsaugojimą, vienyti ir kelti restauratorių profesinį meistriškumą, ginti narių teises, palengvinti specialistų ir visuomenės dialogą paveldosaugos klausimais.</p>
Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovas	<p>Departamentas yra nacionalinė už tautinių mažumų politikos įgyvendinimą atsakinga institucija. Departamento Tautinių bendrijų taryba veikia kaip patariamoji institucija ir atstovauja tautinėms mažumoms Lietuvos tautinių mažumų politikos koordinavimo klausimais.</p>
Vilniaus prekybos, pramonės ir amatų rūmų atstovas	<p>Rūmų tikslas – remti įmonių ekonominės veiklos plėtrą ir atstovauti verslo bendruomenės interesams bei juos ginti valstybės ir regioninės valdžios institucijose. Bendruomenę sudaro įvairios verslo, švietimo ir mokslo įmonės bei aukštųjų technologijų institucijos.</p>
VšĮ „Go Vilnius“	<p>Agentūra yra oficiali Vilniaus miesto verslo ir turizmo plėtros įstaiga. Ji rūpinasi Vilniaus tarptautinio įvaizdžio formavimu, atvykstantojo laisvalaikio ir konferencijų turizmu, užsienio investicijų ir verslo skatinimu.</p>
Mokslo institucijų, kurių tyrimų laukas yra susijęs su įvairia Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos problematika, atstovai (2 asmenys)	<p>Mokslinių tyrimų partneriai yra: Lietuvos istorijos institutas, Vilniaus universitetas, Vilniaus TECH universitetas, Vilniaus dailės akademija, vietos kolegijos ir kiti akademinės bendruomenės atstovai.</p>
Nacionalinis UNESCO kultūros paveldo koordinatorius	<p>Šiuo metu paskirtas kontaktinis asmuo yra Kultūros ministerijos Paveldo apsaugos politikos grupės, kurioje taip pat koordinuojami nematerialaus kultūros paveldo klausimai, atstovas. Tai užtikrina, kad informacija apie materialųjį ir nematerialųjį kultūros paveldą kuruojama tame pačiame padalinyje ir yra lengvai pasiekiamo ministerijos viduje. Koordinatorius tarpininkauja teikiant informaciją ir ataskaitas apie kultūros paveldo išsaugojimo teises ir administracines nuostatas, kurias Lietuva, kaip Konvencijos valstybė narė, yra priėmusi.</p>
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos atstovas	<p>Bibliotekos veiklos tikslai: kaupti, saugoti ir populiarinti nacionalinį dokumentinį kultūros paveldą,</p>

	užtikrinti prieigą prie informacijos, didinti visuomenės informuotumą ir kultūrinę kompetenciją, skatinti naujų žinių kūrimą ir sklaidą, vykdyti taikomuosius tyrimus socialinių ir humanitarinių mokslų srityje. Įstaiga įgyvendina pagrindinius nacionalinius skaitmeninimo projektus.
Religinių bendruomenių atstovai	Vilniaus senamiestyje veikiančių ir nekilnojamojo turto objektus nuosavybės ar kitomis teisėmis valdančių religinių bendruomenių/organizacijų atstovai: Vilniaus Arkivyskupijos Ekonomo tarnyba, Lietuvos Žydų bendruomenė, Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios Vilniaus parapija, Lietuvos Sentikių bažnyčia ir kt.

6.3. VIETOS VALDYTOJAS

Vietos valdytojas (angl. *Site Manager*) yra paskirta Vilniaus m. sav. pavaldi VSAA (konkrečiai – asmuo, einantis direktoriaus pareigas).

Vietos valdytojas skiriamas suderinus su Priežiūros grupe. Vietos valdytojas yra kultūros paveldo specialistas, galintis dalyvauti kultūros paveldo išsaugojimo, priežiūros, stebėsenos ir kt. procesuose bei prisidėti prie Vilniaus senamiesčio kultūros paveldo sklaidos, pristatymo ir populiarinimo UNESCO Pasaulio paveldo aspektu.

Vietos valdytojas turi turėti bent penkerių metų patirtį kultūros paveldo apsaugos ir valdymo srityje.

Vietos valdytojo funkcijos

- Pagal atsakomybę, įgyvendina Valdymo plano tikslus ir Veiksmų plano priemones, bei koordinuoja visą Valdymo planą; - Tarpininkauja tarp nacionalinių institucijų ir Vilniaus m. sav. bei vietos bendruomenių, įgyvendinant Valdymo planą; - Inicijuoja ir organizuoja mokslinius tyrimus, švietimo ir sąmoningumo ugdymo kampanijas, susijusias su Vilniaus senamiesčiu, įgūdžių / kvalifikacijos tobulinimo kultūros paveldo apsaugos srityje mokymus, suinteresuotųjų šalių įtraukimą ir tam reikalingų techninių ir finansinių išteklių telkimą; - Prisideda rengiant strateginius pasiūlymus Vilniaus m. sav. ir KM dėl Vilniaus senamiesčio IVV išsaugojimo; - Prisideda rengiant strateginius ir teritorijų	- Prisideda rengiant Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorijos raidos analizę, prognozę, strateginius planus ir programas; - Teikia (informaciją) ir pasiūlymus (rekomendacijas) vystytojui ir (arba) projektuotojui (asmeniui, kurį raštu įgaliojo vystytojas) viešojo svarstymo proceso metu dėl siūlomų pastatų projektų Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorijoje. Inicijuoja ir dalyvauja viešuose svarstymuose dėl priešprojektinių pasiūlymų bei tarpdisciplininėse profesionalų ir visuomenės diskusijose. - Palaiko ir plėtoja tarptautinį ir regioninį bendradarbiavimą. Atstovauja Vilniaus senamiesčiui tarptautiniuose Pasaulio paveldo konvencijos renginiuose ir susitikimuose, esant poreikiui, prisijungia prie nacionalinės delegacijos Pasaulio paveldo komiteto sesijose.

planavimo dokumentus, susijusius su Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos teritorija;	
---	--

6.4. RYŠIAI TARP PATARIAMOSIOS TARYBOS, PRIEŽIŪROS GRUPĖS, VIETOS VALDYTOJO

VSAA Patariamoji taryba atlieka svarbų vaidmenį Veiksmų plano įgyvendinimo ir peržiūros procesuose. Tarybos pirmininkas, kuris taip pat yra ir Priežiūros grupės narys, užtikrina, kad Patariamąsios tarybos profesionalios rekomendacijos ir ekspertų įžvalgos būtų tinkamai perduodamos bei aptariamąs Priežiūros grupės strateginiuose posėdžiuose ir į jas būtų atsižvelgiama priimant sprendimus.

Vietos valdytojas, einantis ir VSAA direktoriaus, ir Priežiūros grupės bei Patariamąsios tarybos nario pareigas, užtikrina sklandų operatyvino ir strateginio valdymo lygmenų ryšį. Jis rūpinasi, kad Patariamąsios tarybos rekomendacijos būtų integruotos į kasdienę VSAA veiklą ir informuoja Priežiūros grupę apie Veiksmų plano įgyvendinimo eigą bei kylančius iššūkius.

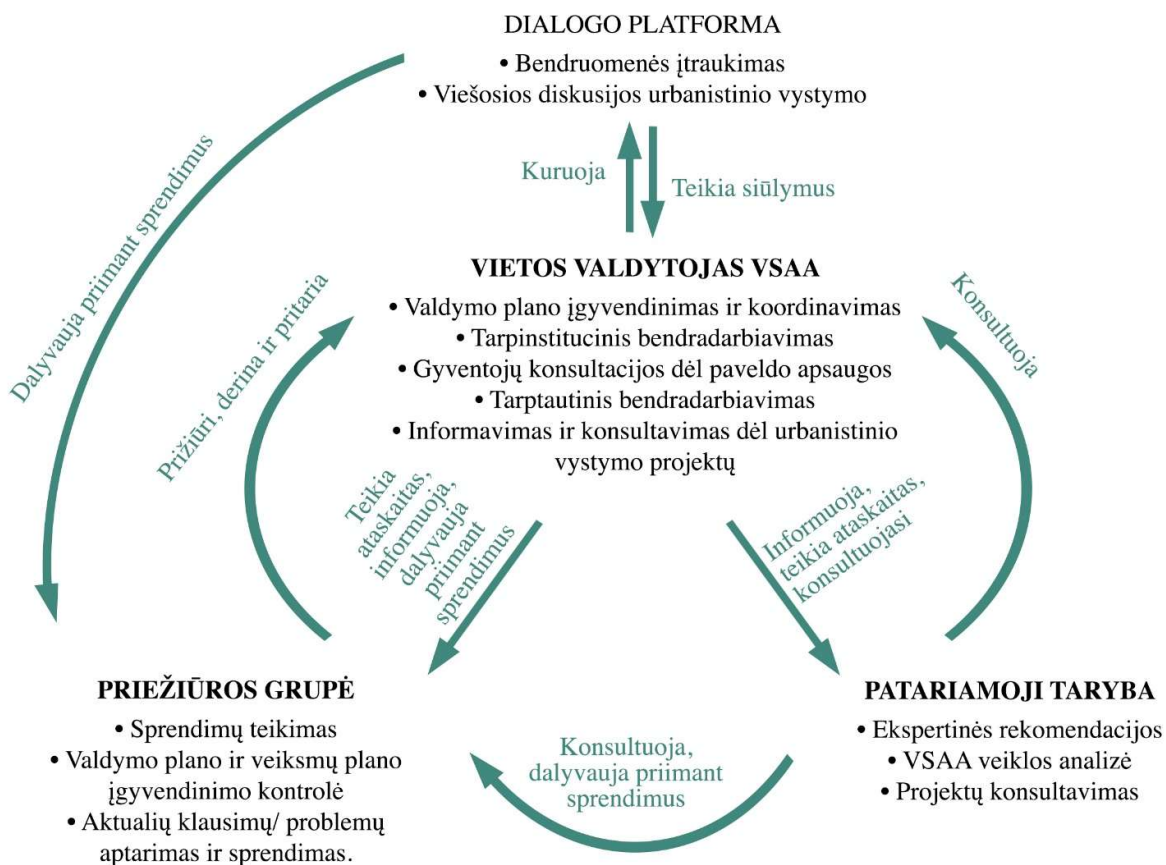
Ši valdymo struktūra užtikrina efektyvią informacijos sklaidą ir bendradarbiavimą tarp Patariamąsios tarybos, Priežiūros grupės ir VSAA, siekiant, kad visi sprendimai būtų pagrįsti ekspertinėmis įžvalgomis ir rekomendacijomis. Remdamasis kasmetinėmis VSAA ataskaitomis, Priežiūros grupė peržiūri neįgyvendintus tikslus ir užduotis, vertina priemonių veiksmingumą bei Veiksmų plano poveikį Vilniaus senamiesčio IVV. Stebėsenos metu taip pat peržiūrimi finansavimo mechanizmai bei dalyvaujančių institucijų finansiniai ir žmogiškieji ištekliai. Jei stebėsenos rezultatai rodo, kad tikslai nebuvo pasiekti ar priemonės įgyvendintos nepakankamai arba neatitiko savo paskirties, nustatomos priežastys, o Patariamoji taryba kartu su VSAA pateikia naujų priemonių ir pasiūlymų.

Priežiūros grupė atsako už strateginį valdymą ir krypties nustatymą, Patariamoji taryba teikia ekspertinę konsultaciją, o Vietos valdytojas organizuoja kasdieninę veiklą, sukuriant struktūrizuotą ir bendradarbiavimu grindžiamą objekto valdymo modelį.

6.5. BENDRUOMENĖS ĮTRAUKIMAS IR „VILNIAUS SENAMIESČIO DIALOGO PLATFORMA“

Siekiant užtikrinti skaidrų ir įtraukų Veiksmų plano įgyvendinimą, įsteigiama „Vilniaus senamiesčio dialogo platforma“ (4.18 priemonė). Ši struktūra suteikia galimybę gyventojams, specialistams ir suinteresuotosioms šalims aktyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procese, įsitraukti į struktūruotas diskusijas ir teikti atsiliepimus dėl paveldo valdymo klausimų. Platforma taip pat tarnauja kaip informacijos kanalas apie Veiksmų plano įgyvendinimo eigą, skatina atvirą komunikaciją tarp paveldo valdymo institucijų ir bendruomenės.

Be to, Priežiūros grupėje dalyvauja du vietos bendruomenių atstovai, siekiant užtikrinti, kad gyventojų nuomonės ir rūpesčiai būtų atstovaujami strateginiu lygiu. Toks įtraukimas ne tik skatina bendruomenės įsitraukimą, bet ir stiprina ryšį tarp vietos suinteresuotųjų šalių ir paveldo valdymo sistemos, ugdydamas bendrą atsakomybę už Vilniaus senamiesčio išsaugojimą ir darnų vystymą.

7 schema vaizduoja ryšius tarp skirtingų struktūrų ir bendradarbiavimo formų.